

Regeringens proposition till Riksdagen om godkännande av stabiliserings- och associeringsavtalet mellan Europeiska gemenskaperna och deras medlemsstater, å ena sidan, och Bosnien och Hercegovina, å andra sidan, samt med förslag till lag om sättande i kraft av de bestämmelser i avtalet som hör till området för lagstiftningen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås att Riksdagen godkänner det i Luxemburg i juni 2008 mellan Europeiska gemenskaperna och deras medlemsstater, å ena sidan, och Bosnien och Hercegovina, å andra sidan, ingångna stabiliserings- och associeringsavtalet samt lagen om sättande i kraft av de bestämmelser i avtalet som hör till området för lagstiftningen. Avtalet är till karaktären ett avtal med delad behörighet, ett s.k. blandavtal, i vilket bestämmelserna delvis hör till medlemsstatens behörighet och delvis till Europeiska gemenskapens behörighet.

Avtalet har som mål att stödja Bosnien och Hercegovinas bemödanden att befästa demokratin och rättsstatsprincipen, bidra till politisk, ekonomisk och institutionell stabilisering i Bosnien och Hercegovina och kringliggande regioner bl.a. genom att utveckla det civila samhället, integrera handeln i regionen och upprätta samarbete på olika områden, särskilt i rättsliga och inrikes frågor; att utveckla en politisk dialog mellan parterna, stödja Bosnien och Hercegovinas ansträngningar att bygga ut sitt ekonomiska och internationella samarbete bl.a. genom tillnärmning av landets lagstiftning till gemenskapens lagstiftning; att stödja Bosnien och Her-

cegovinas strävan att slutföra övergången till fungerande marknadsekonomi samt gradvis upprätta ett frihandelsområde mellan gemenskapen och Bosnien och Hercegovina.

I ingressen till avtalet godkänner parterna Bosnien och Hercegovinas ställning som potentiell kandidat för EU-medlemskap på grundval av fördraget om Europeiska unionen, under förutsättning att Bosnien och Hercegovina uppfyller de kriterier som Europeiska rådet fastställde vid sitt möte i juni 1993 och genomför avtalet framgångsrikt. Genom avtalet förbättras Bosnien och Hercegovinas beredskap att ansluta sig till Europeiska unionen gradvis.

Avtalet ska ratificeras eller godkännas av parterna enligt deras egna förfaranden. Ratificerings- eller godkännandeinstrumenten ska deponeras hos Europeiska unionens råds generalsekretariat. Avtalet träder i kraft den första dagen i den andra månaden efter den dag då det sista ratificerings- eller godkännandeinstrumentet har deponerats. Den föreslagna lagen avses träda i kraft samtidigt som avtalet träder i kraft vid en tidpunkt som fastställs genom förordning av republikens president.

¹ även namnet Bosnien-Hercegovina används

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLL	2
ALLMÅN MOTIVERING	4
1 INLEDNING	4
2 NULÄGE	4
2.1 Avtals- och handelsförbindelser mellan Europeiska gemenskapen och Bosnien och Hercegovina	4
2.2 Bilateral avtals- och handelsförbindelser mellan Finland och Bosnien och Hercegovina	5
2.3 Bedömning av nuläget	5
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN	5
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	6
4.1 Ekonomiska konsekvenser	6
4.2 Konsekvenser i fråga om myndigheternas verksamhet	6
4.3 Miljökonsekvenser	6
4.4 Samhälleliga konsekvenser	6
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	6
5.1 Beredningen inom Europeiska unionen	6
5.2 Den nationella beredningen av propositionen	7
6 ANDRA OMSTÄNDIGHETER SOM INVERKAT PÅ PROPOSITIONENS	7
DETALJMOTIVERING	8
1 AVTALETS INNEHÅLL OCH DESS FÖRHÅLLANDE TILL LAGSTIFTNINGEN I FINLAND	8
AVDELNING I: ALLMÄNNA PRINCIPER	8
AVDELNING II: POLITISK DIALOG	8
AVDELNING III: REGIONALT SAMARBETE	9
AVDELNING IV: FRI RÖRLIGHET FÖR VAROR	9
KAPITEL I	9
Industriprodukter	9
KAPITEL II	10
Jordbruk och fiske	10
KAPITEL III	10
Gemensamma bestämmelser	10
AVDELNING V: ARBETSTAGARES RÖRLIGHET, ETABLERING, TILLHANDAHÅLLANDE AV TJÄNSTER, KAPITAL	11
KAPITEL I	11
Arbetstagares rörlighet	11
KAPITEL II	12
Etablering	12
KAPITEL III	12
Tillhandahållande av tjänster	12
KAPITEL IV	13
Löpande betalningar och kapitalrörelser	13
KAPITEL V	13
Allmänna bestämmelser	13

	AVDELNING VI: TILLNÄRMNING AV LAGSTIFTNING, KONTROLL AV LAGSTIFTNINGENS EFTERLEVNAD SAMT KONKURRENSBESTÄMMELSER.....	14
	AVDELNING VII: RÄTTVISA, FRIHET OCH SÄKERHET.....	15
	AVDELNING VIII: SAMARBETE PÅ OLIKA OMRÅDEN	16
	AVDELNING IX: FINANSIELLT SAMARBETE	16
	AVDELNING X: INSTITUTIONELLA OCH ALLMÄNNA BESTÄMMELSER SAMT SLUTBESTÄMMELSER	16
	Bilagor och protokoll som ingår i avtalet	18
	Slutakt och förklaringar	19
2	LAGFÖRSLAG.....	19
3	IKRAFTTRÄDANDE.....	19
4	BEHOVET AV RIKSDAGENS SAMTYCKE OCH BEHANDLINGS- ORDNING.....	19
4.1	Behovet av riksdagens samtycke.....	19
4.2	Behandlingsordning.....	22
	LAGFÖRSLAG	23
	om sättande i kraft av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i stabiliserings- och associeringsavtalet mellan Europeiska gemenskaperna och deras medlemsstater, å ena sidan, och Bosnien och Hercegovina, å andra sidan	23
	AVTALSTEXT	24

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

Stabiliserings- och associeringsprocessen, som inleddes 1999, utgör grunden för Europeiska unionens politik i västra Balkan. Målet för processen har varit att i länderna i västra Balkan, Albanien, Bosnien och Hercegovina, Kosovo¹, Kroatien, Makedonien, Montenegro och Serbien, utveckla en på europeiska förfaranden och standarder baserad beredskap för att upprätthålla stabila demokratiska institutioner, befästa rättsstatsprincipen och bevara en öppen och sund ekonomi. Stabiliserings- och associeringsprocessen förutsätter både av Europeiska unionen och av länderna i västra Balkan att de förbinder sig till målet, som är fullständig integrering i unionen, och att de vidtar nödvändiga åtgärder.

En hörnsten i stabiliserings- och associeringsprocessen är det stabiliserings- och associeringsavtal som sluts med vart och ett av länderna i västra Balkan. Stabiliserings- och associeringsavtalen är breda avtal med delad behörighet och de omfattar utöver bestämmelser om frihandel också bestämmelser om vidareutveckling av den politiska dialogen och samarbetet på flera olika områden. I inledningen till avtalet nämns de aktuella ländernas ställning som potentiella kandidater för medlemskap i Europeiska unionen.

Stabiliserings- och associeringsavtalen är avtal med delad behörighet som ingåtts med stöd av artikel 310 i fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen och som innehåller bestämmelser som både hör till gemenskapens behörighet och medlemsstaternas behörighet. Gemenskapen har exklusiv behörighet när det gäller de handelspolitiska bestämmelserna i avtalen. De flesta andra samarbetsområden innehåller däremot frågor som också omfattas av medlemsstaternas behörighet. Avtalen ska därför godkännas av såväl gemenskapen som medlemsstaterna. I princip är alla avtal av samma typ, men vissa landsspecifika skillnader finns dock.

¹ 22 EU-länder har erkänt Kosovo som självständig stat; Finland den 7 mars 2008

Europeiska gemenskapen har för närvarande gällande stabiliserings- och associeringsavtal med Kroatien och Makedonien. Avtalet med Albanien undertecknades i juni 2006 och avtalet med Montenegro i oktober 2007. Bägge avtalen håller som bäst på att ratificeras av medlemsstaterna. Finland godkände avtalet med Albanien i november 2007. Avtalet med Serbien undertecknades i april 2008. Medlemsländernas regeringar överlämnar dock förslag till de nationella parlamenten om att avtalet ska ratificeras först när Europeiska unionens råd enhälligt har konstaterat att Serbien till fullo samarbetar med den Internationella krigsförbrytartribunalen för f.d. Jugoslavien (ICTY).

Stabiliserings- och associeringsavtalet med Bosnien och Hercegovina undertecknades i Luxemburg den 16 juni 2008. Avtalet träder i kraft när samtliga parter har godkänt det i enlighet med sina nationella förfaranden.

2 Nuläge

2.1 Avtals- och handelsförbindelser mellan Europeiska gemenskapen och Bosnien och Hercegovina

I väntan på att stabiliserings- och associeringsavtalet ska träda i kraft har bestämmelser som gäller handel och handelsrelaterade frågor satts i kraft genom ett interimsavtal mellan Europeiska gemenskapen och Bosnien och Hercegovina om handel och handelsrelaterade frågor (EUT L 169, 30.6.2008, s. 9) som trädde i kraft den 1 juli 2008.

Jämsides med interimsavtalet fortsätter tillämpningen av de handelsmedgivanden som lämnats med stöd av rådets förordning (EG) nr 2007/2000 om införande av särskilda handelsåtgärder för länder och territorier som deltar i eller är knutna till Europeiska unionens stabiliserings- och associeringsprocess (EUT L 240, 23.9.2000, s. 1), jämte ändringar, till den del som de är mer gynnsamma än de medgivanden som lämnas i avtalet.

Europeiska gemenskapen är Bosniens och Hercegovinas viktigaste handelspartner. Är

2007 var värdet på importen från Bosnien och Hercegovina till Europeiska gemenskapen ca 1,8 miljarder euro. Maskiner och anläggningar, jordbruksprodukter och transportmedel var de viktigaste produktgrupperna. Värdet på Europeiska gemenskapens export till Bosnien och Hercegovina var ca 3,1 miljarder euro år 2007. Exporten bestod till största delen av maskiner och anläggningar, transportmedel och kemikalier.

De avtal mellan Europeiska gemenskapen och Bosnien och Hercegovina som för närvarande är gällande är ramavtalet mellan Europeiska gemenskapen och Bosnien och Hercegovina om de allmänna principerna för Bosnien och Hercegovinas deltagande i gemenskapsprogram (EUT L 192, 22.7.2005, s. 9), som trädde i kraft den 8 januari 2007, avtalet om återtagande av personer utan uppehållstillstånd (EUT L 334, 19.12.2007, s. 66) och avtalet om förenklat utfärdande av viseringar (EUT L 334, 19.12.2007, s. 97). De båda sistnämnda trädde i kraft den 1 januari 2008. Avtalet mellan Europeiska unionen och Bosnien och Hercegovina om säkerhetsförfaranden för utbyte av sekretessbelagda uppgifter trädde i kraft den 1 maj 2006 (EUT L 324, 27.10.2004, s. 16).

2.2 Bilateral avtals- och handelsförbindelser mellan Finland och Bosnien och Hercegovina

Mellan Finland och Bosnien och Hercegovina finns en gällande överenskommelse om främjande och skydd för investeringar (FördrS 76-77/2001) och ett gällande avtal för att undvika dubbelbeskattning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet (FördrS 59-60/1987, 75/2005).

Handeln mellan Finland och Bosnien och Hercegovina är obetydlig. Enligt Tullstyrelsens statistik var värdet på Finlands export till Bosnien och Hercegovina ca 4,7 miljoner euro år 2007. Den största andelen av exporten utgjordes av maskiner och anläggningar för industrin, motorfordon samt järn- och stålprodukter. Importen från Bosnien och Hercegovina uppgick till ca 2,4 miljoner euro. Den största andelen av exporten utgjordes av motorfordon, maskiner och anläggningar för industrin samt kläder och konfektionsartiklar.

2.3 Bedömning av nuläget

Det kan anses ändamålsenligt att inordna Finlands förbindelser med Bosnien och Hercegovina i det stabiliserings- och associeringsavtal som ingås inom ramen för Europeiska unionen.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

Stabiliserings- och associeringsavtalet med Bosnien och Hercegovina är både till uppbyggnad och till innehåll mycket likt de avtal som Europeiska gemenskapen redan tidigare ingått med andra länder på västra Balkan. Avtalet omfattar vid sidan av politisk dialog bestämmelser om fri rörlighet för varor, arbetskraft, tjänster och kapital, regionalt samarbete samt tillnärmning av Bosnien och Hercegovinas lagstiftning till gemenskapens lagstiftning. Avtalet innehåller dessutom bestämmelser om samarbete på olika områden, bl.a. i rättsliga och inrikes frågor.

Upprättandet av en associering mellan Europeiska gemenskaperna och dess medlemsstater, å ena sidan, och Bosnien och Hercegovina, å andra sidan, verkställs etappvis under en övergångsperiod som omfattar högst sex år. När det gäller tillnärmning av lagstiftning och kontroll av dess efterlevnad är avsikten att Bosnien och Hercegovina i det inledande skedet ska inrikta sig på de grundläggande inslagen i regelverket för den inre marknaden och på andra handelsrelaterade områden.

Syftet med den politiska dialogen mellan parterna är att främja Bosnien och Hercegovinas integrering i samfundet av demokratiska nationer och landets gradvisa närmande till Europeiska unionen, en ökad samstämmighet i parternas ståndpunkter i internationella frågor, även i frågor som rör den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken, samt att främja regionalt samarbete och goda grannförbindelser. Ett syfte är också samarbete för att förhindra terrorism och spridning av massförstörelsevapen.

I avtalets handelsbestämmelser förbinder sig parterna att gradvis upprätta ett frihandelsområde inom en period på högst fem år räknat från interimsavtalets ikraftträdande. Parternas medgivanden är asymmetriska i

den meningen att gemenskapens medgivanden är betydligt större än Bosnien och Hercegovinas medgivanden och de övergångsperioder som gemenskapen ska tillämpa märkbart kortare än de som Bosnien och Hercegovina ska tillämpa. I fråga om industriprodukter avskaffar gemenskapen omedelbart tullarna när interimsavtalet träder i kraft. Bosnien och Hercegovina sänker gradvis sina tullar så att alla resterande tullar avskaffas den 1 januari det femte året efter interimsavtalets ikraftträdande. Beträffande jordbruks- och fiskeriprodukter samt bearbetade jordbruksprodukter beviljar parterna varandra ömsesidiga medgivanden, dock så, att de medgivanden som gemenskapen beviljar är mer omfattande än Bosnien och Hercegovinas medgivanden. Vidare ska stabiliserings- och associeringsrådet enligt protokoll 1 till avtalet besluta om utvidgningar av förteckningarna över de i protokollet nämnda bearbetade jordbruksprodukterna, ändringar av tullsatsen samt utökning eller avskaffande av tullkvoter.

Stabiliserings- och associeringsrådet, som inrättas med stöd av avtalet, ska övervaka genomförandet och tillämpningen av avtalet. En parlamentarisk stabiliserings- och associeringskommitté inrättas med tanke på den interparlamentariska dialogen.

4 Propositionens konsekvenser

4.1 Ekonomiska konsekvenser

Avtalet upprättar ett frihandelsområde mellan parterna och har därför stor betydelse för utvecklingen av handelsutbytet mellan Europeiska unionen och Bosnien och Hercegovina. På området för finansiellt samarbete och handel erbjuder avtalet bättre möjligheter till samarbete och export även för Finland och finska företag i jämförelse med tredje länder.

4.2 Konsekvenser i fråga om myndigheternas verksamhet

Avtalet har inga konsekvenser i fråga om myndigheternas verksamhet. De uppgifter som stabiliserings- och associeringsrådets och associeringskommitténs och deras underavdelningars möten medför kan skötas

med nuvarande personal på det sätt som normal praxis förutsätter.

4.3 Miljökonsekvenser

Avtalet har inga direkta miljökonsekvenser. Miljön nämns som ett område inom vilket parternas samarbete ska utvecklas. Målet är att bl.a. stärka Bosnien och Hercegovinas förvaltningsstrukturer och främja utvecklandet av miljölagstiftningen i Bosnien och Hercegovina och tillnärma den till europeiska gemenskapens motsvarande lagstiftning. Enligt avtalet ska dessutom en hållbar utveckling vara ett av målen för samarbetet.

4.4 Samhälleliga konsekvenser

Syftet med avtalet är att främja samarbetet mellan parterna på en lång rad olika områden, vilket är ägnat att leda till positiva samhälleliga konsekvenser, i synnerhet i Bosnien och Hercegovina. Avtalet syftar till bättre rättssäkerhet och jämlikhet på arbets- och sociallagstiftningens område för sådana medborgare i de avtalslutande staterna som vistas lagligen i landet. Avtalet förutsätter bl.a. att medborgare i stabiliserings- och associeringslandet inte får diskrimineras t.ex. när det gäller arbetsvillkor, lön eller avskedande. Avsikten är också att beakta och samordna pensionsförmåner oberoende av i vilket land arbetet utförts. Avtalet påverkar inte de bestämmelser som gäller i en medlemsstat i fråga om inresa.

Finlands bilaterala förbindelser med Bosnien och Hercegovina är problemfria. Det bör noteras att stabiliserings- och associeringsavtalet inte ersätter de bilaterala förbindelserna, utan kompletterar dem.

5 Beredningen av propositionen

5.1 Beredningen inom Europeiska unionen

Bosnien och Hercegovina avancerade långsamt mot stabiliserings- och associeringsavtalet och hade svårigheter att uppfylla de villkor som uppställts för de olika etapperna i avtalsprocessen. I november 2003 publicerade kommissionen en rapport om Bosnien och

Hercegovinas beredskap att inleda avtalsförhandlingar. Rapporten innehöll 16 punkter på vilka Bosnien och Hercegovina måste göra betydande framsteg för att kommissionen skulle rekommendera att förhandlingarna inleds. Tillräckliga framsteg nåddes hösten 2005 och kommissionen förordade att förhandlingarna skulle inledas. Rådet för allmänna frågor och yttre förbindelser bemyndigade i november 2005 kommissionen att inleda avtalsförhandlingar och godkände förhandlingsanvisningarna. Samtidigt ställdes fyra villkor som Bosnien och Hercegovina måste uppfylla i tillräcklig utsträckning för att avtalsförhandlingarna skulle kunna slutföras: Lagstiftnings- och förvaltningskapacitet, en polisreform, en rundradiolag och införande av lagen samt ett fullständigt samarbete med Internationella krigsförbrytartribunalen för f.d. Jugoslavien (ICTY). Av dem visade sig polisreformen vara den mest problematiska. De tekniska avtalsförhandlingarna slutfördes i december 2006, men avtalet parafederades först i december 2007, då kommissionen bedömde att polisreformen framskridit tillräckligt långt. Samtidigt ställde den som villkor för undertecknande att två lagar i anslutning till polisreformen skulle godkännas. Samtliga villkor för undertecknande uppfylldes våren 2008, och avtalet undertecknades i Luxemburg den 16 juni 2008. Vid detta tillfälle undertecknade också Finland avtalet.

5.2 Den nationella beredningen av propositionen

Med stöd av 97 § i grundlagen överlämnades till riksdagens stora utskott redogörelser över beredningen av stabiliserings- och associeringsavtalet och interimsavtalet den 25 oktober 2005, den 18 januari 2006 och den 14 maj 2008.

Utlåtanden om stabiliserings- och associeringsavtalet och utkastet till regeringsproposition, som har beretts som tjänsteuppdrag vid utrikesministeriet, begärdes av kommunikationsministeriet, jord- och skogbruksministeriet, justitieministeriet, undervisnings-

ministeriet, försvarsministeriet, inrikesministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, arbets- och näringsministeriet, finansministeriet, miljöministeriet samt Folkpensionsanstalten, Konkurrensverket, Finlands Bank, Tullstyrelsen och Migrationsverket. Dessutom begärdes ett utlåtande av Ålands landskapsstyrelse. De synpunkter som framfördes i de inkomna utlåtandena har beaktats vid den slutliga beredningen av propositionen.

6 Andra omständigheter som inverkats på propositionens innehåll

Ett stabiliserings- och associeringsavtal är ett jämförelsevis omfattande avtal, i vilket ett stort antal bilagor ingår som en integrerad del. I Finland är utgångspunkten att fördrag som är bindande för finska staten och andra internationella förpliktelser publiceras i Finlands författningssamling. Undantag från detta utgör endast de situationer som förtecknas i 9 § i lagen om Finlands författningssamling (188/2000). Med stöd av denna bestämmelse kan det av särskilda skäl beslutas att ett fördrag som inte kräver riksdagens godkännande lämnas opublicerat. Även om paragrafen endast nämner fördrag, kan det tänkas att den också kan tillämpas på separata protokoll eller bilagor som hör till ett fördrag. Ett protokoll eller en bilaga i ett avtal med delad behörighet som omfattas av gemenskapens exklusiva behörighet och som därför inte kräver riksdagens godkännande, behöver sålunda inte publiceras under förutsättning att de övriga villkoren för ett beslut att inte publicera texten uppfylls. Men stöd av vad som anförts ovan och med beaktande av att avtalstexten har publicerats i sin helhet i Europeiska unionens råds offentliga register över rådets handlingar

”<http://register.consilium.europa.eu>”, bifogas de tämligen tekniska och detaljerade bilagorna I–V och protokoll 1, 2 och 7, som behandlar rörligheten för varor och som omfattas av gemenskapens exklusiva behörighet, inte till denna proposition.

DETALJMOTIVERING

1 Avtalets innehåll och dess förhållande till lagstiftningen i Finland

Inledning. I avtalets ingress konstateras bl.a. Europeiska unionens vilja att i största möjliga utsträckning integrera Bosnien och Hercegovina i Europas politiska och ekonomiska huvudfåra och Bosnien och Hercegovinas ställning som potentiell kandidat för EU-medlemskap under förutsättning att de kriterier som fastställdes i juni 1993 uppfylls.

Artikel 1. I artikeln upprättas en associering mellan gemenskapen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Bosnien och Hercegovina, å andra sidan, och anges målen för associeringen.

AVDELNING I: ALLMÄNNA PRINCIPER

Artikel 2. I artikeln hänvisas till internationella överenskommelser och förklaringar om demokratins principer, mänskliga rättigheter och marknadsekonomiska principer. Det hänvisas också till iakttagande av principerna för internationell rätt, inbegripet ett fullständigt samarbete med Internationella krigsförbrytartribunalen för f.d. Jugoslavien (ICTY).

Artikel 3. Bekämpning av spridning av massförstörelsevapen och bärare av sådana vapen utgör en grundläggande del av avtalet.

Artikel 4. Parterna bekräftar att de i synnerhet anser ett fullständigt samarbete med ICTY vara viktigt.

Artikel 5. I artikeln hänvisas till stabiliserings- och associeringsprocessen, vars centrala faktorer är internationell och regional fred och stabilitet, utvecklande av goda grannförbindelser, mänskliga rättigheter samt respekt och skydd för minoriteter.

Artikel 6. Bosnien och Hercegovina förbinder sig att fortsätta att främja samarbete och goda grannförbindelser med övriga länder i regionen, särskilt i fråga om bekämpning av organiserad brottslighet, korruption, penningtvätt, illegal migration och människohandel samt narkotikahandel.

Artikel 7. Parterna bekräftar den betydelse de tillmäter kampen mot terrorism och full-

görandet av internationella skyldigheter på detta område.

Artikel 8. I artikeln konstateras att associeringen ska genomföras stegvis under en övergångsperiod på högst sex år. Det stabiliserings- och associeringsråd som inrättas med stöd av avtalet ska regelbundet granska tillämpningen av avtalet. Detta råd ska senast under det tredje året efter att avtalet trätt i kraft utföra en ingående granskning av dess tillämpning. Utgående från granskningen bedömer stabiliserings- och associeringsrådet Bosnien och Hercegovinas framsteg och får fatta beslut om de fortsatta etapperna av associeringen. Denna granskning tillämpas inte på fri rörlighet för varor, för vilka gäller de specialarrangemang som bestäms i avtalet.

Artikel 9. I artikeln konstateras att avtalet är förenligt med relevanta WTO-bestämmelser, GATT 1994 och GATS.

AVDELNING II: POLITISK DIALOG

Artikel 10. I artikeln redogörs för den politiska dialogen som är en betydelsefull del av avtalet och hör till EU-medlemsstaternas behörighet. Dialogen syftar särskilt till att främja Bosnien och Hercegovinas fullständiga integrering i samfundet av demokratiska nationer och landets fortgående närmande till Europeiska unionen, tilltagande samstämmighet i parternas ståndpunkter i internationella frågor, regionalt samarbete och goda grannförbindelser samt en gemensam syn på säkerheten och stabiliteten i Europa, däribland även frågor som omfattas av Europeiska unionens gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik. I punkt 3 kommer parterna överens om att samarbeta i och bidra till ansträngningarna att förhindra spridning av massförstörelsevapen och bärare av sådana vapen genom att till fullo iaktta och på nationell nivå fullgöra sina skyldigheter enligt internationella fördrag och avtal om nedrustning och icke-spridning och andra internationella skyldigheter på området. Parterna är dessutom överens om att upprätta ett effektivt system för nationell exportkontroll. Den politiska dialogen om förhindrande av massförstörelsevapen och bärare av sådana vapen får föras på regional nivå.

Artiklarna 11–13. Här anges vid vilka andra forum den politiska dialogen, som i första hand ska föras inom stabiliserings- och associeringsrådet, också kan föras. På parlamentarisk nivå förs dialogen i den parlamentariska stabiliserings- och associeringskommittén. Den politiska dialogen kan även föras på multilateral och regional nivå, då också de övriga länder i regionen får delta i dialogen.

AVDELNING III: REGIONALT SAMARBETE

Artikel 14. Bosnien och Hercegovina förbinder sig att aktivt främja regionalt samarbete, vilket gemenskapen kan stödja genom sina program för tekniskt bistånd. Bosnien och Hercegovina ska underrätta gemenskapen och dess medlemsstater om landet planerar att stärka sitt samarbete med något av de länder som avses i artiklarna 15-17. Bosnien och Hercegovina ska till fullo genomföra gällande bilaterala frihandelsavtal och Central-europeiska frihandelsavtalet.

Artikel 15. I artikeln bestäms att Bosnien och Hercegovina ska inleda förhandlingar med de länder som redan har undertecknat stabiliserings- och associeringsavtal med sikte på att ingå bilaterala överenskommelser om regionalt samarbete. Överenskommelserna ska bl.a. omfatta politisk dialog, upprättande av ett frihandelsområde, ömsesidiga medgivanden beträffande rörlighet för personer och samarbete i rättsliga och inrikes frågor. Dessa överenskommelser ska ingås inom två år efter stabiliserings- och associeringsavtalets ikraftträdande. Bosnien och Hercegovinas beredvillighet att ingå sådana överenskommelser anses vara ett villkor för vidareutveckling av förbindelserna med Europeiska unionen. Bosnien och Hercegovina ska inleda motsvarande förhandlingar med övriga länder i regionen så snart dessa har undertecknat ett stabiliserings- och associeringsavtal.

Artikel 16. Bosnien och Hercegovina ska bedriva regionalt samarbete med de övriga länder som berörs av stabiliserings- och associeringsprocessen på några eller samtliga av de samarbetsområden som omfattas av stabiliserings- och associeringsavtalet mellan EU och Bosnien och Hercegovina. Detta

samarbete ska vara förenligt med principerna och målen i avtalet.

Artikel 17. Bosnien och Hercegovina ska verka för samarbete och ingå överenskommelser om regionalt samarbete med varje kandidatland för anslutning till Europeiska unionen som inte berörs av stabiliserings- och associeringsprocessen. Bosnien och Hercegovina ska före utgången av övergångstiden enligt artikel 18.1 ingå avtal med Turkiet om upprättande av ett frihandelsområde.

AVDELNING IV: FRI RÖRLIGHET FÖR VAROR

Artikel 18. Artikeln innehåller en bestämmelse om ett gradvis upprättande av ett frihandelsområde inom en period på högst fem år räknat från avtalets ikraftträdande. Den bastullsats på vilken de successiva tullsänkningarna ska tillämpas är den tullsats som faktiskt tillämpades generellt enligt gemenskapens tulltaxa en dag då avtalet undertecknades och den tulltaxa som tillämpades i Bosnien och Hercegovina år 2005. Om någon av parterna efter att avtalet har undertecknats inför tullnedsättningar som tillämpas generellt, särskilt sådana som följer av specifika tullförhandlingar i WTO eller Bosnien och Hercegovinas anslutning till WTO, ska den nedsatta tullsatsen ersätta bastullsatsen.

KAPITEL I

Industriprodukter

Artiklarna 19–23. I artiklarna bestäms att industriprodukter från Bosnien och Hercegovina ska ha tull- och kvotfritt tillträde till marknaden i Europeiska unionen så snart avtalet har trätt i kraft. På motsvarande sätt har alla industriprodukter, med undantag för de produkter med ursprung i gemenskapen som förtecknas i bilaga I, tullfritt tillträde och samtliga produkter kvotfritt tillträde till marknaden i Bosnien och Hercegovina så snart avtalet träder i kraft. På de produkter som räknas upp i bilagorna I a, I b och I c sänks importtullarna gradvis så att alla importtullar avskaffas den 1 januari det femte året efter avtalets ikraftträdande. Så snart av-

talet har trätt i kraft avskaffar parterna sines emellan alla exporttullar och kvantitativa exportrestriktioner. Bosnien och Hercegovina förklarar sig berett att sänka sina tullar i snabbare takt om landets allmänna ekonomiska situation och situationen i den berörda branschen medger det. Stabiliserings- och associeringsrådet ska granska situationen i detta hänseende och utfärda nödvändiga rekommendationer.

KAPITEL II

Jordbruk och fiske

Artiklarna 24–31. Artiklarna 24–31 innehåller bestämmelser som ska tillämpas på handeln med jordbruks- och fiskeriprodukter. När det gäller basprodukter ska gemenskapen i praktiken avskaffa tullar och andra avgifter med motsvarande verkan som rör jordbruksprodukter den dag då avtalet träder i kraft, med undantag för vissa produkter i Kombinerade nomenklaturen. Särskilda bestämmelser gäller i fråga om tullarna för ”baby beef”-produkter i bilaga II. Sockerprodukter får importeras tullfritt till gemenskapen inom ramen för en årlig tullkvot på 12 000 ton. Den dag då avtalet träder i kraft ska Bosnien och Hercegovina avskaffa de tullar som gäller för import av de jordbruksprodukter som förtecknas i bilaga III a, gradvis sänka de tullar som gäller för import av de jordbruksprodukter som förtecknas i bilaga III b, III c och III d samt avskaffa de tullar som gäller för import av de jordbruksprodukter som förtecknas i bilaga III e, inom ramen för den tullkvot som anges för var och en av produkterna. I protokoll 7 bestäms den handelsordning som ska tillämpas på vissa viner och spritdrycker. När avtalet träder i kraft ska gemenskapen avskaffa tullarna på fisk och fiskeriprodukter, med undantag för de produkter som förtecknas i bilaga IV. De produkter som förtecknas i bilaga IV ska omfattas av bestämmelserna i den bilagan. Bosnien och Hercegovina ska avskaffa alla tullar eller avgifter med motsvarande verkan på fisk och fiskeriprodukter i enlighet med vad som anges i bilaga V. Senast tre år efter avtalets ikraftträdande ska parterna i stabiliserings- och associeringsrådet undersöka möjligheterna att ge varandra ytterligare medgivanden

i syfte att liberalisera handeln med jordbruks- och fiskeriprodukter. På handeln med jordbruks- och fiskeriprodukter ska en skyddsklausul tillämpas för att göra det möjligt att tillgripa ensidiga skyddsåtgärder om det behövs. Om skydd av geografiska beteckningar bestäms för jordbruks- och fiskeriprodukter och andra livsmedel.

KAPITEL III

Gemensamma bestämmelser

Artiklarna 32–33. Bestämmelserna i kapitlet ska tillämpas på all varuhandel mellan parterna, om inte annat föreskrivs kapitlet i fråga eller i protokoll 1. Bestämmelserna får inte hindra någondera parten från att ensidigt tillämpa mera gynnsamma åtgärder.

Artiklarna 34–43. Några nya import- eller exporttullar eller kvantitativa restriktioner får inte införas och de som redan tillämpas får inte höjas, skattediskriminering förbjuds, bestämmelserna om avskaffande av tullar på import ska även gälla tullar av skattekaraktär, avtalet ska inte hindra upprätthållande eller upprättande av tullunioner, frihandelsområden eller ordningar för gränshandel och i fråga om dumpning och subventioner ska åtgärder fastställas. Vidare bestäms om skyddsåtgärder och om otillräckligt utbud (bristklausul). Bosnien och Hercegovina ska anpassa statliga handelsmonopol så att det efter avtalets ikraftträdande inte förekommer någon diskriminering av medborgare i medlemstaterna i förhållande till medborgare i Bosnien och Hercegovina. Vidare fastställs ursprungsregler (protokoll 2). Handelsrestriktioner som är berättigade med hänsyn till allmän moral, allmän ordning eller allmän säkerhet är tillåtna enligt avtalet.

Artikel 44. Parterna är enligt artikeln överens om att bedriva administrativt samarbete och förbinder sig att bekämpa oegentligheter och bedrägeri i tullfrågor och därmed sammanhängande frågor. I artikeln bestäms vidare om åtgärder vid underlåtenhet att uppfylla dessa skyldigheter.

Artikel 45. I artikeln fastställs åtgärder i de fall där de behöriga myndigheterna gör ett misstag vid hanteringen av exportförmånsordningen och tillämpningen av bestämmelserna i protokoll 2.

Artikel 46. Avtalet ska inte begränsa tillämpningen av bestämmelserna i gemenskapsrätten på Kanarieöarna.

AVDELNING V: ARBETSTAGARES
RÖRLIGHET, ETABLERING, TILLHÅLLANDE AV
DAHÅLLANDE AV
TJÄNSTER, KAPITAL

KAPITEL I

Arbetstagares rörlighet

Artikel 47. Enligt artikeln får medborgare i Bosnien och Hercegovina som är lagligen anställda på en medlemsstats territorium inte diskrimineras på grundval av nationalitet när det gäller arbetsvillkor, lön och avskedande. Även arbetstagares makar och barn har tillträde till medlemsstatens arbetsmarknad under den tid arbetstagaren har arbetstillstånd. Undantag utgör säsongarbetare och arbetstagare som omfattas av bilaterala avtal enligt artikel 48. Bosnien och Hercegovina ska ge arbetstagare som är medborgare i en medlemsstat och är lagligen anställda i landet samt deras makar och barn som är lagligen bosatta i landet motsvarande behandling, om inte annat följer av de villkor och förfaringsätt som gäller i Bosnien och Hercegovina.

Genomförandet av icke-diskrimineringsprincipen anknyter i Finland bl.a. till 6 § i grundlagen, 2 kap. 2 § i arbetsavtalslagen (55/2001) och 47 kap. 3 § i strafflagen (39/1889). Utlänningars inresa och deras vistelse och arbete i Finland regleras i utlänningslagen (301/2004). Enligt 79 § 2 mom. har en utlänning som beviljats uppehållstillstånd på grund av familjeband rätt att förvärvsarbeta. När en medborgare i Bosnien och Hercegovina beviljas uppehållstillstånd för arbetstagare i Finland, får också de av hans familjemedlemmar som beviljats uppehållstillstånd i Finland rätt att förvärvsarbeta, vilket är en mera kvalificerad rättighet än enbart tillträde till arbetsmarknaden i en medlemsstat, som är den rättighet som nämns i stabiliserings- och associeringsavtalet.

Artikel 48. I artikeln bestäms att de möjligheter till anställning för arbetstagare från Bosnien och Hercegovina som medlemsstater

erbjuder enligt bilaterala avtal bör bevaras och om möjligt förbättras. De övriga medlemsstaterna ska undersöka möjligheten att ingå liknande avtal. Efter tre år ska stabiliserings- och associeringsrådet undersöka möjligheten att göra andra förbättringar i enlighet med gällande regler och förfaringsätt i medlemsstaterna och med beaktande av arbetsmarknadssituationen i medlemsstaterna och i gemenskapen.

Artikel 49. Artikeln innehåller bestämmelser om samordning av de sociala trygghetssystemen för medborgare i Bosnien och Hercegovina som lagligen är anställda i en medlemsstat liksom för deras familjemedlemmar som är lagligen bosatta där och om stabiliserings- och associeringsrådets behörighet att fastställa lämpliga regler för denna samordning. Stabiliserings- och associeringsrådets beslut får dock inte påverka rättigheter eller förpliktelser enligt bilaterala avtal, om dessa avtal föreskriver en mer gynnsam behandling. Alla perioder under vilka arbetstagare som är medborgare i Bosnien och Hercegovina har varit försäkrade, anställda eller bosatta i olika medlemsstater läggs samman bl.a. med avseende på pensioner. Dessa pensioner och livräntor ska, med undantag av icke avgiftsfinansierade förmåner, fritt kunna överföras till den nivå som tillämpas enligt lagstiftningen i gäldenärsmedlemsstaten eller gäldenärsmedlemsstaterna. De arbetstagare som avses i artikeln ska kunna få familjebidrag för de familjemedlemmar som avses ovan. Bosnien och Hercegovina ska å sin sida behandla såväl arbetstagare som är medborgare i en medlemsstat och lagligen anställda på dess territorium som deras familjemedlemmar som är lagligen bosatta där på motsvarande sätt.

Om samordning av de sociala trygghetssystemen när medborgare i medlemsstaterna rör sig mellan olika medlemsstater föreskrivs i rådets förordning (EEG) nr 1408/71. Förordningens bestämmelser har genom rådets förordning (EG) nr 859/2003 utvidgats till att gälla medborgare i tredjeländer som är lagligen bosatta inom gemenskapen och som endast på grund av sin nationalitet inte har omfattats av tillämpningen av förordning 1408/71. Förordning 859/2003 trädde i kraft den 1 juni 2003 och i fråga om social trygghet garanterar den medborgare i tredjeländer

nästan samma ställning som medborgare i medlemsstaterna när de rör sig inom gemenskapen. Enligt förordning 859/2003 läggs bl.a. bosnisk-hercegovinska medborgares alla försäkrings-, anställnings – eller bosättningsperioder som fullgjorts i en medlemsstat samman och ger rätt till pension. Stabiliserings- och associeringsavtalets bestämmelser om social trygghet är av betydelse endast då en bosnisk-hercegovinsk medborgare arbetar eller har arbetet enbart i Finland, och inte i någon annan medlemsstat, eller när en finländsk medborgare arbetar eller har arbetat i Bosnien och Hercegovina, eftersom rättigheterna i fråga i annat fall uppkommer redan med stöd av förordning 859/2003.

Finland och Bosnien och Hercegovina har inte någon bilateral överenskommelse om social trygghet som inverkar på rättigheterna i fråga om social trygghet.

KAPITEL II

Etablering

Artiklarna 50–54. Parterna garanterar bolag, dotterbolag och filialer på varandras territorier en likvärdig behandling. Utgångspunkten är att i så stor utsträckning som möjligt eliminera diskriminering. Fyra år efter avtalets ikraftträdande fastställer stabiliserings- och associeringsrådet regler som ska gälla rätten för medborgare från gemenskapen respektive Bosnien och Hercegovina att etablera sig för att starta förvärvsverksamhet som egenföretagare. När det gäller finansiella tjänster kan parterna vidta åtgärder för att säkra integriteten och stabiliteten, bl.a. åtgärder som skyddar investerare, insättare och försäkringstagare. I bilaga VI definieras vad som avses med ”finansiella tjänster”.

Enligt t.ex. lagen om utländska försäkringsbolag (398/1995) får försäkringsbolag vars hemstat inte hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet inte bedriva försäkringsrörelse i Finland utan koncession. I försäkringslagstiftningen finns också andra motsvarande begränsningar som kan anses höra till de åtgärder som säkrar den integritet och stabilitet som avses i artikeln.

Finland och Bosnien och Hercegovina har ingått en överenskommelse om främjande och skydd av investeringar. Behandlingen

enligt denna överenskommelse är inom vissa viktiga områden, t.ex. när det gäller tvistlösning och kapitalöverföringar, gynnsammare än enligt stabiliserings- och associeringsavtalet. Den bilaterala överenskommelsen är också mer täckande när det gäller olika former av investeringar.

Artikel 55. Till stabiliserings- och associeringsrådets behörighet hör att undersöka vilka åtgärder som är nödvändiga för att möjliggöra ömsesidigt erkännande av kvalifikationer.

Artikel 56. Artikeln innehåller bestämmelser om utstationerade arbetstagare i nyckelställning.

Artikeln innehåller bestämmelser om rätten för bolag som är etablerade på endera partens territorium att anställa personer för ledningsuppgifter eller uppgifter som kräver särskild fackkunskap genom interna förflyttningar. Också under förberedelserna för en etablering av ett dotterbolag eller en filial tillåts medborgare från den andra parten att tillfälligt vistas i landet. Bestämmelserna motsvarar i stor utsträckning Finlands åtaganden inom ramen för Världshandelsorganisationens avtal om tjänstehandel (GATS).

Enligt 79 § i Finlands utlänningslag har en person med tidsbegränsat uppehållstillstånd som hör till den högsta ledningen, ledningen på mellannivå samt sakkunniga med specialkompetens i ett företag rätt att förvärvsarbeta utan uppehållstillstånd för arbetstagare. Rätt att förvärvsarbeta har också den som förbereder ett företags etablering. Bestämmelsen i avtalet kräver därför inte att det görs några ändringar i finsk lagstiftning.

KAPITEL III

Tillhandahållande av tjänster

Artikel 57. I punkt 1 konstateras att parterna åtar sig att vidta nödvändiga åtgärder för att gradvis tillåta tillhandahållande av tjänster av bolag eller medborgare i gemenskapen eller i Bosnien och Hercegovina som är etablerade i en annan part än den där den person för vilken tjänsterna är avsedda är etablerad. Enligt punkt 3 ska stabiliserings- och associeringsrådet fyra år efter avtalets ikraftträdande vidta nödvändiga åtgärder för att gradvis genomföra bestämmelserna i punkt 1.

Artikel 58. I artikeln bestäms att det inte får vidtas några åtgärder som betydligt begränsar villkoren för tillhandahållande av tjänster i jämförelse med den situation som rådde innan avtalet trädde ikraft.

Artikel 59. I artikeln fastställs att förhållandet mellan parterna regleras av bestämmelserna i protokoll 3 när det gäller landtransporter. När det gäller internationell sjötransport åtar sig parterna att tillämpa principen om obegränsat tillträde till marknaden på kommersiella grunder. När det gäller villkoren för ömsesidigt marknadstillträde inom lufttransport ska parterna tillämpa det multilaterala avtalet om ett inrättandet av ett gemensamt europeiskt luftrum (ECAA). Stabiliserings- och associeringsrådet ska undersöka möjligheterna att skapa de nödvändiga förutsättningarna för ökad frihet att tillhandahålla luft- och landtransporttjänster.

Riksdagen har godkänt ECAA-avtalet, som nämns i artikeln, och promulgationslagen (38/2008) den 4 december 2007 (RSv 117/2007 rd). Avtalet har ännu inte trätt i kraft internationellt.

KAPITEL IV

Löpande betalningar och kapitalrörelser

Artikel 60. I artikeln åtar sig parterna att i enlighet med bestämmelserna i artikel VIII i stadgan för Internationella valutafonden tillåta alla betalningar och överföringar mellan gemenskapen och Bosnien och Hercegovina på betalningsbalansens bytesbalans i fritt konvertibel valuta.

Artikel 61. I fråga om direktinvesteringar, krediter och portföljinvesteringar ska fri rörlighet garanteras. Medborgare i medlemsstaterna ska ha möjlighet att förvärva fast egendom i Bosnien och Hercegovina. Parterna får vidta skyddsåtgärder med avseende på kapitalrörelser mellan gemenskapen och Bosnien och Hercegovina, om kapitalrörelser mellan gemenskapen och Bosnien och Hercegovina orsakar eller riskerar att orsaka allvarliga svårigheter för bedrivandet av valuta- eller penningpolitiken. Bestämmelserna i artikeln hindrar inte parternas ekonomiska aktörer från att omfattas av en mer gynnsam behandling som eventuellt föreskrivs i gällande bila-

terala eller multilaterala avtal som inbegriper avtalsparterna.

Finland och Bosnien och Hercegovina har ingått en bilateral överenskommelse om främjande och skydd av investeringar (FördrS 76-77/2001).

Artikel 62. Enligt artikeln ska parterna under de första fem åren efter avtalets ikraftträdande vidta åtgärder för att skapa förutsättningarna för en gradvis utvidgad tillämpning av gemenskapens regler om fri rörlighet för kapital. Vid utgången av det femte året ska stabiliserings- och associeringsrådet fastställa förfaringsätt för en fullständig tillämpning av gemenskapens regler om fri rörlighet för kapital.

KAPITEL V

Allmänna bestämmelser

Artikel 63. I artikeln konstateras att bestämmelserna i avdelningen ska tillämpas med förbehåll för begränsningar som är motiverade med hänsyn till allmän ordning, säkerhet och hälsa. De ska inte tillämpas på verksamhet på någondera partens territorium som, ens tillfälligt, har anknytning till myndighetsutövning.

Artikel 64. I artikeln konstateras att nationella lagar och författningar får tillämpas på inresa och vistelse, anställning, arbetsvillkor och fysiska personers etablering samt tillhandahållande av tjänster, särskilt när det gäller beviljande, förlängning eller avslag på ansökan om uppehållstillstånd. Tillämpningen får emellertid inte ske på ett sådant sätt att fördelarna för någon av parterna enligt avtalet upphävs eller begränsas.

Artikel 65. I artikeln konstateras att bestämmelserna i avdelningen också gäller bolag som kontrolleras och uteslutande ägs gemensamt av bosnisk-hercegovinska bolag eller medborgare i Bosnien och Hercegovina och gemenskapsbolag eller medborgare i gemenskapen.

Artikel 66. I artikeln föreskrivs att skatteförmåner som beviljas på grundval av avtal för att undvika dubbelbeskattnings inte omfattas av bestämmelserna i avdelningen. Bestämmelserna ska inte heller tolkas så att de utgör hinder för åtgärder som syftar till att förhindra skatteundandragande eller skatte-

flykt. Bestämmelserna ska inte heller hindra parterna att skilja mellan skattebetalare som inte befinner sig i identiska situationer, särskilt i fråga om bosättningsort.

Mellan Finland och Bosnien och Hercegovina finns ett gällande bilateralt avtal för att undvika dubbelbeskattning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet (FördrS 59-60/1987, 75/2005).

Artikel 67. Artikeln innehåller bestämmelser för situationer där en eller flera medlemsstater eller Bosnien och Hercegovina har svårigheter med betalningsbalansen.

Artikel 68. I artikeln föreskrivs att bestämmelserna i avdelningen ska anpassas gradvis, särskilt mot bakgrund av de krav som uppkommer till följd av artikel V i Allmänna tjänstehandelsavtalet (GATS).

Artikel 69. Bestämmelserna i avtalet ska inte hindra vidtagande av åtgärder som gäller tredjeländers tillträde till parternas marknader.

AVDELNING VI: TILLNÄRMNING AV LAGSTIFTNING, KONTROLL AV LAGSTIFTNINGENS EFTERLEVNING SAMT KONKURRENSBESTÄMMELSER

Artikel 70. Bosnien och Hercegovina ska sträva efter att dess nuvarande och framtida lagstiftning gradvis blir förenlig med gemenskapens regelverk. Bosnien och Hercegovina ska se till att dess nuvarande och framtida lagstiftning tillämpas korrekt och att dess efterlevnad övervakas. Tillnärmningen av lagstiftningen ska inledas den dag då avtalet undertecknas och den ska gradvis utvidgas, så att den senast vid utgången av övergångsperioden enligt artikel 8 omfattar alla de delar av gemenskapens regelverk som avses i avtalet. I det första skedet ska tillnärmningen framför allt inriktas på centrala delar av gemenskapens regelverk för den inre marknaden och på andra handelsrelaterade områden. Under följande skede ska Bosnien och Hercegovina inrikta sig på återstående delar av regelverket. Bosnien och Hercegovina ska också, i samförstånd med Europeiska gemen-

skapernas kommission, fastställa detaljerade regler för övervakning av tillnärmningen och av de åtgärder för kontroll av lagstiftningens efterlevnad som ska vidtas.

Artikel 71. Artikeln innehåller konkurrensbestämmelser och andra ekonomiska bestämmelser. Avtal mellan företag i syfte att begränsa konkurrensen, missbruk av en dominerande ställning och allt statligt stöd som snedvrider konkurrensen ska vara oförenligt med avtalet. Förfaranden som strider mot artikeln ska utvärderas på grundval av de kriterier som följer av tillämpningen av gemenskapens konkurrensbestämmelser, i synnerhet artiklarna 81, 82, 86 och 87 i fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen och de rättsakter för tolkning av dessa bestämmelser som antagits av gemenskapsinstitutionerna. Inom ett år från den dag då avtalet träder i kraft ska Bosnien och Hercegovina inrätta en oberoende myndighet som är behörig i fråga om statligt stöd. Protokoll 4 innehåller särskilda bestämmelser om statligt stöd till stålindustrin.

Artikel 72. Artikeln innehåller bestämmelser om offentliga företag. I fråga om offentliga företag och företag som har beviljats särskilda eller exklusiva rättigheter ska Bosnien och Hercegovina före utgången av det tredje året efter avtalets ikraftträdande tillämpa principerna i fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen, särskilt artikel 86.

Artikel 73. Parterna bekräftar den vikt de fäster vid ett tillräckligt och effektivt skydd för immateriella, industriella och kommersiella rättigheter och vid att hävda dessa rättigheter. I detta avseende ska parterna från och med den dag avtalet träder i kraft bevilja företag och medborgare från den andra parten en behandling som inte är mindre förmånlig än den som de beviljar tredjeländer enligt bilaterala avtal. Bosnien och Hercegovina ska senast fem år efter att avtalet träder i kraft ha uppnått en skyddsnivå för immateriella, industriella och kommersiella rättigheter som motsvarar den som gäller i gemenskapen. Bosnien och Hercegovina åtar sig att inom den stipulerade tiden efter avtalets ikraftträdande ansluta sig till de multilaterala konventioner om immateriella, industriella och kommersiella rättigheter som anges i bilaga VII. Stabiliserings- och associeringsrådet får besluta att ålägga Bosnien och Hercegovina

att ansluta sig till multilaterala konventioner på detta område.

Artikel 74. Artikeln innehåller bestämmelser om offentlig upphandling. En öppen tilldelning av offentliga upphandlingskontrakt på en icke-diskriminerande och ömsesidig grundval anses vara ett eftersträvansvärt mål. Även gemenskapsbolag som inte är etablerade i Bosnien och Hercegovina ska från och med den dag då avtalet träder i kraft ges tillträde till upphandlingsförfaranden i Bosnien och Hercegovina på lika gynnsamma villkor som bosnisk-hercegovinska bolag. Befintliga förmåner för landets egna bolag ska gradvis begränsas under den femåriga övergångsperioden.

Artikel 75. Bosnien och Hercegovina ska vidta åtgärder för att gradvis uppnå överensstämmelse med de tekniska föreskrifterna i gemenskapen och med europeiska förfaranden för standardisering, metrologi, ackreditering och bedömning av överensstämmelse.

Artikel 76. Parterna ska samarbeta för att anpassa normerna på konsumentskyddsområdet i Bosnien och Hercegovina till gemenskapens normer på detta område.

Artikel 77. Bosnien och Hercegovina ska gradvis harmonisera sin lagstiftning om arbetsvillkor, och i synnerhet hälsa och säkerhet i arbetet, och lika möjligheter för kvinnor och män med gemenskapens lagstiftning på dessa områden.

AVDELNING VII: RÄTTVISA, FRIHET OCH SÄKERHET

Artikel 78. I sitt samarbete i rättsliga och inrikes frågor ska parterna fästa särskild uppmärksamhet vid att befästa rättsstatsprincipen och stärka institutioner på alla nivåer. Samarbetet ska särskilt inriktas på att stärka domstolsväsendets oberoende och öka dess effektivitet och på att bl.a. öka den institutionella förmågan, utveckla lämpliga strukturer för polisens, tullens och andra brottsbekämpande organs verksamhet samt bekämpa korruption och organiserad brottslighet.

Artikel 79. Bosnien och Hercegovina förbinder sig att harmonisera sin lagstiftning om skydd av personuppgifter med gemenskapslagstiftningen och andra internationella

bestämmelser samt att inrätta oberoende tillsynsorgan.

Artikel 80. Parterna förbinder sig att samarbeta när det gäller visering, gränskontroll, asyl och migration och fastställa en ram för detta samarbete, även på regional nivå. Samarbetet ska bygga på samråd och nära samordning mellan parterna och omfatta tekniskt och administrativt bistånd.

Artikel 81. I artikeln föreskrivs om förebyggande och stävjande av illegal invandring samt återtagande. Parterna ska återta alla sina medborgare som olagligen befinner sig på den andra partens territorium och förbinder sig därutöver att genomföra ett avtal om återtagande som omfattar en skyldighet att också återta tredjeländers medborgare och statslösa personer. Bosnien och Hercegovina samtycker också till att ingå avtal om återtagande med övriga länder som deltar i stabiliserings- och associeringsprocessen. I artikeln föreskrivs vidare att stabiliserings- och associeringsrådet ska fastställa andra gemensamma insatser för att förhindra illegal invandring, inbegripet människohandel och nätverk för illegal invandring.

Artikel 82. Parterna ska samarbeta för att förhindra att deras finansiella system används för att tvätta intäkter från brottslig verksamhet, i synnerhet från narkotikabrott, eller för att finansiera terrorism. Samarbetet på detta område kan omfatta administrativt och tekniskt bistånd för att främja tillämpningen av normer och metoder som antagits av internationella forum, särskilt arbetsgruppen för finansiella åtgärder mot penningtvätt (FATF).

Artikel 83. Parterna förbinder sig att samarbeta när det gäller narkotikabekämpning. Målet är att stärka strukturerna för narkotikabekämpning, att minska tillgången till, handeln med och efterfrågan på olaglig narkotika, att hantera de hälsomässiga och sociala följderna av narkotikamissbruk samt att införa en effektivare kontroll av prekursorer. De samarbetsmetoder som parterna kommer överens om sinsemellan och de åtgärder som vidtas ska grundas på principer som är förenliga med Europeiska unionens strategi för narkotikabekämpning.

Artikel 84. Parterna förbinder sig att samarbeta för att förebygga och bekämpa brottslighet och annan olaglig verksamhet, obero-

ende av om den är organiserad eller inte. Samarbetet gäller bl.a. bekämpning av människosmuggling och människohandel, valutaförfalskning, handel med varumärkesförfalskade eller piratkopierade varor, korruption, framställning av och olaglig handel med narkotika och psykotropa ämnen, olaglig handel med vapen och bilar samt Internetrelaterad brottslighet.

Artikel 85. Parterna är överens om att samarbeta i syfte att förebygga terroristhandlingar och deras finansiering. De ska göra detta bl.a. genom utbyte av information om terroristgrupper och deras stödnätverk och genom utbyte av erfarenheter när det gäller medel och metoder samt utbildning för att bekämpa terrorism.

AVDELNING VIII: SAMARBETE PÅ OLIKA OMRÅDEN

Artikel 86. Artikeln innehåller allmänna bestämmelser om samarbete på olika områden. Syftet med samarbetet är att bidra till Bosnien och Hercegovinas utvecklings- och tillväxtpotential och stärka nuvarande ekonomiska förbindelser på så bred grundval som möjligt, till nytta för båda parter. I samband med valet av strategier för samarbetet ska det säkerställas att också miljöaspekter integreras redan från början. Strategierna ska integreras i en regional samarbetsram och särskild uppmärksamhet ska ägnas åtgärder som bidrar till regional stabilitet. Stabiliserings- och associeringsrådet ska fastställa prioriteringar mellan och inom de samarbetsområden som beskrivs nedan i överensstämmelse med det europeiska partnerskapet. Samarbetsområdena är: ekonomisk politik och handelspolitik (artikel 87), statistiksamarbete (artikel 88), bank- och försäkrings-tjänster och andra finansiella tjänster (artikel 89), samarbete i fråga om revision och finansiell kontroll (artikel 90), främjande och skydd av investeringar (artikel 91), industriellt samarbete (artikel 92), små och medelstora företag (artikel 93), turism (artikel 94), jordbruk och den agroindustriella sektorn (artikel 95), fiske (artikel 96), tull (artikel 97 och protokoll 5), skatt (artikel 98), samarbete i sociala frågor (artikel 99), utbildning (artikel 100), kulturellt samarbete (artikel 101),

samarbete på det audiovisuella området (artikel 102), informationssamhället (artikel 103), nät och tjänster för elektronisk kommunikation (artikel 104), information och kommunikation (artikel 105), transport (artikel 106), energi (artikel 107), miljö (artikel 108), samarbete om forskning och teknisk utveckling (artikel 109), regional och lokal utveckling (artikel 110) och reform av den offentliga förvaltningen (artikel 111).

Bestämmelserna om samarbete inom de olika områdena är i regel generella och av målsättningskaraktär.

AVDELNING IX: FINANSIELLT SAMARBETE

Artikel 112. Artikeln nämner ekonomiskt stöd från gemenskapen i form av gåvobistånd och lån, inbegripet lån från Europeiska investeringsbanken. Gemenskapsstödet förutsätter att Bosnien och Hercegovina gör fortsatta framsteg i sina strävanden att uppfylla de politiska Köpenhamnskriterierna och när det gäller att genomföra de specifika prioriteringarna i det europeiska partnerskapet.

Artikel 113. Finansiellt stöd i form av gåvobistånd får ges inom ramen för ett vägledande flerårigt program som baseras på årliga handlingsprogram. Stödet får omfatta alla samarbetsområden. Särskild uppmärksamhet ägnas rättsliga och inrikes frågor, tillnärmning av lagstiftning och ekonomisk utveckling.

Artikel 114. Gemenskapens bidrag ges i nära samordning med bidrag från andra källor.

AVDELNING X: INSTITUTIONELLA OCH ALLMÄNNA BESTÄMMELSER SAMT SLUTBESTÄMMELSER

Artiklarna 115–120. Genom avtalet inrättas ett stabiliserings- och associeringsråd som ska sammanträda regelbundet och vars uppgift är att övervaka tillämpningen och genomförandet av avtalet. Det ska bestå av medlemmarna i Europeiska gemenskapernas råd och ledamöter av Europeiska kommis-

sionen, å ena sidan, och medlemmar av Bosnien och Hercegovinas presidentråd, å andra sidan. I ärenden som rör Europeiska investeringsbanken ska banken delta i rådets arbete som observatör. Ordförandeskapet i stabiliserings- och associeringsrådet ska växelvis innehåsa av en företrädare för gemenskapen och en företrädare för Bosnien och Hercegovina, i enlighet med bestämmelser som ska fastställas i en arbetsordning. De beslut som fattas i stabiliserings- och associeringsrådet ska vara bindande för parterna. Rådet får även utfärda rekommendationer. Det ska utforma sina beslut och rekommendationer i samförstånd med parterna. Stabiliserings- och associeringsrådet biträds av en stabiliserings- och associeringskommitté som ska bestå av företrädare för Europeiska unionens råd och Europeiska kommissionen, å ena sidan, och företrädare för Bosnien och Hercegovinas presidentråd, å andra sidan. Stabiliserings- och associeringsrådet får delegera sina befogenheter till stabiliserings- och associeringskommittén och även inrätta andra särskilda kommittéer eller organ. Stabiliserings- och associeringsrådet får inrätta underkommittéer, varav en är en underkommitté för migrationsfrågor.

Artikel 121. En parlamentarisk stabiliserings- och associeringskommitté ska inrättas för att vara ett forum för ledamöterna av Bosnien och Hercegovinas parlament och Europaparlamentet där de kan träffas och utbyta åsikter. Kommittén ska själv fastställa hur ofta den ska sammanträda.

Artikel 122. Vardera parten åtar sig att se till att medborgare från den andra parten utan diskriminering har tillgång till parternas behöriga domstolar och administrativa organ för att få sin sak behandlad.

Enligt 6 § i Finlands grundlag (731/1999) är alla lika inför lagen. Ingen får utan godtagbart skäl särbehandlas t.ex. på grund av ursprung eller språk. Enligt 21 § har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan.

Artikel 123. I artikeln föreskrivs om åtgärder, i synnerhet i anslutning till säkerhetsin-

tressen, som bestämmelserna i avtalet inte hindrar parterna från att vidta inom ramen för sin behörighet. Sådana åtgärder är bl.a. åtgärder i anslutning till utlämnandet av upplysningar, produktionen av eller handeln med vapen, ammunition eller krigsmateriel samt upprätthållandet av säkerhet och allmän ordning i händelse av inre störningar eller allvarlig internationell spänning.

Innehållet i artikeln är förenlig med artikel 296 i fördraget om Europeiska unionen som ger medlemsstaterna möjlighet att avvika från fördraget i säkerhets- och försvarsfrågor i vissa situationer. Artikeln påverkar också andra bestämmelser som omfattas av den enskilda medlemsstatens behörighet samt flera bestämmelser i den nationella lagstiftningen. Sådana är t.ex. lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), beredskapslagen (1080/1991), lagen om tryggnad av försörjningsberedskapen (1390/1992), lagen om försvarstillstånd (1083/1991), lagen om offentlig upphandling (348/2007) och lagen om export och transitering av försvarsmateriel (242/1990). Artikeln har också samband med de åtgärder som Finland vidtar för att genomföra sina skyldigheter enligt kapitel VII i FN-stadgan (FördrS 1/1951), t.ex. i enlighet med artikel 301 i fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen. Artikeln förutsätter inte några ändringar av finsk lagstiftning i och med att den uttryckligen säkerställer att Finland vid behov kan vidta åtgärder som det bl.a. föreskrivs om i de nämnda lagarna.

Artikel 124. Enligt artikeln får de arrangemang som tillämpas inom de områden som omfattas av avtalet inte ge upphov till någon diskriminering.

Artikel 125. Parterna förbinder sig att fullgöra de skyldigheter som följer av avtalet. Var och en av parterna kan hänskjuta alla tvister som gäller tillämpningen eller tolkningen av avtalet till stabiliserings- och associeringsrådet. Härvid tillämpas artikel 126 och vid behov protokoll 6. Om en part anser att den andra har underlåtit att fullgöra en skyldighet får den vidta lämpliga åtgärder. Innan den gör detta ska den, förutom i särskilt brådskande fall, förse stabiliserings- och associeringsrådet med alla upplysningar som krävs för att grundligt undersöka situationen. Vid valet av åtgärder måste sådana som

minst stör avtalets tillämpning prioriteras. De avtalspunkter som inte omfattas av bestämmelserna i artikeln räknas upp.

Artikel 126. Bestämmelser om lösning av tvister om tolkningen eller tillämpningen av avtalet fastställs.

Artikel 127. Avtalet ska inte påverka de rättigheter som garanteras genom befintliga, bindande avtal mellan en eller flera medlemsstater och Bosnien och Hercegovina.

Artikel 128. I artikeln föreskrivs att bilaga I-VII och protokollen 1-7 ska utgöra en integrerad del av avtalet. Vidare föreskrivs att ramavtalet mellan Europeiska gemenskapen och Bosnien och Hercegovina om de allmänna principerna för Bosnien och Hercegovinas deltagande i gemenskapsprogram, undertecknat den 22 november 2004, jämte bilaga ska utgöra en integrerad del av avtalet. Stabiliserings- och associeringsrådet kan vid behov ändra ramavtalet.

Artikel 129. Avtalet ingås på obestämd tid. Vardera parten kan säga upp avtalet, och avtalet ska upphöra att gälla sex månader efter dagen för underrättelsen. Vardera parten får avbryta tillämpningen av avtalet om den andra parten underlåter att respektera någon av avtalets grundläggande delar.

Artiklarna 130-134. I artiklarna föreskrivs om avtalets parter och tillämpningsområde, depositarie, giltiga språk och tidpunkten för avtalets ikraftträdande, som är den första dagen i den andra månaden efter den dag då det sista ratificerings- eller godkännandeinstrumentet har deponerats. Generalsekreteraren för Europeiska unionens råd ska vara depositarie för avtalet.

Artikel 135. Artikeln innehåller bestämmelser om ett interimsavtal mellan gemenskapen och Bosnien och Hercegovina genom vilket vissa bestämmelser som hör till gemenskapens behörighet (fri rörlighet för varor, transport) sätts i kraft. I de artiklar och protokoll som innehåller bestämmelser om detta avser uttrycket ”den dag då avtalet träder i kraft” den dag då interimsavtalet träder i kraft.

Bilagor och protokoll som ingår i avtalet

Bilaga I. Innehåller i enlighet med artikel 21 förteckningar (bilaga I a, bilaga I b och bi-

laga I c) över industriprodukter från gemenskapen som Bosnien och Hercegovina helt ska avskaffa tullsatserna för fram till den 1 januari det första, tredje eller femte året efter avtalets ikraftträdande.

Bilaga II. I bilagan definieras de produkter av nötkött som betecknas ”baby beef” i artikel 27.

Bilaga III. Innehåller i enlighet med artikel 27 förteckningar (bilaga III a, bilaga III b, bilaga III c, bilaga III d och bilaga III e) över de jordbruksprodukter med ursprung i gemenskapen som Bosnien och Hercegovina helt ska avskaffa tullsatserna för från och med den dag då avtalet träder i kraft eller fram till den 1 januari det första, tredje eller femte året efter avtalets ikraftträdande.

Bilaga IV. Innehåller i enlighet med artikel 28 i avtalet gemenskapens medgivande för fisk och fiskeriprodukter från Bosnien och Hercegovina.

Bilaga V. I bilagan fastställs Bosnien och Hercegovinas medgivanden för fiskeriprodukter från gemenskapen enligt artikel 28.

Bilaga VI. Bilagan innehåller definitioner av de finansiella tjänster som avses i artikel 50 i avtalet, dvs. alla försäkringstjänster och försäkringsrelaterade tjänster, banktjänster och andra finansiella tjänster.

Bilaga VII. I bilagan förtecknas de multilaterala konventioner gällande immateriella, industriella och kommersiella rättigheter som avses i artikel 73 i avtalet och som Bosnien och Hercegovina åtar sig att ansluta sig till senast fem år efter avtalets ikraftträdande, och de skyldigheter som följer av vissa konventioner och som parterna i stabiliserings- och associeringsavtalet bekräftar att de faktiskt tillämpar.

Protokoll 1. I protokollet fastställs i enlighet med artikel 25 villkor för handeln mellan gemenskapen och Bosnien och Hercegovina med bearbetade jordbruksprodukter. Stabiliserings- och associeringsrådet beslutar om utvidgning av förteckningen över produkter, ändring av de tullsatser som avses i bilaga I och II till protokollet och ökning eller avskaffande av tullkvoterna.

Protokoll 2. I protokollet definieras i enlighet med artikel 42 begreppet ”ursprungsprodukter” och fastställs metoder för administrativt samarbete, bl.a. ömsesidigt bistånd, kontroll av ursprungsintyg och tvistlösning.

Protokoll 3. I protokollet behandlas i enlighet med artikel 59 samarbete när det gäller landtransporter, i synnerhet transittrafik. Samarbetet omfattar väg- och järnvägstransporter samt kombinerade transporter och därtill hörande infrastruktur. Transittrafiken liberaliseras helt fr.o.m. avtalets ikraftträdande.

Protokoll 4. Protokollet innehåller i enlighet med artikel 71 villkor för statligt stöd till stålindustrin.

Protokoll 5. Protokollet behandlar i enlighet med artikel 97 ömsesidigt administrativt bistånd i tullfrågor i syfte att sörja för en korrekt tillämpning av tullagstiftningen. Protokollet ska inte påverka bestämmelserna om ömsesidigt bistånd i brottmål.

Protokoll 6. Protokollet behandlar i enlighet med artikel 126 tvistlösning i fall som gäller särskilda punkter i avdelningarna IV, V och VI i avtalet.

Protokoll 7. I protokollet överenskomms i enlighet med artikel 27 om ömsesidiga förståndsmedgivanden för vissa viner och om ömsesidigt erkännande och skydd och ömsesidig kontroll av benämningar på viner, spritdrycker och aromatiserade viner.

Slutakt och förklaringar

I de gemensamma förklaringar som åtföljer slutakten meddelar parterna sin tolkning av artiklarna 51, 61 och 73 i avtalet. I en ensidig förklaring som åtföljer slutakten förklarar gemenskapen tillämpningen av de särskilda handelsåtgärder som gemenskapen beviljar med stöd av förordning (EG) nr 2007/2000. Förklaringarna är inte rättsligt bindande dokument. Varken slutakten eller förklaringarna publiceras i bilagorna till denna regeringsproposition. Texterna är tillgängliga i Europeiska unionens råds offentliga register över rådets handlingar "<http://register.consilium.europa.eu>"

2 Lagförslag

1 §. Lagens 1 § innehåller den sedvanliga blankettlagsbestämmelsen genom vilken de bestämmelser i överenskommelsen som hör till området för lagstiftningen sätts i kraft.

För de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen redogörs längre fram i avsnittet om behovet av riksdagens samtycke.

2 §. Lagen föreslås träda i kraft vid en tidpunkt som fastställs genom förordning av republikens president samtidigt som avtalet träder i kraft.

3 Ikraftträdande

Avtalet ska ratificeras eller godkännas av parterna enligt deras egna förfaranden. Ratificerings- eller godkännandeinstrumenten ska deponeras hos Europeiska unionens råds generalsekretariat. Avtalet träder i kraft den första dagen i den andra månaden efter den dag då det sista ratificerings- eller godkännandeinstrumentet har deponerats. Vid tidpunkten för avlåtandet av propositionen har godkännande anmälts av Estland och Ungern. Den föreslagna lagen avses träda i kraft vid samma tidpunkt som avtalet träder i kraft.

Stabiliserings- och associeringsavtalet med Bosnien och Hercegovina innehåller bestämmelser som omfattas av landskapet Ålands lagstiftningsbehörighet enligt 18 § i självstyrelselagen för Åland (1144/1991). Enligt 59 § 2 mom. i självstyrelselagen för Åland måste Ålands lagting ge sitt bifall till den föreslagna lagen om ikraftträdande.

4 Behovet av riksdagens samtycke och behandlingsordning

4.1 Behovet av riksdagens samtycke

Befogenhetsfördelningen mellan Europeiska gemenskapen och medlemsstaterna

Stabiliserings- och associeringsavtalet med Bosnien och Hercegovina är ett avtal med delad behörighet, ett s.k. blandavtal som innehåller både bestämmelser som hör till gemenskapens behörighet och bestämmelser som hör till medlemsstaternas behörighet. Vissa bestämmelser hör till gemenskapens exklusiva behörighet, medan andra hör till gemenskapens och medlemsstaternas delade behörighet. En del av de frågor som omfattas av avtalet hör enbart till medlemsstaternas behörighet. Enligt vedertagen praxis godkän-

ner riksdagen dessa avtal endast till de delar som hör till Finlands behörighet (t.ex. GrUU 6/2001 rd, GrUU 31/2001 rd, GrUU 16/2004 rd, GrUU 24/2004 rd).

Avtalet i sig innehåller inte någon bestämmelse om fördelningen av denna behörighet. Gemenskapen ska dock anses ha exklusiv behörighet i fråga om de bestämmelser i stabiliserings- och associeringsavtalet som också ingår i interimsavtalet om handel och handelsrelaterade frågor mellan Europeiska gemenskapen och Bosnien och Hercegovina. Sådana bestämmelser är bestämmelserna om fri rörlighet för varor (avdelning IV, bilagorna I-V och protokollen 1, 2 och 7) samt i direkt anslutning till detta bestämmelserna om transittrafik (de punkter som berör detta i protokoll 3). Till gemenskapens exklusiva behörighet hör också bestämmelserna om betalningar och överföringar i anslutning till betalningsbalansen (avdelning V artikel 60) och restriktioner i anslutning till svårigheter med betalningsbalansen (avdelning V artikel 67). Detsamma gäller konkurrensbestämmelser och övriga bestämmelser som gäller ekonomi (avdelning VI artiklarna 71 och 72 samt protokoll 4), bestämmelser om immateriella, industriella och kommersiella rättigheter (avdelning VI artikel 73 och bilaga VII) samt om samarbete i tullfrågor (avdelning VIII artikel 97).

Gemenskapen har inte behörighet att föra en politisk dialog med tredje land, varför bestämmelserna om detta i avtalet (avdelning II) faller inom området för medlemsstaternas behörighet. Dessa bestämmelser (artikel 10-13) förutsätter inte ändringar i gällande lagstiftning i Finland.

Till andra än ovan nämnda delar faller bestämmelserna i avtalet delvis inom området för Europeiska gemenskapens och delvis medlemsstaternas behörighet. Medlemsstaterna är i betydande utsträckning behöriga, i synnerhet när det gäller bestämmelserna om rörlighet för arbetstagare, etablering, tillhandahållande av tjänster och kapitalrörelser (avdelning V). Detsamma gäller bestämmelserna om rättvisa, frihet och säkerhet (avdelning VII) och samarbete på olika områden (avdelning VIII). Också regionalt samarbete (avdelning III), tillnärmning av lagstiftningen, kontroll av lagstiftningens efterlevnad samt konkurrensbestämmelser (avdelning

VI) samt finansiellt samarbete (avdelning IX) hör åtminstone delvis till medlemsstaternas behörighet. Avtalets institutionella och andra horisontella bestämmelser (avdelning X) hör till gemenskapens behörighet till den del som de tillämpas i anslutning till tillämpningen av sådana andra bestämmelser i avtalet som hör till gemenskapens behörighet. När det gäller frågor som faller under medlemsstaternas behörighet, hör avtalets institutionella bestämmelser på motsvarande sätt till denna del till medlemsstaternas behörighet.

Bestämmelser i avtalet som hör till området för lagstiftningen

Enligt 94 § 1 mom. i grundlagen krävs riksdagens godkännande bl.a. för fördrag och andra internationella förpliktelser som innehåller bestämmelser som hör till området för lagstiftningen. Enligt riksdagens grundlagsutskotts tolkningspraxis avser denna grundlagsfästa befogenhet hos riksdagen alla de bestämmelser i internationella förpliktelser som i materiellt hänseende hör till området för lagstiftningen. En avtalsbestämmelse ska anses höra till området för lagstiftningen 1) om den gäller utövande eller begränsning av någon grundläggande fri- eller rättighet som är skyddad i grundlagen, 2) om den i övrigt gäller grunderna för individens rättigheter och skyldigheter, 3) ifall det om den sak som bestämmelsen gäller enligt grundlagen ska föreskrivas i lag, 4) om det finns lagbestämmelser om den sak som lagen gäller eller 5) om det enligt rådande uppfattning i Finland ska lagstiftas om saken. Frågan påverkas inte av om en bestämmelse strider mot eller överensstämmer med en lagbestämmelse i Finland (GrUU 11, 12 och 45/2000 rd).

I artikel 2 i avtalet konstateras att respekt för demokratins principer och de mänskliga rättigheterna, såsom de proklamerats i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och definieras i den europeiska människorättskonventionen, Helsingforsavtalets slutakt och Parisstadgan för ett nytt Europa, utgör en grundläggande del av avtalet. Grundlagsutskottet har ansett (GrUU 45/2000 rd, GrUU 31/2001 rd) att sådana generella bestämmelser som liknar deklARATIONER där parterna bekräftar sina åtaganden att respektera de mänskliga rättigheterna, inte

påverkar innehållet eller omfattningen av Finlands internationella förpliktelser inom människorättsområdet. Dessa bestämmelser har dock numera i jämförelse med tidigare en bindande verkan av ny typ till följd av samråds- och sanktionsförfarandet i artikel 126 och därför kan avtalets människorättsbestämmelser anses höra till området för lagstiftningen (se GrUU 31/2001 rd).

Genomförandet av icke-diskrimineringsprincipen i artikel 47 i avtalet anknyter i Finland bl.a. till 6 § i grundlagen, 2 kap. 2 § i arbetsavtalslagen (55/2001) och 47 kap. 3 § i strafflagen (39/1889). Utlänningars inresa och deras vistelse och arbete i Finland regleras i utlänningslagen (301/2004). Även om bestämmelserna i artikeln inte förutsätter några lagändringar, hör de till området för lagstiftningen, eftersom de gäller omständigheter som hör samman med grunderna för individens rättigheter och skyldigheter och regleras på lagnivå i Finland.

Bestämmelserna i artikel 49 om samordning av systemen för social trygghet gäller individens rättigheter och skyldigheter. De har samband med det genom lag garanterade socialskydd som har tillkommit med tanke på de sociala risker som nämns i 19 § 2 mom. i grundlagen och som därmed hör till området för lagstiftningen. Avtalet förutsätter trots detta inte att det görs några ändringar i lagstiftningen.

Artiklarna 50-59 samt bilaga VI, som behandlar etableringsrätt och tillhandahållande av tjänster, innehåller reglering som delvis hör till medlemsstaternas behörighet och i Finland hör till området för lagstiftningen. Gemenskapens regler angående etablering och friheten att tillhandahålla tjänster gäller i princip inte förvärvsverksamhet som bedrivs av personer eller bolag från tredjeländer. När en person eller ett bolag från ett tredjeländ vill börja utöva ett yrke eller etablera ett bolag i en medlemsstat tillämpas den nationella lagstiftningen i vederbörande medlemsstat. Bestämmelserna om etableringsrätt anknyter till 18 § 1 mom. i grundlagen enligt vilket var och en i enlighet med lag har rätt att skaffa sig sin försörjning genom arbete, yrke eller näring som han eller hon valt fritt. Bestämmelserna hör till området för lagstiftningen.

I artiklarna 86-111 i avtalet fastställs vilka områden som ska vara samarbetsområden.

Etablerandet av samarbete hör inte till området för lagstiftningen och kräver inte i sig lagstiftningsåtgärder, men i sak hör många av de samarbetsområden som behandlas i artiklarna i Finland till området för lagstiftningen.

Artiklarna 115-120 innehåller bestämmelser om inrättandet av ett stabiliserings- och associeringsråd och dess verksamhet. Medlemsstaterna representeras i rådet genom representanten för Europeiska unionens råd. Stabiliserings- och associeringsrådet kan, förutom att utfärda rekommendationer, också fatta beslut som är bindande för parterna. Avtalet innehåller dock en jämförelsevis liten möjlighet att stabiliserings- och associeringsrådets beslut kommer att gälla frågor som enligt grundfördragen hör till medlemsstaternas behörighet och enligt Finlands grundlag till området för lagstiftningen. Eftersom stabiliserings- och associeringsrådet, som ska administrera avtalet, emellertid har befogenhet att fatta beslut som binder parterna, hör bestämmelserna om inrättandet av ett stabiliserings- och associeringsråd och dess verksamhet till dessa delar till området för lagstiftningen och kräver riksdagens samtycke.

Enligt artikel 122 åtar sig vardera parten att säkerställa att fysiska och juridiska personer från den andra parten, utan diskriminering i förhållande till de egna medborgarna, har tillgång till parternas behöriga domstolar och administrativa organ för att kunna försvara sina personliga rättigheter och sin äganderätt. Bestämmelsen innehåller även sådan reglering som hör till medlemsstaternas behörighet och som i Finland anknyter till iakttagandet av grundlagens 6 och 21 § och hör till området för lagstiftningen.

En bestämmelse med samma ordalydelse som avtalets artikel 123 ingår också i interimsavtalet om handel och handelsrelaterade frågor. I anslutning till stabiliserings- och associeringsavtalet inverkar denna artikel, som innehåller bestämmelser om de avvikelser som tillåts, också på andra bestämmelser som hör till medlemsstaternas behörighet samt på flera bestämmelser i den nationella lagstiftningen. Sådana är t.ex. lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), beredskapslagen (1080/1991), lagen om tryggnad av försörjningsberedskapen (1390/1992), lagen om försvarstillstånd (1083/1991), lagen om offentlig upphandling

(348/2007) och lagen om export och transitering av försvarsmateriel (242/1990). Bestämmelsen hör till området för lagstiftningen.

4.2 Behandlingsordning

Avtalet innehåller inte bestämmelser som gäller grundlagen på det sätt som avses i 94 § 2 mom. eller 95 § 2 mom. i grundlagen. Enligt regeringens uppfattning kan avtalet godkännas med enkel majoritet och förslaget till ikraftträdandelag kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Med stöd av vad som anförts ovan och i enlighet med 94 § i grundlagen föreslås

att Riksdagen godkänner det i Luxemburg den 16 juni 2008 mellan Europeiska gemenskaperna och deras medlemsstater, å ena sidan, och Bosnien och Hercegovina, å andra sidan, ingångna stabiliserings- och associeringsavtalet till de delar avtalet omfattas av Finlands behörighet.

Eftersom avtalet innehåller bestämmelser som hör till området för lagstiftningen, föreläggs Riksdagen samtidigt följande lagförslag:

Lagförslag

Lag

om sättande i kraft av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i stabiliserings- och associeringsavtalet mellan Europeiska gemenskaperna och deras medlemsstater, å ena sidan, och Bosnien och Hercegovina, å andra sidan

I enlighet med riksdagens besluts föreskrivs:

1 §
De bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i det i Luxemburg den 16 juni 2008 mellan Europeiska gemenskaperna och deras medlemsstater, å ena sidan, och Bosnien och Hercegovina, å andra sidan, ingångna stabiliserings- och associeringsavtalet gäller

som lag sådana som Finland har förbundit sig till dem.

2 §
Om ikraftträdandet av denna lag bestäms genom förordning av republikens president.

Helsingfors den 28 november 2008

Republikens President

TARJA HALONEN

Utrikesminister *Alexander Stubb*

**STABILISERINGS- OCH ASSOCIERINGSAVTAL MELLAN EUROPEISKA
GEMENSKAPERNA OCH DERAS MEDLEMSSTATER, Å ENA SIDAN,
OCH BOSNIEN OCH HERCEGOVINA, Å ANDRA SIDAN**

KONUNGARIKET BELGIEN,
REPUBLIKEN BULGARIEN,
REPUBLIKEN TJECKIEN,
KONUNGARIKET DANMARK,
FÖRBUNDSREPUBLIKEN TYSKLAND,
REPUBLIKEN ESTLAND,
IRLAND,
REPUBLIKEN GREKLAND,
KONUNGARIKET SPANIEN,
REPUBLIKEN FRANKRIKE,
REPUBLIKEN ITALIEN,
REPUBLIKEN CYPERN,
REPUBLIKEN LETTLAND,
REPUBLIKEN LITAUEN,
STORHERTIGDÖMET LUXEMBURG,
REPUBLIKEN UNGERN,
MALTA,
KONUNGARIKET NEDERLÄNDERNA,
REPUBLIKEN ÖSTERRIKE,
REPUBLIKEN POLEN,
REPUBLIKEN PORTUGAL,
RUMÄNIEN,

REPUBLIKEN SLOVENIEN,
REPUBLIKEN SLOVAKIEN,
REPUBLIKEN FINLAND,
KONUNGARIKET SVERIGE,
FÖRENADE KONUNGARIKET STORBRIANNIEN OCH NORDIRLAND,

fördragsslutande parter i fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen, fördraget om upprättandet av Europeiska atomenergigemenskapen och fördraget om Europeiska unionen, nedan kallade "medlemsstaterna", och

EUROPEISKA GEMENSKAPEN och EUROPEISKA ATOMENERGIGEMENSKAPEN,
nedan kallade "gemenskapen",

å ena sidan, och

BOSNIEN OCH HERCEGOVINA,

å andra sidan,

nedan tillsammans kallade "parterna",

SOM BEAKTAR de starka banden och värdegemenskapen mellan parterna och deras önskan att stärka dessa band och att upprätta nära och varaktiga förbindelser grundade på ömsesidighet och gemensamma intressen, vilket bör göra det möjligt för Bosnien och Hercegovina att ytterligare stärka och utvidga förbindelserna med gemenskapen, SOM BEAKTAR betydelsen av detta avtal för upprättandet och befästandet av en stabil europeisk ordning grundad på samarbete och med Europeiska unionen som stöttepelare, såväl inom ramen för både stabiliserings- och associeringsprocessen med länderna i sydöstra Europa som i samband med stabilitetspakten,

SOM ERINRAR OM Europeiska unionens beredvillighet att integrera Bosnien och Hercegovina i största möjliga utsträckning i Europas politiska och ekonomiska huvudfärd och om Bosnien och Hercegovinas ställning som potentiell kandidat för EU-medlemskap på grundval av fördraget om Europeiska unionen (nedan kallat "EU-fördraget") och uppfyllandet av de villkor som Europeiska rådet fastställde i juni 1993 och de villkor som gäller i stabiliserings- och associeringsprocessen, med förbehåll för att detta avtal genomförs framgångsrikt, särskilt i fråga om regionalt samarbete,

SOM BEAKTAR det europeiska partnerskapet med Bosnien och Hercegovina, där det fastställs prioriterade åtgärder till stöd för landets ansträngningar att närma sig Europeiska unionen,

SOM BEAKTAR parternas åtagande att med alla till buds stående medel bidra till politisk, ekonomisk och institutionell stabilisering såväl i Bosnien och Hercegovina som i regionen genom utveckling av det civila samhället, demokratisering, institutionell uppbyggnad, reform av offentlig förvaltning, regional handelsintegration, stärkt ekonomiskt samarbete, samarbete på en lång rad olika områden, däribland i rättsliga och inrikes frågor, samt stärkt nationell och regional säkerhet, SOM BEAKTAR parternas beslutsamhet att utvidga de politiska och ekono-

miska friheter som ligger till grund för detta avtal samt deras åtagande att respektera mänskliga rättigheter och rättsstatsprincipen, härunder rättigheter för nationella minoriteter, och att iaktta demokratins principer genom fria och rättvisa val i ett flerpartisystem,

SOM BEAKTAR parternas åtagande att till fullo tillämpa FN-stadgans alla principer och bestämmelser och alla principer och bestämmelser som antagits inom ramen för Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE), särskilt dem i slutakten från konferensen om säkerhet och samarbete i Europa (Helsingforsavtalets slutakt), slutdokumenten från konferenserna i Madrid och Wien och Parisstadgan för ett nytt Europa, och att uppfylla sina skyldigheter enligt fredsavtalet från Dayton och Paris och stabilitetspakten för sydöstra Europa, i syfte att bidra till regional stabilitet och samarbete mellan länderna i regionen,

SOM BEAKTAR parternas uppslutning kring principerna om fri marknadsekonomi och gemenskapens beredvillighet att bidra till de ekonomiska reformerna i Bosnien och Hercegovina samt parternas åtagande att iaktta principerna om hållbar utveckling,

SOM BEAKTAR parternas beslutsamhet att främja frihandel i enlighet med de rättigheter och skyldigheter som följer av Världshandelsorganisationens (WTO) avtal genom en öppen och icke-diskriminerande tillämpning av dessa bestämmelser, SOM BEAKTAR parternas önskan att ytterligare bygga ut den regelbundna politiska dialogen i bilaterala och internationella frågor av gemensamt intresse, även de regionala aspekterna, med beaktande av Europeiska unionens gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik,

SOM BEAKTAR parternas åtagande att bekämpa organiserad brottslighet och att öka sitt samarbete om bekämpning av terrorism på grundval av förklaringen från den europeiska konferensen den 20 oktober 2001,

SOM ÄR ÖVERTYGADE OM att stabiliserings- och associeringsavtalet (nedan kallat "detta avtal" eller "avtalet") kommer att skapa ett nytt klimat för de ekonomiska förbindelserna mellan parterna och framför allt för ökad handel och ökade investeringar, faktorer som är av avgörande betydelse för ekonomisk omstrukturering och modernisering i Bosnien och Hercegovina,

SOM BEAKTAR Bosnien och Hercegovinas åtagande att på relevanta områden närma sin lagstiftning till gemenskapens och att tillämpa den på ett effektivt sätt,

SOM BEAKTAR gemenskapens beredvillighet att kraftfullt understödja genomförandet av reformer och att i detta syfte utnyttja alla till buds stående samarbetsformer samt tekniskt, finansiellt och ekonomiskt stöd inom ramen för ett omfattande, vägledande flerårigt program, SOM BEKRÄFTAR att Förenade kungariket och Irland är bundna av de bestämmelser i detta avtal som omfattas av avdelning IV i tredje delen av fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen (nedan kallat "EG-fördraget") som separata avtalslutande parter och inte som medlemsstater i gemenskapen, till dess att Förenade kungariket eller Irland (beroende på vem som berörs) meddelar Bosnien och Hercegovina att det har blivit bundet av bestämmelserna som en del av gemenskapen i enlighet med det protokoll om Förenade kungarikets och Irlands ställning, som är bifogat EU-fördraget och EG-fördraget; samma sak gäller för Danmark i enlighet med det protokoll om Danmarks ställning som är bifogat dessa fördrag,

SOM ERINRAR OM toppmötet i Zagreb, som efterlyste en fortsatt konsolidering av förbindelserna mellan de länder som ingår i stabiliserings- och associeringsprocessen och Europeiska unionen samt ett utökat regionalt samarbete,

SOM ERINRAR OM att toppmötet i Thessaloniki befäste stabiliserings- och associeringsprocessen som politisk ram för Europeiska unionens förbindelser med länderna på västra Balkan och framhävde deras utsikter till integration med Europeiska unionen på grundval av varje lands reformframsteg och egna meriter,

SOM ERINRAR OM undertecknandet av det centraleuropeiska frihandelsavtalet i Bukarest den 19 december 2006 som medel att öka regionens förmåga att dra till sig investeringar och förbättra dess möjligheter att integreras i den globala ekonomin,

HAR ENATS OM FÖLJANDE.

ARTIKEL 1

1. Härmed upprättas en associering mellan gemenskapen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Bosnien och Hercegovina, å andra sidan.

2. Målen för associeringen är att

a) stödja Bosnien och Hercegovinas bemödanden att befästa demokrati och rättsstat,

b) bidra till politisk, ekonomisk och institutionell stabilitet i Bosnien och Hercegovina och till regionens stabilisering,

c) skapa en lämplig ram för politisk dialog som gör det möjligt att utveckla nära politiska förbindelser mellan parterna,

d) stödja Bosnien och Hercegovinas ansträngningar att bygga ut sitt ekonomiska och internationella samarbete, bland annat genom tillnärmning av landets lagstiftning till gemenskapens,

e) stödja Bosnien och Hercegovinas strävan att slutföra övergången till fungerande marknadsekonomi,

f) främja harmoniska ekonomiska förbindelser och gradvis upprätta ett frihandelsområde mellan gemenskapen och Bosnien och Hercegovina,

g) främja regionalt samarbete på alla områden som omfattas av detta avtal.

AVDELNING I

ALLMÄNNA PRINCIPER

ARTIKEL 2

Respekt för demokratins principer och de mänskliga rättigheterna, såsom de proklamerats i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och definieras i konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, i slutakten från Helsingforsmötet (Helsingforsavtalet) och i Parisstadgan för ett nytt Eu-

ropa, respekt för folkrättsliga principer, inbegripet ett fullständigt samarbete med den internationella krigsförbrytartribunalen för f.d. Jugoslavien, och rättsstatsprincipen samt respekt för de marknadsekonomiska principer som anges i dokumentet från Europeiska säkerhetskonferensens (ESK) konferens i Bonn om ekonomiskt samarbete ska ligga till grund för parternas inrikes- och utrikespolitik och utgöra grundläggande delar av detta avtal.

ARTIKEL 3

Bekämpning av spridning av massförstörelsevapen och bärare av sådana vapen ska utgöra en grundläggande del av detta avtal.

ARTIKEL 4

Parterna bekräftar den betydelse de tillmäter fullgörandet av internationella skyldigheter, särskilt ett fullständigt samarbete med Internationella krigsförbrytartribunalen för f.d. Jugoslavien.

ARTIKEL 5

Internationell och regional fred och stabilitet, utveckling av goda grannförbindelser, mänskliga rättigheter samt respekt och skydd för minoriteter är centrala faktorer för stabiliserings- och associeringsprocessen. Ingåendet och genomförandet av detta avtal kommer även i fortsättningen att vara beroende av om villkoren i stabiliserings- och associeringsprocessen uppfylls och grundas på Bosnien och Hercegovinas egna meriter.

ARTIKEL 6

Bosnien och Hercegovina åtar sig att fortsätta att främja samarbete och goda grannförbindelser med övriga länder i regionen; hit hör att främja ömsesidiga medgivanden i lämplig omfattning beträffande rörlighet för personer, varor, kapital och tjänster samt projekt av gemensamt intresse, i synnerhet projekt som rör bekämpning av organiserad brottslighet, korruption, penningtvätt, illegal migration och olaglig handel, särskilt med människor, handeldvapen och lätta vapen samt narkotika. Detta åtagande är en central faktor i utvecklingen av förbindelserna och

samarbetet mellan gemenskapen och Bosnien och Hercegovina och bidrar därmed till regional stabilitet.

ARTIKEL 7

Parterna bekräftar den betydelse de tillmäter kampen mot terrorism och fullgörandet av internationella skyldigheter på detta område.

ARTIKEL 8

Associeringen ska genomföras stegvis och fullbordas under en övergångsperiod på högst sex år.

Det stabiliserings- och associeringsråd som inrättas genom artikel 115 ska regelbundet, som regel årligen, granska genomförandet av detta avtal samt antagandet och genomförandet av rättsliga, administrativa, institutionella och ekonomiska reformer i Bosnien och Hercegovina. Granskningen ska göras mot bakgrund av avtalets ingress och i överensstämmelse med avtalets allmänna principer. De prioriteringar i det europeiska partnerskapet som är av betydelse för avtalet ska beaktas och hänsyn ska tas till de mekanismer som införts i samband med stabiliserings- och associeringsprocessen, särskilt rapporten om framstegen i den processen.

Stabiliserings- och associeringsrådet ska avge rekommendationer och får fatta beslut på basis av sin granskning. Om särskilda svårigheter uppdagas vid granskningen får de hänskjutas till de tvistlösningsmekanismer som upprättats enligt avtalet.

Associeringen ska genomföras stegvis. Senast under det tredje året efter den dag då avtalet träder i kraft ska stabiliserings- och associeringsrådet göra en ingående granskning av dess tillämpning. Stabiliserings- och associeringsrådet ska bedöma Bosnien och Hercegovinas framsteg på basis av sin granskning och får fatta beslut om de påföljande etapperna av associeringen på basis av den.

Denna granskning ska inte gälla fri rörlighet för varor; för det området fastställs en särskild tidsplan i avdelning IV.

ARTIKEL 9

Detta avtal ska vara fullt förenligt med och genomföras i överensstämmelse med relevanta WTO-bestämmelser, särskilt artikel XXIV i allmänna tull- och handelsavtalet från 1994 (Gatt 1994) och artikel V i allmänna tjänstehandelsavtalet (Gats).

AVDELNING II

POLITISK DIALOG

ARTIKEL 10

1. Den politiska dialogen mellan parterna ska vidareutvecklas inom ramen för detta avtal. Den ska ledsaga och befästa närmandet mellan Europeiska unionen och Bosnien och Hercegovina och bidra till att det upprättas en nära solidaritet och nya samarbetsformer mellan parterna.

2. Den politiska dialogen ska särskilt syfta till att främja

a) Bosnien och Hercegovinas fullständiga integrering i samfundet av demokratiska nationer och fortgående närmande till Europeiska unionen,

b) tilltagande samstämmighet i parternas ståndpunkter i internationella frågor, däribland frågor som omfattas av Europeiska unionens gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik, där så är lämpligt också genom informationsutbyte, och då särskilt i frågor som kan få betydande följder för parterna,

c) regionalt samarbete och utveckling av goda grannförbindelser,

d) samsyn om säkerhet och stabilitet i Europa och samarbete på de områden som omfattas av Europeiska unionens gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik.

3. Parterna anser att spridning av massförstörelsevapen och bärare av sådana vapen, till statliga likaväl som till icke-statliga aktörer, är ett av de allvarligaste hoten mot internationell stabilitet och säkerhet. De är därför

överens om att samarbeta i och bidra till ansträngningarna att förhindra spridning av massförstörelsevapen och bärare av sådana vapen genom att till fullo iaktta och på nationell nivå fullgöra sina skyldigheter enligt internationella fördrag och avtal om nedrustning och icke-spridning och andra internationella skyldigheter på området. Parterna är överens om att denna bestämmelse ska utgöra en av avtalets grundläggande delar och att den ska omfattas av den politiska dialog som ska ledsaga och befästa dessa delar.

Parterna är vidare överens om att samarbeta i och bidra till ansträngningarna att förhindra spridning av massförstörelsevapen och bärare av sådana vapen genom att

a) vidta åtgärder i syfte att, beroende på vilket instrument det gäller, underteckna, ratificera eller ansluta sig till alla andra relevanta internationella instrument och till fullo genomföra dem,

b) upprätta ett effektivt system för nationell exportkontroll som omfattar kontroll av export och transitering av varor som kan användas till massförstörelsevapen och kontroll av slutanvändningen av teknik med dubbla användningsområden i samband med massförstörelsevapen och som innefattar effektiva påföljder om reglerna om exportkontroll inte följs.

Den politiska dialogen i denna fråga kan också föras regionalt.

ARTIKEL 11

1. Den politiska dialogen ska i första hand föras i stabiliserings- och associeringsrådet, som ska ha det övergripande ansvaret för varje fråga som parterna kan vilja förelägga det.

2. På parternas begäran kan den politiska dialogen också föras i följande former:

a) Möten, vid behov, mellan högre tjänstemän som företräder Bosnien och Hercegovina, å ena sidan, och ordförandeskapet i Europeiska unionens råd, generalsekreteraren, tillika hög representant för den gemensamma

utrikes- och säkerhetspolitiken och Europeiska gemenskapernas kommission (nedan kallad "Europeiska kommissionen"), å andra sidan.

b) Fullständigt utnyttjande av alla diplomatiska kanaler mellan parterna; hit hör lämpliga kontakter i tredjeländer och inom Förenta nationerna, OSSE, Europarådet och andra internationella forum.

c) Varje annan form som kan bidra konstruktivt till att befästa, utveckla och intensifiera denna dialog, t.ex. de som nämns i Thessalonikiagendan som antogs i slutsatserna från Europeiska rådets möte i Thessaloniki den 19 och 20 juni 2003.

ARTIKEL 12

På parlamentarisk nivå ska den politiska dialogen föras i den parlamentariska stabiliserings- och associeringskommitté som inrättas genom artikel 121.

ARTIKEL 13

En politisk dialog kan föras i multilaterala sammanhang och som regional dialog som innefattar andra länder i regionen, t.ex. i forumet mellan Europeiska unionen och länderna på västra Balkan.

AVDELNING III

REGIONALT SAMARBETE

ARTIKEL 14

Bosnien och Hercegovina ska aktivt främja regionalt samarbete, i överensstämmelse med sitt engagemang för internationell och regional fred och stabilitet och för utveckling av goda grannförbindelser. Gemenskapen kan genom sina biståndsprogram stödja projekt med en regional eller gränsöverskridande dimension.

Om Bosnien och Hercegovina avser att stärka sitt samarbete med något av de länder som avses i artiklarna 15, 16 och 17 ska det underrätta och samråda med gemenskapen

och dess medlemsstater i enlighet med avdelning X.

Bosnien och Hercegovina ska till fullo genomföra de befintliga bilaterala frihandelsavtal som förhandlats fram enligt det samförståndsavtal om underlättande och liberalisering av handeln som Bosnien och Hercegovina undertecknade i Bryssel den 27 juni 2001, samt det centraleuropeiska frihandelsavtal som undertecknades i Bukarest den 19 december 2006.

ARTIKEL 15

Samarbete med andra länder som har undertecknat ett stabiliserings- och associeringsavtal

Efter undertecknandet av detta avtal ska Bosnien och Hercegovina inleda förhandlingar med de länder som redan har undertecknat ett stabiliserings- och associeringsavtal, med sikte på att ingå bilaterala överenskommelser om regionalt samarbete vars syfte ska vara att ge samarbetet mellan de berörda länderna ökad räckvidd.

De viktigaste inslagen i dessa överenskommelser ska vara

- a) politisk dialog,
- b) upprättande av ett frihandelsområde som är förenligt med relevanta WTO-bestämmelser,
- c) ömsesidiga medgivanden beträffande rörlighet för arbetstagare, etablering, tillhandahållande av tjänster, löpande betalningar och kapitalrörelser och på andra politikområden med anknytning till personers rörlighet, på en nivå som motsvarar nivån i detta avtal,
- d) bestämmelser om samarbete på andra områden, oavsett om de omfattas av detta avtal eller inte, särskilt på området rättsliga och inrikes frågor.

Överenskommelserna ska där så är lämpligt innehålla bestämmelser om inrättande av nödvändiga institutionella mekanismer.

Överenskommelserna ska ingås inom två år från den dag då detta avtal träder i kraft. Bosnien och Hercegovinas beredvillighet att ingå sådana överenskommelser kommer att vara ett villkor för vidareutveckling av förbindelserna mellan Europeiska unionen och Bosnien och Hercegovina.

Bosnien och Hercegovina ska inleda motsvarande förhandlingar med övriga länder i regionen så snart dessa länder har undertecknat ett stabiliserings- och associeringsavtal.

ARTIKEL 16

Samarbete med andra länder som berörs av stabiliserings- och associeringsprocessen

Bosnien och Hercegovina ska bedriva ett regionalt samarbete med övriga länder i stabiliserings- och associeringsprocessen på några eller samtliga av de samarbetsområden som omfattas av detta avtal, särskilt på områden av gemensamt intresse. Samarbetet ska vara förenligt med detta avtals principer och mål.

ARTIKEL 17

Samarbete med andra länder som har ansökt om EU-medlemskap men som inte berörs av stabiliserings- och associeringsprocessen

1. Bosnien och Hercegovina ska verka för samarbete med och ingå överenskommelser om regionalt samarbete med varje kandidatland för EU-anslutning som inte berörs av stabiliserings- och associeringsprocessen på varje samarbetsområde som omfattas av detta avtal. Överenskommelserna ska syfta till att gradvis anpassa de bilaterala förbindelserna mellan Bosnien och Hercegovina och det berörda landet till motsvarande del av förbindelserna mellan gemenskapen och dess medlemsstater och det landet.

2. Senast vid utgången av den övergångsperiod som avses i artikel 18.1 ska Bosnien och Hercegovina ingå ett för båda parter fördelaktigt avtal med Turkiet, som har upprät-

tat en tullunion med gemenskapen, om upprättande av ett frihandelsområde enligt artikel XXIV i Gatt 1994 och om liberalisering av etablering och tillhandahållande av tjänster mellan parterna enligt artikel V i Gats, på en nivå som är likvärdig med nivån i det här avtalet.

AVDELNING IV

FRI RÖRLIGHET FÖR VAROR

ARTIKEL 18

1. Inom fem år från den dag då avtalet träder i kraft ska gemenskapen och Bosnien och Hercegovina gradvis upprätta ett frihandelsområde i enlighet med avtalets bestämmelser och i överensstämmelse med reglerna i Gatt 1994 och WTO. De ska därvid beakta följande särskilda krav:

2. Kombinerade nomenklaturen ska tillämpas vid klassificering av varor som är föremål för handel mellan parterna.

3. Vid tillämpning av detta avtal ska med tullar och avgifter med motsvarande verkan avses varje form av tull eller annan påлага som påförs i samband med import eller export av en vara, även varje form av extraskatt eller annan extrapåлага i samband med sådan import eller export, med undantag av

a) avgifter som motsvarar en intern skatt och som införts i enlighet med artikel III.2 i Gatt 1994,

b) antidumpings- eller utjämningsåtgärder,

c) avgifter som står i rimlig proportion till kostnaden för tjänster som tillhandhållits.

4. Den bastullsats på vilken de successiva tullsänkningarna enligt detta avtal ska tillämpas ska för varje produkt vara

a) den tullsats i gemenskapens gemensamma tulltaxa som fastställts i enlighet med rådets förordning (EEG) nr 2658/87¹ och som faktiskt tillämpades generellt den dag då detta avtal undertecknades,

b) den tulltaxa som tillämpades av Bosnien och Hercegovina år 2005².

1. De nedsatta tullar som ska tillämpas av Bosnien och Hercegovina, beräknade på det sätt som anges i detta avtal, ska avrundas till en decimal enligt normala aritmetiska principer. Således ska alla tal där den andra decimalen är mindre än 5 avrundas nedåt och alla tal där den andra decimalen är 5 eller större avrundas uppåt.

2. Om någon av parterna efter avtalets undertecknande inför tullnedsättningar som tillämpas generellt, särskilt nedsättningar som följer av

a) tullförhandlingar i WTO, eller

b) Bosnien och Hercegovinas eventuella anslutning till WTO, eller

c) nedsättningar efter Bosnien och Hercegovinas anslutning till WTO, ska den nedsatta tullsatsen ersätta den grundtullsats som avses i punkt 4 från och med den dag då nedsättningen börjar tillämpas.

7. Gemenskapen och Bosnien och Hercegovina ska meddela varandra sina respektive bastullsatser och eventuella ändringar.

¹ Rådets förordning (EEG) nr 2658/87 (EGT L 256, 7.9.1987, s. 1), med ändringar.

² Bosnien och Hercegovinas officiella tidning nr 58/04 av den 22 december 2004.

KAPITEL I
INDUSTRIPRODUKTER

ARTIKEL 19

Definitioner

1. Detta kapitel ska tillämpas på produkter enligt kapitlen 25–97 i Kombinerade nomenklaturen med ursprung i gemenskapen eller Bosnien och Hercegovina, med undantag av de produkter som räknas upp i punkt 1 ii i bilaga 1 till WTO-avtalet om jordbruk.

2. För handel mellan parterna med produkter som omfattas av fördraget om upprättandet av Europeiska atomenergigemenskapen ska bestämmelserna i det fördraget gälla.

ARTIKEL 20

Gemenskapens medgivanden för industriprodukter

1. Alla tullar på import till gemenskapen av industriprodukter med ursprung i Bosnien och Hercegovina och alla avgifter med motsvarande verkan ska avskaffas från och med den dag då avtalet träder i kraft.

2. Alla kvantitativa restriktioner för import till gemenskapen av industriprodukter med ursprung i Bosnien och Hercegovina och alla åtgärder med motsvarande verkan ska avskaffas från och med den dag då avtalet träder i kraft.

ARTIKEL 21

Bosnien och Hercegovinas medgivanden för industriprodukter

1. Tullar på import till Bosnien och Hercegovina av andra industriprodukter med ursprung i gemenskapen än de som räknas upp i bilaga I ska avskaffas från och med den dag då avtalet träder i kraft.

2. Alla avgifter med motsvarande verkan som tullar på import till Bosnien och Hercegovina av industriprodukter med ursprung i gemenskapen ska avskaffas från och med den dag då avtalet träder i kraft.

3. Tullarna på import till Bosnien och Hercegovina av industriprodukter med ursprung i gemenskapen som räknas upp i bilaga I a, I b och I c ska gradvis sänkas och avskaffas i enlighet med de tidtabeller som anges i den bilagan:

4. Alla kvantitativa restriktioner för import till Bosnien och Hercegovina av industriprodukter med ursprung i gemenskapen och alla åtgärder med motsvarande verkan ska avskaffas den dag då avtalet träder i kraft.

ARTIKEL 22

Exporttullar och exportrestriktioner

1. Gemenskapen och Bosnien och Hercegovina ska sinsemellan avskaffa alla exporttullar och avgifter med motsvarande verkan för handeln dem emellan från och med den dag då avtalet träder i kraft.

2. Gemenskapen och Bosnien och Hercegovina ska sinsemellan avskaffa alla kvantitativa exportrestriktioner och åtgärder med motsvarande verkan från och med den dag då avtalet träder i kraft.

ARTIKEL 23

Snabbare tullsänkningar

Bosnien och Hercegovina förklarar sig berett att sänka sina tullar i handeln med gemenskapen i snabbare takt än enligt artikel 21 om dess allmänna ekonomiska situation och situationen i den berörda branschen medger det.

Stabiliserings- och associeringsrådet ska granska situationen i detta hänseende och utfärda nödvändiga rekommendationer.

KAPITEL II

JORDBRUK OCH FISKE

ARTIKEL 24

Definition

1. Detta kapitel ska tillämpas på handel med jordbruks- och fiskeriprodukter med ursprung i gemenskapen eller Bosnien och Hercegovina.

2. Med jordbruks- och fiskeriprodukter avses produkter enligt kapitlen 1–24 i Kombinerade nomenklaturen och de produkter som räknas upp i punkt 1 ii i bilaga 1 till WTO-avtalet om jordbruk.

3. Denna definition omfattar också fisk och fiskeriprodukter enligt kapitel 3, nummer 1604 och 1605 samt undernummer 0511 91, 1902 20 10 och 2301 20 00 i Kombinerade nomenklaturen.

ARTIKEL 25

Bearbetade jordbruksprodukter

I protokoll 1 fastställs den handelsordning som ska tillämpas för de bearbetade jordbruksprodukter som räknas upp i protokollet.

ARTIKEL 26

Avskaffande av kvantitativa restriktioner för jordbruks- och fiskeriprodukter

1. Gemenskapen ska avskaffa alla kvantitativa restriktioner för import av jordbruks- och fiskeriprodukter med ursprung i Bosnien och Hercegovina och alla åtgärder med motsvarande verkan från och med den dag då avtalet träder i kraft.

2. Bosnien och Hercegovina ska avskaffa alla kvantitativa restriktioner för import av jordbruks- och fiskeriprodukter med ursprung i gemenskapen och alla åtgärder med motsvarande verkan från och med den dag då avtalet träder i kraft.

ARTIKEL 27

Jordbruksprodukter

1. Gemenskapen ska avskaffa alla tullar på import av jordbruksprodukter med ursprung i Bosnien och Hercegovina, med undantag av produkter enligt nummer 0102, 0201, 0202, 1701, 1702 och 2204 i Kombinerade nomenklaturen, och alla avgifter med motsvarande verkan från och med den dag då avtalet träder i kraft.

För produkter som omfattas av kapitlen 7 och 8 i Kombinerade nomenklaturen och för vilka Gemensamma tulltaxan föreskriver både en värdetull och en specifik tull ska avskaffandet endast gälla värdetullen.

2. Från och med den dag då avtalet träder i kraft ska gemenskapen fastställa tullarna på import till gemenskapen inom en årlig tullkvot på 1 500 ton uttryckt i slaktvikt av "baby beef"-produkter enligt definitionen i bilaga II med ursprung i Bosnien och Hercegovina till 20 % av värdetullen och 20 % av den specifika tullen enligt Gemensamma tulltaxan.

3. Från och med den dag då detta avtal träder i kraft ska gemenskapen tillämpa tullfritt tillträde för import till gemenskapen av produkter enligt nummer 1701 och 1702 i Kombinerade nomenklaturen med ursprung i Bosnien och Hercegovina, inom ramen för en årlig tullkvot på 12 000 ton (nettovikt).

4. Från och med den dag då avtalet träder i kraft ska Bosnien och Hercegovina

a) avskaffa alla tullar på import av vissa jordbruksprodukter med ursprung i gemenskapen enligt förteckningen i bilaga III a,

b) gradvis sänka tullarna på import av vissa jordbruksprodukter med ursprung i gemenskapen enligt förteckningen i bilaga III b, III c och III d i enlighet med den tidsplan som för varje produkt anges i den bilagan.

c) avskaffa alla tullar som är tillämpliga på import av vissa jordbruksprodukter med ursprung i gemenskapen enligt förteckningen i

bilaga III e, inom ramen för den tullkvot som anges för de berörda produkterna.

5. I protokoll 7 fastställs ordningen för de vin- och spritdrycker som anges i det protokollet.

ARTIKEL 28

Fisk och fiskeriprodukter

1. Gemenskapen ska avskaffa alla tullar på fisk och fiskeriprodukter med ursprung i Bosnien och Hercegovina, med undantag av produkterna i bilaga IV, och alla avgifter med motsvarande verkan från och med den dag då avtalet träder i kraft. För produkterna i bilaga IV ska bestämmelserna i den bilagan gälla.

2. Bosnien och Hercegovina ska avskaffa alla tullar på fisk och fiskeriprodukter med ursprung i gemenskapen och alla avgifter med motsvarande verkan från och med den dag då avtalet träder i kraft, i enlighet med vad som anges i bilaga V.

ARTIKEL 29

Översynsklausul

Senast tre år efter den dag då avtalet träder i kraft ska gemenskapen och Bosnien och Hercegovina i stabiliserings- och associeringsrådet, produkt för produkt, systematiskt och på lämplig ömsesidig grundval, undersöka möjligheterna att lämna varandra ytterligare medgivanden i syfte att ytterligare liberalisera handeln med jordbruks- och fiskeriprodukter; de ska därvid beakta omfattningen av handeln med jordbruks- och fiskeriprodukter mellan parterna, dessa produkters särskilda känslighet, gemenskapens gemensamma jordbruks- och fiskeripolitik och Bosnien och Hercegovinas jordbruks- och fiskeripolitik, jordbrukets och fiskets betydelse för Bosnien och Hercegovinas ekonomi, följderna av de multilaterala handelsförhandlingarna i Världshandelsorganisationen (WTO) samt Bosnien och Hercegovinas eventuella anslutning till WTO.

ARTIKEL 30

Om import av produkter med ursprung i endera partens territorium som omfattas av medgivanden enligt artiklarna 25, 26, 27 och 28 allvarligt stör den andra partens marknader eller inhemska regleringsmekanismer ska parterna, med hänsyn till jordbruks- och fiskemarknadernas särskilda känslighet, omedelbart och utan hinder av andra bestämmelser i avtalet, särskilt artikel 39, inleda samråd för att finna en lämplig lösning. I avvaktan på en sådan lösning får den berörda parten vidta de åtgärder som den anser vara nödvändiga.

ARTIKEL 31

Skydd av geografiska beteckningar för jordbruks- och fiskeriprodukter och andra livsmedel än vin och spritdrycker

1. Bosnien och Hercegovina ska skydda geografiska beteckningar i gemenskapen som registrerats i gemenskapen enligt rådets förordning (EG) nr 510/2006 av den 20 mars 2006 om skydd av geografiska beteckningar och ursprungs-beteckningar för jordbruksprodukter och livsmedel¹, i enlighet med villkoren i denna artikel. Geografiska beteckningar för jordbruks- och fiskeriprodukter i Bosnien och Hercegovina ska få registreras i gemenskapen på de villkor som fastställs i samma förordning.

2. Bosnien och Hercegovina ska förbjuda att beteckningar som är skyddade i gemenskapen används på Bosnien och Hercegovinas territorium för liknande produkter som inte uppfyller specifikationerna för den geografiska beteckningen. Detta ska gälla även om varans rätta geografiska ursprung anges, den geografiska beteckningen används i översättning eller beteckningen åtföljs av ord som "art", "typ", "stil", "imitation", "metod" eller andra liknande uttryck.

¹ EUT L 93, 31.3.2006, s. 12. Förordningen ändrad genom rådets förordning (EG) nr 1791/2006 (EUT L 363, 20.12.2006, s. 1).

3. Bosnien och Hercegovina ska vägra att registrera varumärken som används på något av de sätt som avses i punkt 2.

4. Varumärken som har registrerats i Bosnien och Hercegovina eller varumärken som är inarbetade där, och vars användning motsvarar de situationer som avses i punkt 2, får inte längre användas sex år efter det att avtalet har trätt i kraft. Detta ska dock inte gälla för varumärken som registrerats i Bosnien och Hercegovina och inarbetade varumärken som ägs av medborgare i tredjeländer, såvida de inte är ägnade att vilseleda allmänheten t.ex. med avseende på varans art, kvalitet eller geografiska ursprung.

5. All användning av enligt punkt 1 skyddade geografiska beteckningar såsom det begrepp som i det dagliga språkbruket blivit den sedvanliga benämningen av varan i Bosnien och Hercegovina ska upphöra senast den 31 december 2013.

6. Bosnien och Hercegovina ska sörja för det skydd som avses i punkterna 1–5 såväl på eget initiativ som på begäran av en berörd part.

KAPITEL III

GEMENSAMMA BESTÄMMELSER

ARTIKEL 32

Räckvidd

Detta kapitel ska tillämpas på all varuhandel mellan parterna, om inget annat föreskrivs i detta kapitel eller i protokoll 1.

ARTIKEL 33

Mera långtgående medgivanden

Bestämmelserna i denna avdelning ska inte på något sätt hindra någondera parten från att ensidigt tillämpa mer gynnsamma åtgärder.

ARTIKEL 34

Frysningssklausul

1. Från och med den dag då avtalet träder i kraft får det inte införas några nya import- eller exporttullar eller avgifter med motsvarande verkan i handeln mellan gemenskapen och Bosnien och Hercegovina, och de tullar och avgifter som redan tillämpas får inte höjas.

2. Från och med den dag då avtalet träder i kraft får det inte införas några nya kvantitativa import- eller exportrestriktioner eller åtgärder med motsvarande verkan i handeln mellan gemenskapen och Bosnien och Hercegovina, och de restriktioner och åtgärder som redan finns får inte göras mer restriktiva.

3. Utan att det påverkar medgivandena enligt artiklarna 25, 26, 27 och 28 ska punkterna 1 och 2 i den här artikeln inte på något sätt hindra Bosnien och Hercegovina respektive gemenskapen från att bedriva sin egen jordbruks- och fiskeripolitik eller vidta åtgärder inom dess ram, förutsatt att importordningen i bilagorna III–V och protokoll 1 inte påverkas.

ARTIKEL 35

Förbud mot skattediskriminering

1. Gemenskapen och Bosnien och Hercegovina ska avhålla sig från att införa åtgärder eller förfaranden av internt skattemässig karaktär samt avskaffa de som redan finns, om åtgärderna eller förfarandena direkt eller indirekt innebär diskriminering av den ena partens produkter i förhållande till liknande produkter med ursprung i den andra partens territorium.

2. Återbetalning av interna indirekta skatter för produkter som exporteras till den ena partens territorium får inte överstiga beloppet av den indirekta skatt som lagts på produkterna.

ARTIKEL 36

Tullar av fiskal karaktär

Bestämmelserna om att avskaffa tullar på import ska också gälla för tullar av skattekaraktär.

ARTIKEL 37

Tullunioner, frihandelsområden och ordningar för gränshandel

1. Detta avtal ska inte hindra upprätthållande eller upprättande av tullunioner, frihandelsområden eller ordningar för gränshandel, förutsatt att dessa inte påverkar de handelsordningar som fastställs i avtalet.

2. Under de i artikel 18 nämnda övergångsperioderna ska avtalet inte påverka tillämpningen av särskilda förmånsordningar vad gäller varors rörlighet som fastställs i gränsavtal som tidigare ingåtts mellan en eller flera medlemsstater och Bosnien och Hercegovina eller följer av sådana bilaterala avtal som avses i avdelning III och som ingås av Bosnien och Hercegovina i syfte att främja regional handel.

3. Parterna ska samråda i stabiliserings- och associeringsrådet om de avtal som avses i punkterna 1 och 2 och, på begäran, om andra viktiga frågor som rör deras respektive handelspolitik gentemot tredjeländer. Samråd ska i synnerhet hållas om ett tredjeland ansluter sig till unionen så att gemenskapens och Bosnien och Hercegovinas gemensamma intressen enligt detta avtal kan beaktas.

ARTIKEL 38

Dumpning och subventioner

1. Bestämmelserna i detta avtal ska inte hindra någondera parten från att vidta handelspolitiska skyddsåtgärder enligt punkt 2 eller enligt artikel 39.

2. Om någon av parterna finner att dumpning eller utjämningsbar subventionering förekommer i handeln med den andra parten får den vidta lämpliga åtgärder mot detta

bruk i enlighet med WTO-avtalet om tillämpning av artikel VI i allmänna tull- och handelsavtalet (Gatt 1994), WTO-avtalet om subventioner och utjämningsåtgärder och sin egen därmed sammanhängande lagstiftning.

ARTIKEL 39

Allmän skyddsklausul

1. artikel XIX i Gatt 1994 och WTO-avtalet om skyddsåtgärder ska tillämpas mellan parterna.

2. Om importen av en produkt från den ena parten till den andra partens territorium ökar så mycket och sker under sådana förhållanden att den förorsakar eller riskerar att förorsaka

a) allvarlig skada för inhemska producenter av liknande eller direkt konkurrerande produkter på den importerande partens territorium, eller

b) allvarliga störningar inom en ekonomisk sektor eller svårigheter som kan leda till att den ekonomiska situationen i en region hos den importerande parten allvarligt försämras, får den importerande parten, trots vad som sägs i punkt 1, vidta lämpliga bilaterala skyddsåtgärder i enlighet med villkoren och förfarandena i denna artikel.

3. Bilaterala skyddsåtgärder som riktas mot import från den andra parten får inte gå utöver vad som krävs för att avhjälpa sådana problem som avses i punkt 2 och som har uppstått som en följd av avtalets tillämpning. Skyddsåtgärderna ska normalt bestå i att man för den berörda produkten tills vidare inställer den höjning eller sänkning av förmåns-marginalerna som föreskrivs i avtalet, upp till en högsta gräns som motsvarar den bastullsats för produkten som avses i artikel 18.4 a och b och artikel 18.6. Det ska finnas tydliga bestämmelser om en stegvis avveckling av skyddsåtgärderna, som ska vara slutförd senast när deras giltighetstid, som inte får överstiga två år, löper ut.

I särskilda undantagsfall får skyddsåtgärdernas giltighetstid förlängas med ytterligare

högst två år. Om en produkt tidigare varit föremål för en skyddsåtgärd får någon ny bilateral skyddsåtgärd inte tillämpas på import av den produkten under en period av minst fyra år räknat från den dag då den första åtgärden upphörde att gälla.

4. I de fall som avses i denna artikel ska gemenskapen eller Bosnien och Hercegovina, innan de vidtar åtgärder enligt ARTIKELn eller snarast möjligt i de fall som omfattas av punkt 5 b, förse stabiliserings- och associeringsrådet med alla relevanta upplysningar som krävs för att grundligt undersöka situationen i syfte att nå en för båda parter godtagbar lösning.

5. För tillämpning av punkterna 1, 2, 3 och 4 gäller följande:

a) De svårigheter som en sådan situation som avses i denna artikel ger upphov till ska omedelbart hänskjutas till stabiliserings- och associeringsrådet för prövning, och detta får fatta nödvändiga beslut för att undanröja dem.

Om stabiliserings- och associeringsrådet eller den exporterande parten inte har fattat något beslut som undanröjer svårigheterna eller ingen annan tillfredsställande lösning har nåtts inom 30 dagar efter det att saken hänsköts till stabiliserings- och associeringsrådet, får den importerande parten vidta lämpliga åtgärder för att avhjälpa problemet i enlighet med denna artikel. Vid valet av skyddsåtgärder ska i första hand de åtgärder tillgripas som minst stör avtalets tillämpning. Skyddsåtgärder som tillämpas enligt artikel XIX i Gatt 1994 och enligt WTO-avtalet om skyddsåtgärder ska bevara nivån eller marginalen för de förmåner som beviljas enligt detta avtal.

b) När särskilda och kritiska omständigheter som kräver ett omedelbart ingripande medför att underrättelse eller analys i förväg inte är möjlig, får den berörda parten i de situationer som avses i denna artikel genast tillämpa provisoriska åtgärder som är nödvändiga för att hantera situationen, och den ska då omedelbart underrätta den andra parten om detta.

Skyddsåtgärderna ska omedelbart anmälas till stabiliserings- och associeringsrådet och bli föremål för regelbundet samråd där, särskilt i syfte att fastställa en tidsplan för deras avskaffande så snart som omständigheterna tillåter det.

6. Om gemenskapen eller Bosnien och Hercegovina gör import av produkter som kan ge upphov till sådana problem som avses i denna artikel till föremål för ett administrativt förfarande som syftar till att snabbt skaffa fram information om hur handelsflödet utvecklas, ska den underrätta den andra parten.

ARTIKEL 40

Bristklausul

1. Om iakttagandet av bestämmelserna i denna avdelning leder till

a) allvarlig brist eller risk för brist på livsmedel eller andra produkter som är väsentliga för den exporterande parten, eller

b) återexport till ett tredjeland av en produkt för vilken den exporterande parten tillämpar kvantitativa exportrestriktioner, exporttullar eller åtgärder eller avgifter med motsvarande verkan, och om de situationer som avses ovan medför eller sannolikt kommer att medföra allvarliga svårigheter för den exporterande parten, får den parten vidta lämpliga åtgärder på de villkor och enligt de förfaranden som fastställs i denna artikel.

2. Vid valet av åtgärder ska i första hand de åtgärder tillgripas som minst stör avtalets tillämpning. Åtgärderna får inte tillämpas på ett sätt som under samma omständigheter skulle utgöra ett medel för godtycklig eller omotiverad diskriminering eller skulle utgöra en förtäckt begränsning av handeln, och de ska avskaffas när omständigheterna inte längre motiverar att de bibehålls.

3. Innan åtgärder vidtas enligt punkt 1, eller så snart som möjligt i de fall som omfattas av punkt 4, ska gemenskapen eller Bosnien och Hercegovina, beroende på vem som berörs,

förse stabiliserings- och associeringsrådet med alla relevanta upplysningar, i syfte att nå en för båda parter godtagbar lösning. Parterna får i stabiliserings- och associeringsrådet komma överens om nödvändiga åtgärder för att undanröja svårigheterna. Om ingen överenskommelse har nåtts inom 30 dagar efter det att frågan hänsköts till stabiliserings- och associeringsrådet får den exporterande parten vidta åtgärder enligt denna artikel beträffande exporten av den berörda produkten.

4. När särskilda eller kritiska omständigheter som kräver ett omedelbart ingripande medför att underrättelse eller prövning i förväg inte är möjlig, får gemenskapen eller Bosnien och Hercegovina, beroende på vem som berörs, genast tillämpa försiktighetsåtgärder som är nödvändiga för att hantera situationen, och ska då omedelbart underrätta den andra parten om detta.

5. Åtgärder som vidtas enligt denna artikel ska omedelbart anmälas till stabiliserings- och associeringsrådet och bli föremål för regelbundet samråd där, särskilt i syfte att fastställa en tidsplan för deras avskaffande så snart som omständigheterna tillåter det.

ARTIKEL 41

Statliga monopol

Bosnien och Hercegovina ska se till att det från och med den dag då avtalet träder i kraft inte förekommer någon diskriminering av medborgare i medlemsstaterna i förhållande till medborgare i Bosnien och Hercegovina vad gäller villkoren för eventuella statliga handelsmonopols köp och försäljning av varor.

ARTIKEL 42

Ursprungsregler

De ursprungsregler som ska gälla vid tillämpningen av detta avtal, om något annat inte föreskrivs i avtalet, fastställs i protokoll 2.

ARTIKEL 43

Tillåtna restriktioner

Detta avtal ska inte hindra sådana förbud mot eller restriktioner för import, export eller transitering av varor som grundas på hänsyn till allmän moral, allmän ordning eller allmän säkerhet eller intresset att skydda människors, djurs eller växters hälsa och liv, nationella skatter av konstnärligt, historiskt eller arkeologiskt värde eller immateriella, industriella och kommersiella rättigheter; det ska inte heller hindra regleringar för guld och silver. Förbuden eller restriktionerna får dock inte utgöra ett medel för godtycklig diskriminering eller innefatta en förtäckt begränsning av handeln mellan parterna.

ARTIKEL 44

Underlåtenhet att tillhandahålla administrativt samarbete

1. Parterna är överens om att administrativt samarbete är av största vikt för tillämpning och kontroll av den förmånsbehandling som beviljas enligt denna avdelning och understryker sin beslutsamhet att bekämpa oegentligheter och bedrägeri i samband med tull och tullfrågor.

2. Om en part på grundval av objektiva uppgifter har fastställt en underlåtenhet att tillhandahålla administrativt samarbete eller en oegentlighet eller ett bedrägeri som omfattas av denna avdelning, får den tillfälligt avbryta förmånsbehandlingen av den eller de berörda produkterna i enlighet med denna artikel.

3. För tillämpning av denna artikel ska med *underlåtenhet att tillhandahålla administrativt samarbete* avses bl.a.

a) att skyldigheten att kontrollera den eller de berörda produkternas ursprungsstatus upprepade gånger åsidosätts,

b) att utförande av kontroll i efterhand av ursprungsintyg eller meddelande av kontrollresultaten upprepade gånger nekats eller otillbörligen fördröjs,

c) att tillstånd att, inom ramen för det administrativa samarbetet, på plats kontrollera äktheten av handlingar eller riktigheten av uppgifter som är av betydelse för att kunna bevilja den berörda förmånsbehandlingen upprepade gånger nekas eller otillbörligen fördröjs.

Vid tillämpning av denna artikel får det fastställas att oegentligheter eller bedrägeri föreligger bl.a. om varuimporten snabbt och utan tillfredsställande förklaring ökar så, att den överstiger den andra partens normala produktionsnivå och exportkapacitet och det finns objektiva upplysningar om oegentligheter eller bedrägeri i detta sammanhang.

4. För tillfälligt avbrytande av förmånsbehandlingen ska följande villkor gälla:

a) Den part som på grundval av objektiva uppgifter fastställt en underlåtenhet att tillhandahålla administrativt samarbete eller en oegentlighet eller ett bedrägeri ska utan otillbörligt dröjsmål anmäla detta till stabiliserings- och associeringskommittén tillsammans med de objektiva uppgifterna och, på grundval av alla relevanta upplysningar och objektiva fastställanden, inleda samråd i stabiliserings- och associeringskommittén i syfte att finna en för båda parter godtagbar lösning.

b) Om parterna har inlett sådant samråd i stabiliserings- och associeringskommittén men inte kunnat enas om en godtagbar lösning inom tre månader efter anmälan, får den berörda parten tillfälligt avbryta förmånsbehandlingen av den eller de berörda produkterna. Åtgärden ska anmälas till stabiliserings- och associeringskommittén utan otillbörligt dröjsmål.

c) Ett tillfälligt avbrytande enligt denna artikel får inte gå utöver vad som krävs för att skydda den berörda partens ekonomiska intressen. Det får gälla under en period av högst sex månader, som dock får förlängas. Det tillfälliga avbrytandet ska omedelbart efter antagandet anmälas till stabiliserings- och associeringskommittén. Det ska bli föremål för regelbundet samråd i den kommittén, särskilt i syfte att få det upphävt så snart som

förutsättningarna för dess tillämpning inte längre föreligger.

5. Samtidigt med anmälan till stabiliserings- och associeringskommittén enligt punkt 4 a ska den berörda parten offentliggöra ett meddelande till importörer i sin officiella tidning. Där ska det anges att en underlåtenhet att tillhandahålla administrativt samarbete eller en oegentlighet eller ett bedrägeri har fastställts för den berörda produkten på grundval av objektiva uppgifter.

ARTIKEL 45

Finansiellt ansvar

Om de behöriga myndigheterna gör ett misstag vid sin hantering av exportförmånsordningen, särskilt vid tillämpningen av protokoll 2, och misstaget får konsekvenser när det gäller importtullar, får den part som drabbas av dessa konsekvenser begära att stabiliserings- och associeringsrådet undersöker möjligheterna att vidta lämpliga åtgärder för att råda bot på situationen.

ARTIKEL 46

Tillämpningen av detta avtal ska inte påverka gemenskapsrättens tillämpning på Kanarieöarna.

AVDELNING V

ARBETSTAGARES RÖRLIGHET, ETABLERING, TILLHANDAHÅLLANDE AV TJÄNSTER, KAPITAL

KAPITEL I

ARBETSTAGARES RÖRLIGHET

ARTIKEL 47

1. Om inte annat följer av de villkor och förfaringsätt som gäller i de enskilda medlemsstaterna ska

a) den behandling när det gäller arbetsvillkor, lön och avskedande som ges arbetstagare som är medborgare i Bosnien och Hercegovina och lagligen anställda på en medlemsstats territorium vara fri från all diskriminering på grund av nationalitet i jämförelse med den medlemsstatens egna medborgare,

b) lagligen bosatta makar och barn till arbetstagare som är lagligen anställda på en medlemsstats territorium ha tillträde till den medlemsstatens arbetsmarknad under den tid arbetstagaren har arbetstillstånd; detta gäller dock inte makar och barn till säsongsarbetare och arbetstagare som omfattas av bilaterala avtal enligt artikel 48, såvida något annat inte fastställs i dessa avtal.

2. Om inte annat följer av de villkor och förfaringsätt som gäller i Bosnien och Hercegovina, ska Bosnien och Hercegovina ge arbetstagare som är medborgare i en medlemsstat och lagligen anställda på landets territorium samt deras makar och barn som är lagligen bosatta i Bosnien och Hercegovina den behandling som anges i punkt 1.

ARTIKEL 48

1. Med beaktande av medlemsstaternas arbetsmarknadssituation och om inte annat följer av deras lagstiftning och gällande regler om arbetstagares rörlighet

a) bör de möjligheter till anställning för arbetstagare från Bosnien och Hercegovina som medlemsstater erbjuder enligt bilaterala avtal bevaras och om möjligt förbättras,

b) ska övriga medlemsstater undersöka möjligheten att ingå liknande avtal.

2. Efter tre år ska stabiliserings- och associeringsrådet undersöka möjligheterna att bevilja andra förbättringar, bland annat när det gäller tillgång till yrkesutbildning, i enlighet med gällande regler och förfaringsätt i medlemsstaterna och med beaktande av arbetsmarknadssituationen i medlemsstaterna och i gemenskapen.

ARTIKEL 49

1. Det ska fastställas bestämmelser om samordning av de sociala trygghetssystemen för arbetstagare som är medborgare i Bosnien och Hercegovina och lagligen anställda på en medlemsstats territorium, liksom för deras familjemedlemmar som är lagligen bosatta där. Genom ett beslut av stabiliserings- och associeringsrådet, som inte ska påverka eventuella rättigheter eller förpliktelser enligt bilaterala avtal som föreskriver en mer gynnsam behandling, ska därför följande bestämmelser införas:

a) Alla perioder under vilka sådana arbetstagare har varit försäkrade, anställda eller bosatta i olika medlemsstater ska läggas samman med avseende på pensioner och livräntor som utbetalas på grund av ålderdom, invaliditet och dödsfall samt med avseende på sjukvård för sådana arbetstagare och familjemedlemmar.

b) Alla pensioner och livräntor som utbetalas på grund av ålderdom, dödsfall, arbetsolycka eller yrkessjukdom eller invaliditet till följd av dessa, med undantag för icke avgiftsfinansierade förmåner, ska kunna överföras fritt till den ersättningsnivå som tillämpas enligt lagstiftningen i galdenårsmedlemsstaten eller galdenårsmedlemsstaterna.

c) De berörda arbetstagarna ska få familjebidrag för sina familjemedlemmar enligt definitionen ovan.

2. Bosnien och Hercegovina ska ge arbetstagare som är medborgare i en medlemsstat och lagligen anställda på dess territorium samt deras familjemedlemmar som är lagligen bosatta där en liknande behandling som den som anges i punkt 1 b och 1 c.

KAPITEL II

ETABLERING

ARTIKEL 50

Definitioner

I detta avtal gäller följande definitioner:

a) *gemenskapsbolag respektive bosnisk-hercegovinskt bolag*: ett bolag som har bildats i överensstämmelse med en medlemsstats och Bosnien och Hercegovinas lagstiftning och som har sitt säte, sitt huvudkontor eller sin huvudsakliga verksamhet på gemenskapens eller Bosnien och Hercegovinas territorium. Om emellertid ett bolag som har bildats i överensstämmelse med en medlemsstats och Bosnien och Hercegovinas lagstiftning endast har sitt säte på gemenskapens respektive Bosnien och Hercegovinas territorium, ska bolaget anses vara ett gemenskapsbolag respektive ett bosnisk-hercegovinskt bolag om dess verksamhet har faktisk och fortlöpande anknytning till ekonomin i någon av medlemsstaterna och Bosnien och Hercegovina.

b) *dotterbolag* till ett bolag: ett bolag som faktiskt kontrolleras av ett annat bolag.

c) *filial* till ett bolag: en etablering som inte är en juridisk person och som ger intryck av att vara permanent, t.ex. i form av ett moderbolags utvidgning av verksamheten, har en administration och är så utrustad att den kan föra affärsförhandlingar med tredje part så att denna, trots att den vet att det vid behov kommer att finnas ett rättsligt band med moderbolaget, vars huvudkontor ligger utomlands, inte behöver ha direkta kontakter med moderbolaget utan kan göra affärer med den etablering som utgör en utvidgning av verksamheten.

d) *etablering*:

i) För medborgare, rätten att starta förvärvsverksamhet som egenföretagare och att etablera företag, särskilt bolag, som de faktiskt kontrollerar. Medborgares verksamhet som egenföretagare eller affärsverksamhet ska inte omfatta sökande eller tagande av anställning på en annan parts arbetsmarknad eller ge rätt till tillträde till en annan parts arbetsmarknad. Bestämmelserna i detta kapitel gäller inte för personer som inte uteslutande är egenföretagare.

ii) För gemenskapsbolag och bosnisk-hercegovinska bolag, rätten att starta förvärvsverksamhet genom att etablera dotter-

bolag och filialer i Bosnien och Hercegovina respektive gemenskapen.

e) *verksamhet*: utövandet av förvärvsverksamhet.

f) *förvärvsverksamhet*: inkluderar i princip verksamhet inom industri, handel och hantverk och inom de fria yrkena.

g) *medborgare i gemenskapen respektive medborgare i Bosnien och Hercegovina*: en fysisk person som är medborgare i en medlemsstat eller i Bosnien och Hercegovina;

när det gäller internationell sjötransport, inbegripet kombinerad transport med en sjö-etapp, ska bestämmelserna i detta kapitel och kapitel III även tillämpas på medborgare i gemenskapen och medborgare i Bosnien och Hercegovina som är etablerade utanför gemenskapen respektive Bosnien och Hercegovina samt på rederier som är etablerade utanför gemenskapen eller Bosnien och Hercegovina men som kontrolleras av medborgare i gemenskapen respektive medborgare i Bosnien och Hercegovina, om deras fartyg är registrerade i den medlemsstaten respektive i Bosnien och Hercegovina i överensstämmelse med deras respektive lagstiftning.

h) *finansiella tjänster*: sådan verksamhet som beskrivs i bilaga VI. Stabiliserings- och associeringsrådet får utvidga och ändra tillämpningsområdet för den bilagan.

ARTIKEL 51

1. Bosnien och Hercegovina ska underlätta för gemenskapsbolag och medborgare i gemenskapen att upprätta verksamhet på dess territorium. Från och med den dag då avtalet träder i kraft ska Bosnien och Hercegovina i det syftet

a) när det gäller etablering av gemenskapsbolag, bevilja en behandling som inte är mindre gynnsam än den som Bosnien och Hercegovina ger sina egna bolag eller bolag från tredjeländer, beroende på vilken som är mest gynnsam, och

b) när det gäller verksamheten i dotterbolag och filialer till gemenskapsbolag etablerade i Bosnien och Hercegovina, bevilja en behandling som inte är mindre gynnsam än den som Bosnien och Hercegovina ger sina egna bolag och filialer eller dotterbolag och filialer till bolag från tredjeländer, beroende på vilken som är mest gynnsam.

2. Från och med den dag då avtalet träder i kraft ska gemenskapen och dess medlemsstater

a) när det gäller etablering av bosnisk-hercegovinska bolag, bevilja en behandling som inte är mindre gynnsam än den som medlemsstaterna ger sina egna bolag eller bolag från tredjeländer, beroende på vilken som är mest gynnsam,

b) när det gäller verksamheten i dotterbolag och filialer till bosnisk-hercegovinska bolag etablerade på deras territorium, bevilja en behandling som inte är mindre gynnsam än den som medlemsstaterna ger sina egna bolag och filialer eller dotterbolag och filialer till bolag från tredjeländer som är etablerade på deras territorium, beroende på vilken som är mest gynnsam.

3. Parterna får inte införa några nya regler eller åtgärder som innebär att bolag från den andra parten diskrimineras i förhållande till deras egna bolag vid etablering på dess territorium och, efter etableringen, med avseende på verksamheten.

4. Fyra år efter den dag då avtalet träder i kraft ska stabiliserings- och associeringsrådet fastställa förutsättningarna för att utvidga bestämmelserna ovan till att också gälla etablering av medborgare från gemenskapen respektive Bosnien och Hercegovina i syfte att starta förvärvsverksamhet som egenföretagare.

5. Trots vad som sägs i denna artikel ska följande gälla:

a) Dotterbolag och filialer till gemenskapsbolag ska från och med den dag då avtalet träder i kraft ha rätt att bruka och hyra fast egendom i Bosnien och Hercegovina.

b) Dotterbolag och filialer till gemenskapsbolag ska från och med den dag då avtalet träder i kraft ha samma rätt som bosnisk-hercegovinska bolag att förvärva och att utnyttja äganderätt till fast egendom och samma rättigheter som bosnisk-hercegovinska bolag i fråga om kollektiva nyttigheter eller nyttigheter av gemensamt intresse, om dessa rättigheter är nödvändiga för att utöva den förvärvsverksamhet för vilka de har etablerats. Denna punkt ska inte påverka bestämmelserna i artikel 63.

c) Fyra år efter avtalets ikraftträdande ska stabiliserings- och associeringsrådet undersöka möjligheterna att utvidga rättigheterna enligt b så att de även omfattar filialer till gemenskapsbolag.

ARTIKEL 52

1. Om inte annat följer av artikel 51 får parterna reglera etablering och verksamhet för bolag och medborgare på sitt territorium i den mån som regleringen inte diskriminerar den andra partens bolag och medborgare i förhållande till partens egna bolag och medborgare; detta ska dock inte gälla för finansiella tjänster enligt bilaga VI.

2. För finansiella tjänster ska en part, utan hinder av andra bestämmelser i detta avtal, inte vara förhindrad att vidta åtgärder av försiktighetsskäl, t.ex. åtgärder för att skydda investerare, insättare, försäkringstagare eller personer åt vilka en tillhandahållare av finansiella tjänster ska utföra en förvaltningstjänst eller för att säkra det finansiella systemets integritet och stabilitet. Åtgärderna får inte användas som ett sätt att undgå partens skyldigheter enligt avtalet.

3. Inget i detta avtal ska tolkas som en skyldighet för en part att lämna ut information om enskilda kunders affärer och konton eller sådan förtrolig information eller information rörande egendomsförhållanden som innehas av offentliga organ.

ARTIKEL 53

1. Detta kapitel ska inte tillämpas på lufttransporttjänster, transporttjänster på inre

vattenvägar och sjötransporttjänster genom cabotage; detta ska dock inte påverka tillämpningen av bestämmelser om det motsatta i det multilaterala avtalet om inrättandet av ett gemensamt europeiskt luftrum¹ (nedan kallat "ECAA").

2. Stabiliserings- och associeringsrådet får lämna rekommendationer i syfte att förbättra möjligheterna till etablering och verksamhet på de områden som avses i punkt 1.

ARTIKEL 54

1. Artiklarna 51 och 52 utesluter inte att en part tillämpar särskilda regler för etablering och verksamhet på sitt territorium för filialer till bolag från den andra parten som inte inrättats på den första partens territorium, om reglerna är berättigade med hänsyn till rättsliga eller tekniska skillnader mellan sådana filialer och filialer till bolag som inrättats på partens territorium eller, när det gäller finansiella tjänster, av försiktighetsskäl.

2. Skillnaden i behandling får inte gå utöver vad som är nödvändigt till följd av sådana rättsliga eller tekniska skillnader eller, när det gäller finansiella tjänster, av försiktighetsskäl.

ARTIKEL 55

För att underlätta för medborgare i gemenskapen och medborgare i Bosnien och Hercegovina att starta och utöva reglerad yrkesverksamhet i Bosnien och Hercegovina respektive gemenskapen ska stabiliserings- och associeringsrådet undersöka vilka åtgärder som är nödvändiga för ett ömsesidigt erkännande av kvalifikationer. Stabiliserings- och associeringsrådet får vidta alla nödvändiga åtgärder i detta syfte.

¹ Multilateralt avtal mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater, Republiken Albanien, Bosnien och Hercegovina, Republiken Bulgarien, f.d. jugoslaviska republiken Makedonien, Republiken Island, Republiken Kroatien, Republiken Montenegro, Konungariket Norge, Rumänien, Republiken Serbien och Förenta nationernas övergångsförvaltning i Kosovo om inrättandet av ett gemensamt europeiskt luftrum (EUT L 285, 16.10.2006, s. 3).

ARTIKEL 56

1. Gemenskapsbolag som är etablerade på Bosnien och Hercegovinas territorium och bosnisk-hercegovinska bolag som är etablerade på gemenskapens territorium ska ha rätt att, i enlighet med etableringslandets lagstiftning, på Bosnien och Hercegovinas respektive gemenskapens territorium anställa eller låta sina dotterbolag eller filialer anställa medborgare i gemenskapens medlemsstater respektive i Bosnien och Hercegovina, förutsatt att dessa personer utgör nyckelpersonal enligt punkt 2 och är anställda endast av bolagen, dotterbolagen eller filialerna. Uppehålls- och arbetstillståndet för dessa anställda får endast omfatta tiden för anställningen.

2. Som anställda i nyckelställning hos ovan avsedda bolag, nedan kallade "organisationer", betraktas anställda som förflyttas internt enligt definitionen i led c inom nedan angivna kategorier, under förutsättning att organisationen är en juridisk person och att de berörda personerna har varit anställda av organisationen eller delägare i den (på annat sätt än som majoritetsaktieägare) i minst ett år omedelbart innan de förflyttades:

a) Personer i ledande ställning i en organisation, som i första hand leder etableringens administration och som står under allmänt överinseende av och får instruktioner från i främsta rummet styrelsen eller bolagets aktieägare eller motsvarande; hit hör personer som

i) leder etableringen eller en avdelning eller underavdelning av den,

ii) övervakar och kontrollerar det arbete som utförs av annan tillsyns- eller ledningspersonal eller personal med särskilda färdigheter,

iii) har behörighet att personligen anställa och avskeda eller tillstyrka anställning, avskedande och andra personalåtgärder.

b) Personer som är anställda i en organisation och som har ovanliga färdigheter som är väsentliga för etableringens funktion, forskningsutrustning, teknik eller administration.

Vid sidan av kunskaper som är specifika för etableringen får man vid bedömningen av dessa kunskaper också beakta en hög kvalifikationsnivå för en typ av arbete eller bransch som kräver särskilt tekniskt kunnande, inbegripet en officiellt godkänd yrkestillhörighet.

c) *Med anställda som förflyttas internt* avses fysiska personer som arbetar i en organisation på en parts territorium och som tillfälligt förflyttas i samband med förvärvsverksamhet på den andra partens territorium; organisationen måste ha sin huvudsakliga verksamhetsort på en av parternas territorium och förflyttningen måste ske till en etablering (filial, dotterbolag) som hör till organisationen och som aktivt bedriver liknande förvärvsverksamhet på den andra partens territorium.

3. Medborgare i Bosnien och Hercegovina respektive i gemenskapen ska tillåtas resa in i och tillfälligt uppehålla sig på gemenskapens respektive Bosnien och Hercegovinas territorium när dessa bolagsföreträdare är personer i överordnad ställning enligt punkt 2 a i ett bolag och ansvarar för att i en medlemsstat etablera ett dotterbolag eller en filial till ett bosnisk-hercegovinskt bolag eller för att i Bosnien och Hercegovina etablera ett dotterbolag eller en filial till ett gemenskapsbolag, såvida

a) dessa företrädare inte arbetar med direktförsäljning eller tillhandahållande av tjänster och inte får någon ersättning från en källa i etableringsvärdlandet, och

b) bolaget har sin huvudsakliga verksamhetsort utanför gemenskapen respektive Bosnien och Hercegovina och inte har några andra företrädare, kontor, filialer eller dotterbolag i den medlemsstaten respektive i Bosnien och Hercegovina.

KAPITEL III

TILLHANDAHÅLLANDE AV TJÄNSTER

ARTIKEL 57

1. Gemenskapen och Bosnien och Hercegovina förbinder sig att i enlighet med be-

stämmelserna nedan vidta nödvändiga åtgärder för att gradvis tillåta tillhandahållande av tjänster av bolag eller medborgare i gemenskapen eller i Bosnien och Hercegovina som är etablerade i en annan part än den där den person för vilken tjänsterna är avsedda är etablerad.

2. I takt med den liberaliseringsprocess som avses i punkt 1 ska parterna tillåta tillfällig rörlighet för de fysiska personer som tillhandahåller tjänsten i fråga eller är anställda av tillhandahållaren av tjänsten såsom anställda i nyckelställning enligt definitionen i artikel 56.2; hit hör fysiska personer som är företrädare för ett bolag eller en medborgare i gemenskapen eller i Bosnien och Hercegovina och som ansöker om tillfälligt inresetillstånd för att förhandla om försäljning av tjänster eller ingå avtal om försäljning av tjänster för tjänstetillhandahållarens räkning, förutsatt att dessa företrädare inte kommer att arbeta med direktförsäljning till allmänheten eller med att själva tillhandahålla tjänsterna.

3. Fyra år efter avtalets ikraftträdande ska stabiliserings- och associeringsrådet vidta nödvändiga åtgärder för att gradvis genomföra bestämmelserna i punkt 1. Parternas framsteg i tillnärmningen av lagstiftningen ska då beaktas.

ARTIKEL 58

1. Parterna får inte vidta några åtgärder som betydligt begränsar villkoren för tillhandahållande av tjänster av bolag eller medborgare i gemenskapen eller i Bosnien och Hercegovina som är etablerade i en annan part än den där den person för vilken tjänsterna är avsedda är etablerad, i jämförelse med den situation som rådde dagen före den dag då detta avtal trädde i kraft.

2. Om någon av parterna anser att åtgärder som införts av den andra parten efter avtalets ikraftträdande leder till en situation som betydligt begränsar tillhandahållandet av tjänster i jämförelse med den situation som rådde den dag då detta avtal trädde i kraft, får den begära samråd med den andra parten.

ARTIKEL 59

För tillhandahållande av transporttjänster mellan gemenskapen och Bosnien och Hercegovina ska följande gälla:

1. När det gäller landtransport ska förhållandet mellan parterna regleras av protokoll 3, vars syfte särskilt är att sörja för en oinskränkt transittrafik på väg genom Bosnien och Hercegovina och hela gemenskapen, en effektiv tillämpning av principen om icke-diskriminering och en gradvis harmonisering av Bosnien och Hercegovinas lagstiftning på transportområdet med gemenskapens lagstiftning.

2. För internationell sjötransport åtar sig parterna att effektivt tillämpa principen om obegränsat tillträde, på kommersiella grunder, till den internationella marknaden för sjötransport och till internationell sjöfart och att respektera internationella och europeiska skyldigheter i fråga om sjösäkerhet, sjöfarts-skydd och miljönormer.

Parterna bekräftar sin uppslutning kring principen om fri konkurrens som en väsentlig faktor i internationell sjötransport.

3. Vid tillämpning av principerna i punkt 2

a) får parterna inte införa lastfördelningsbestämmelser i framtida bilaterala avtal med tredjeländer,

b) ska parterna den dag då detta avtal träder i kraft avskaffa alla ensidiga åtgärder och administrativa, tekniska och andra hinder som skulle kunna få en restriktiv eller diskriminerande verkan på det fria tillhandahållandet av tjänster inom internationell sjötransport,

c) ska varje part, bland annat när det gäller tillträde till hamnar som är öppna för internationell handel och utnyttjande av infrastruktur och andra sjöfartstjänster i hamnarna samt därtill knutna avgifter och i fråga om tullfaciliteter och tilldelning av hamnplatser och faciliteter för lastning och lossning, bevilja fartyg som drivs av medborgare eller bolag hos den andra parten en behandling som inte är

mindre gynnsam än den som beviljas partens egna fartyg.

4. I syfte att sörja för en samordnad utveckling och en gradvis liberalisering av transport mellan parterna, anpassad till deras ömsesidiga handelsbehov, ska parterna reglera villkoren för ömsesidigt marknadstillträde inom lufttransport genom det multilaterala avtalet om upprättandet av ett gemensamt europeiskt luftrum (ECAA).

5. Innan det multilaterala avtalet om upprättandet av ett gemensamt europeiskt luftrum ingås får parterna inte vidta några åtgärder som är mer restriktiva eller diskriminerande än de som gäller före den dag då det här avtalet träder i kraft.

6. Bosnien och Hercegovina ska anpassa sin lagstiftning, inklusive administrativa, tekniska och andra föreskrifter, till den som gäller i gemenskapen för luft-, sjö-, och landtransport och transport på inre vattenväg, i den mån detta gagnar liberaliseringen och ett ömsesidigt tillträde till parternas marknader samt underlättar passagerar- och godstrafiken.

7. I takt med de gemensamma framstegen mot målen i detta kapitel ska stabiliserings- och associeringsrådet undersöka möjligheterna att skapa de nödvändiga förutsättningarna för ökad frihet att tillhandahålla luft- och landtransporttjänster.

KAPITEL IV

**LÖPANDE BETALNINGAR OCH
KAPITALRÖRELSER**

ARTIKEL 60

Parterna åtar sig att i fritt konvertibel valuta tillåta alla betalningar och överföringar på betalningsbalansens bytesbalans mellan gemenskapen och Bosnien och Hercegovina, i enlighet med artikel VIII i stadgan för Internationella valutafonden.

ARTIKEL 61

1. När det gäller transaktioner på betalningsbalansens kapitalbalans och finansiella balans ska parterna från och med den dag då avtalet träder i kraft garantera fri rörlighet för kapital i samband med direktinvesteringar i bolag som bildats enligt värdlandets lagstiftning och investeringar som görs i enlighet med kapitel II i avdelning V samt i samband med omvandling till likvida medel eller repatriering av sådana investeringar och eventuell vinst därav.

2. När det gäller transaktioner på betalningsbalansens kapitalbalans och finansiella balans ska parterna från och med den dag då avtalet träder i kraft garantera fri rörlighet för kapital i samband med krediter vid affärstransaktioner eller tillhandahållande av tjänster där någon som är bosatt på en parts territorium deltar samt i samband med finansiella lån och krediter med en löptid på mer än ett år.

3. Från och med den dag då avtalet träder i kraft ska Bosnien och Hercegovina genom en fullständig och ändamålsenlig tillämpning av sina gällande regler och förfaranden tillåta medborgare i medlemsstaterna att förvärva fast egendom i Bosnien och Hercegovina.

Senast sex år efter den dag då avtalet träder i kraft ska Bosnien och Hercegovina gradvis anpassa sin lagstiftning om rätten för medborgare i medlemsstaterna att förvärva fast egendom i Bosnien och Hercegovina i syfte att sörja för att de får samma behandling som dess egna medborgare.

Parterna ska också sörja för att det från och med det femte året efter avtalets ikraftträdande råder fri rörlighet för kapital i samband med portföljinvesteringar och finansiella lån och krediter med en löptid på mindre än ett år.

4. Parterna får inte införa några nya restriktioner för kapitalrörelser och löpande betalningar mellan personer som är bosatta i gemenskapen respektive Bosnien och Hercegovina, och de får inte göra gällande regler mer

restriktiva; denna bestämmelse ska inte påverka tillämpningen av punkt 1.

5. Om kapitalrörelser mellan gemenskapen och Bosnien och Hercegovina under exceptionella omständigheter orsakar eller riskerar att orsaka allvarliga svårigheter för bedrivandet av valuta- eller penningpolitiken i gemenskapen eller Bosnien och Hercegovina, får gemenskapen respektive Bosnien och Hercegovina vidta skyddsåtgärder under högst sex månader med avseende på kapitalrörelser mellan gemenskapen och Bosnien och Hercegovina, förutsatt att åtgärderna är absolut nödvändiga; denna bestämmelse ska inte påverka tillämpningen av artikel 60 eller den här artikeln.

6. Inget i bestämmelserna ovan ska tolkas så, att de hindrar parternas ekonomiska aktörer från att omfattas av en mer gynnsam behandling som eventuellt föreskrivs i gällande bilaterala eller multilaterala avtal som inbegriper parterna i det här avtalet.

7. Parterna ska samråda i syfte att underlätta kapitalrörelser mellan gemenskapen och Bosnien och Hercegovina och på sätt främja avtalets mål.

ARTIKEL 62

1.. Under de första fem åren efter den dag då avtalet träder i kraft ska parterna vidta åtgärder för att skapa de nödvändiga förutsättningarna för en gradvis utvidgad tillämpning av gemenskapens regler om fri rörlighet för kapital.

2.. Vid utgången av det femte året efter den dag då avtalet träder i kraft ska stabiliserings- och associeringsrådet fastställa villkoren för en fullständig tillämpning av gemenskapens regler om fri rörlighet för kapital.

KAPITEL V

ALLMÄNNA BESTÄMMELSER

ARTIKEL 63

1.. Bestämmelserna i denna avdelning ska tillämpas med förbehåll för begränsningar

som är motiverade med hänsyn till allmän ordning, säkerhet och hälsa.

2. De ska inte gälla för verksamhet på någondera partens territorium som, ens tillfälligt, har anknytning till myndighetsutövning.

ARTIKEL 64

Vid tillämpning av denna avdelning ska inget i detta avtal hindra parterna från att tillämpa sina egna lagar och andra författningar om inresa och vistelse, anställning, arbetsvillkor, fysiska personers etablering samt tillhandahållande av tjänster, särskilt när det gäller beviljande, förlängning eller avslag på ansökan om uppehållstillstånd, förutsatt att de inte tillämpar dem på ett sådant sätt att fördelarna för någon av parterna enligt någon av avtalets bestämmelser upphävs eller begränsas. Denna bestämmelse ska inte påverka tillämpningen av artikel 63.

ARTIKEL 65

Bestämmelserna i denna avdelning ska också gälla för bolag som kontrolleras och uteslutande ägs gemensamt av bosnisk-hercegovinska bolag eller medborgare i Bosnien och Hercegovina och gemenskapsbolag eller medborgare i gemenskapen.

ARTIKEL 66

1. Den behandling som mest gynnad nation som ges i enlighet med denna avdelning ska inte gälla i fråga om skatteförmåner som parterna beviljar eller i framtiden kommer att bevilja på grundval av avtal för att undvika dubbelbeskattning eller andra skattearrangemang.

2. Ingen bestämmelse i denna avdelning ska tolkas så, att den hindrar parterna från att anta eller genomföra en åtgärd som syftar till att förhindra skatteundandragande eller skatteflykt enligt skattebestämmelser i avtal för att undvika dubbelbeskattning, andra skattearrangemang eller nationell skattelagstiftning.

3. Ingen bestämmelse i denna avdelning ska tolkas så, att den hindrar medlemsstater-

na eller Bosnien och Hercegovina från att vid tillämpning av de relevanta bestämmelserna i sin skattelagstiftning skilja mellan skattebetalare som inte befinner sig i identiska situationer, särskilt i fråga om bosättningsort.

ARTIKEL 67

1. Parterna ska där så är möjligt bemöda sig om att undvika att införa restriktiva åtgärder, härunder åtgärder som rör import, för betalningsbalanssyften. En part som inför sådana åtgärder ska snarast möjligt lägga fram en tidsplan för deras upphävande för den andra parten.

2. Om en eller flera medlemsstater eller Bosnien och Hercegovina har eller står inför en överhängande risk för allvarliga betalningsbalanssvårigheter får gemenskapen eller Bosnien och Hercegovina, beroende på vem som berörs, vidta restriktiva åtgärder i enlighet med villkoren i WTO-avtalet, även åtgärder som rör import; åtgärderna ska vara tidsbegränsade och får inte gå utöver vad som är absolut nödvändigt för att komma till rätta med betalningsbalanssituationen. Gemenskapen eller Bosnien och Hercegovina, beroende på vem som berörs, ska omedelbart underrätta den andra parten om åtgärderna.

3. Restriktiva åtgärder får inte tillämpas på överföringar i samband med investeringar, särskilt inte på repatriering av investerade eller återinvesterade belopp eller någon form av avkastning på dessa.

ARTIKEL 68

Bestämmelserna i denna avdelning ska gradvis anpassas, särskilt mot bakgrund av krav som uppkommer genom artikel V i allmänna tjänstehandelsavtalet (Gats).

ARTIKEL 69

Detta avtal ska inte hindra någon av parterna från att vidta nödvändiga åtgärder för att förhindra att dess åtgärder beträffande tredjeländers tillträde till dess marknad kringgås med hjälp av avtalets bestämmelser.

AVDELNING VI

**TILLNÄRMNING AV LAGSTIFTNING,
KONTROLL AV LAGSTIFTNINGENS
EFTERLEVNAD SAMT KONKUR-
RENSBESTÄMMELSER**

ARTIKEL 70

1. Parterna erkänner betydelsen av att Bosnien och Hercegovinas lagstiftning närmas till gemenskapens och genomförs effektivt. Bosnien och Hercegovina ska bemöda sig om att se till att dess nuvarande och framtida lagstiftning gradvis blir förenlig med gemenskapens regelverk. Bosnien och Hercegovina ska se till att dess nuvarande och framtida lagstiftning tillämpas korrekt och att efterlevnaden övervakas.

2. Tillnärmningen ska inledas den dag då detta avtal undertecknas och gradvis byggas ut så att den senast vid utgången av övergångsperioden enligt artikel 8 omfattar alla de delar av gemenskapens regelverk som avses i avtalet.

3. Tillnärmningen ska i det första skedet framför allt inriktas på centrala delar av gemenskapens regelverk för den inre marknaden och på andra handelsrelaterade områden. I ett senare skede ska tillnärmningen inriktas på återstående delar av regelverket.

Tillnärmningen ska genomföras på grundval av ett program som ska överenskommas mellan Europeiska kommissionen och Bosnien och Hercegovina.

4. Bosnien och Hercegovina ska också, i samförstånd med Europeiska kommissionen, fastställa regler för övervakning av tillnärmningen och av de åtgärder för kontroll av lagstiftningens efterlevnad som ska vidtas.

ARTIKEL 71

Konkurrensbestämmelser och andra ekonomiska bestämmelser

1. Följande är oförenligt med avtalets korrekta tillämpning, i den mån det kan påverka

handeln mellan gemenskapen och Bosnien och Hercegovina:

a) Alla avtal mellan företag, beslut av företagsammanslutningar och samordnade förfaranden mellan företag som har till syfte eller resultat att hindra, begränsa eller snedvrیدا konkurrensen.

b) Ett eller flera företags missbruk av en dominerande ställning på gemenskapens eller Bosnien och Hercegovinas territorium som helhet eller inom en väsentlig del av detta.

c) Allt statligt stöd som snedvrیدer eller hotar att snedvrیدا konkurrensen genom att gynna vissa företag eller vissa produkter.

2. Förfaranden som strider mot denna artikel ska bedömas enligt de kriterier som följer av tillämpningen av gemenskapens konkurrensbestämmelser, i synnerhet artiklarna 81, 82, 86 och 87 i EG-fördraget och de rättsakter för tolkning av dessa bestämmelser som antagits av gemenskapsinstitutionerna.

3. Parterna ska sörja för att ett operativt oberoende offentligt organ får befogenhet att till fullo tillämpa punkt 1 a och 1 b i fråga om privata och offentliga företag och företag som beviljats särskilda rättigheter.

4. Inom två år från den dag då avtalet träder i kraft ska Bosnien och Hercegovina inrätta en operativt oberoende myndighet med befogenhet att till fullo tillämpa punkt 1 c. Myndigheten ska bland annat ha befogenhet att tillåta statliga stödsystem och enskilda fall av stöd i överensstämmelse med punkt 2 och att beordra att statligt stöd som beviljats olagligen återkrävs.

5. Båda parterna ska sörja för öppenhet om statligt stöd, bland annat genom att årligen lämna den andra parten en rapport eller liknande som följer den metod och uppläggning som används i gemenskapens översikt avseende statligt stöd. Om den ena parten begär det ska den andra parten lämna upplysningar om bestämda enskilda fall av offentligt stöd.

6. Bosnien och Hercegovina ska upprätta en heltäckande förteckning över stödord-

ningar som införts före inrättandet av den myndighet som avses i punkt 4 och ska anpassa dessa stödordningar till de kriterier som avses i punkt 2 inom fyra år från den dag då avtalet träder i kraft.

7. a) För tillämpning av punkt 1 c är parterna överens om att offentligt stöd som beviljas av Bosnien och Hercegovina under de första sex åren efter den dag då avtalet träder i kraft ska bedömas med beaktande av att Bosnien och Hercegovina ska betraktas som ett område som är jämfällbart med de områden i gemenskapen som nämns i artikel 87.3 a i EG-fördraget.

b) Inom fem år från den dag då avtalet träder i kraft ska Bosnien och Hercegovinas uppgifter till Europeiska kommissionen om landets BNP per capita vara harmoniserade på NUTS II-nivå. Den myndighet som avses i punkt 4 och Europeiska kommissionen ska därefter tillsammans bedöma om regionerna i Bosnien och Hercegovina är stödberättigade och vilken maximal stödnivå som får tillämpas i dem för att sedan upprätta en regionalstödslista på grundval av gemenskapens riktlinjer.

8. I protokoll 4 anges de särskilda regler för statligt stöd som ska tillämpas för omstruktureringen av stålindustrin.

9. För de produkter som avses i avdelning II kapitel IV

a) ska punkt 1 c inte gälla,

b) ska förfaranden som strider mot punkt 1 a prövas enligt de kriterier som gemenskapen fastställt på grundval av artiklarna 36 och 37 i EG-fördraget och särskilda gemenskapsrättsakter som antagits på grundval av de artiklarna.

10. Om någon av parterna finner att ett bestämt förfarande är oförenligt med punkt 1, får den vidta lämpliga åtgärder efter samråd inom stabiliserings- och associeringsrådet eller efter 30 arbetsdagar räknat från den dag då frågan hänsköts för samråd.

Denna artikel ska på inget sätt förhindra eller påverka att endera parten antar antidumpnings- eller utjämningsåtgärder i enlighet med relevanta artiklar i Gatt 1994 eller WTO-avtalet om subventioner och utjämningsåtgärder och parternas egen motsvarande lagstiftning.

ARTIKEL 72

Offentliga företag

Inom tre år från den dag då avtalet träder i kraft ska Bosnien och Hercegovina tillämpa principerna i EG-fördraget, särskilt artikel 86, på offentliga företag och företag som beviljats särskilda eller exklusiva rättigheter.

De särskilda rättigheterna för offentliga företag får under övergångsperioden inte innefatta möjligheten att införa kvantitativa begränsningar eller åtgärder med motsvarande verkan för import från gemenskapen till Bosnien och Hercegovina.

ARTIKEL 73

Immateriella, industriella och kommersiella rättigheter

1.. I enlighet med denna artikel och bilaga VII bekräftar parterna den vikt de fäster vid att sörja för ett tillräckligt och effektivt skydd för och tillräckliga och effektiva medel för att hävda immateriella, industriella och kommersiella rättigheter.

2. När det gäller erkännande och skydd av immateriella, industriella och kommersiella rättigheter ska parterna från och med den dag då avtalet träder i kraft bevilja företag och medborgare från den andra parten en behandling som inte är mindre förmånlig än den som de beviljar tredjeländer enligt bilaterala avtal.

3. Bosnien och Hercegovina ska vidta nödvändiga åtgärder för att senast fem år efter den dag då avtalet träder i kraft garantera en skyddsnivå för immateriella, industriella och kommersiella rättigheter som motsvarar den som gäller i gemenskapen; detta ska också

innefatta effektiva medel för att hävda sådana rättigheter.

4. Bosnien och Hercegovina förbinder sig att inom den tid som anges ovan ansluta sig till de multilaterala konventioner om immateriella, industriella och kommersiella rättigheter som nämns i bilaga VII. Parterna bekräftar den vikt de lägger vid principerna i avtalet om handelsrelaterade aspekter av immaterialrätter. Stabiliserings- och associeringsrådet får besluta att ålägga Bosnien och Hercegovina att ansluta sig till specifika multilaterala konventioner på detta område.

5. Om det uppstår problem på området immateriella, industriella och kommersiella rättigheter som påverkar handelsvillkoren ska dessa problem, på begäran av endera parten, skyndsamt hänskjutas till stabiliserings- och associeringsrådet i syfte att nå en för båda parter tillfredsställande lösning.

ARTIKEL 74

Offentlig upphandling

1. Gemenskapen och Bosnien och Hercegovina anser det vara ett eftersträvanvärt mål att öppna tilldelningen av offentliga upphandlingskontrakt på icke-diskriminerande och ömsesidig grundval och särskilt i enlighet med WTO:s regler.

2. Från och med den dag då avtalet träder i kraft ska bosnisk-hercegovinska bolag, oavsett om de är etablerade i gemenskapen eller inte, ges tillträde till upphandlingsförfaranden i gemenskapen enligt gemenskapens upphandlingsregler på villkor som inte är mindre gynnsamma än de villkor som gäller för gemenskapsbolag.

Bestämmelserna ovan ska också gälla för kontrakt inom sektorn för allmännyttiga tjänster när Bosnien och Hercegovinas regering har antagit lagstiftning för att införa gemenskapens regler på det området. Gemenskapen ska regelbundet undersöka om Bosnien och Hercegovina faktiskt har infört sådan lagstiftning.

3. Från och med den dag då avtalet träder i kraft ska gemenskapsbolag som är etablerade i Bosnien och Hercegovina enligt bestämmelserna i avdelning V kapitel II ges tillträde till upphandlingsförfaranden i Bosnien och Hercegovina på villkor som inte är mindre gynnsamma än de villkor som gäller för bosnisk-hercegovinska bolag.

4. Senast fem år efter den dag då avtalet träder i kraft ska gemenskapsbolag som inte är etablerade i Bosnien och Hercegovina ges tillträde till upphandlingsförfaranden i Bosnien och Hercegovina på villkor som inte är mindre gynnsamma än de som gäller för bosnisk-hercegovinska bolag. Under den femåriga övergångsperioden ska Bosnien och Hercegovina sörja för en gradvis sänkning av befintliga förmåner, så att förmånssatsen vid ikraftträdandet av detta avtal uppgår till högst 15 % under det första och andra året, högst 10 % under det tredje och fjärde året och högst 5 % under det femte året.

5. Stabiliserings- och associeringsrådet ska med jämna mellanrum undersöka om Bosnien och Hercegovina skulle kunna ge alla gemenskapsbolag tillträde till upphandlingsförfaranden i Bosnien och Hercegovina. Bosnien och Hercegovina ska årligen rapportera till stabiliserings- och associeringsrådet om vilka åtgärder man vidtagit för att öka insynen i offentlig upphandling och ge möjlighet till en effektiv rättslig överprövning av beslut som rör offentlig upphandling.

6. För etablering, verksamhet och tillhandahållande av tjänster mellan gemenskapen och Bosnien och Hercegovina samt anställning av och rörlighet för arbetskraft i samband med fullgörande av offentliga upphandlingskontrakt gäller artiklarna 47–69.

ARTIKEL 75

Standardisering, metrologi, ackreditering och bedömning av överensstämmelse

1. Bosnien och Hercegovina ska vidta nödvändiga åtgärder för att gradvis uppnå överensstämmelse med gemenskapens tekniska föreskrifter och med europeiska förfaranden

för standardisering, metrologi, ackreditering och bedömning av överensstämmelse.

2. I detta syfte ska parterna sträva efter att

a) främja användningen av gemenskapens tekniska föreskrifter, europeiska standarder samt förfaranden för bedömning av överensstämmelse,

b) lämna stöd för att främja uppbyggnad av högkvalitativ infrastruktur för standardisering, metrologi, ackreditering och bedömning av överensstämmelse,

c) främja Bosnien och Hercegovinas deltagande i verksamheten inom organisationer som arbetar med standardisering, bedömning av överensstämmelse, metrologi och liknande uppgifter (t.ex. CEN, Cenelec, ETSI, EA, Welmec och Euromet¹),

d) om så är lämpligt ingå ett avtal om bedömning av överensstämmelse och godtagande av industriprodukter, när Bosnien och Hercegovinas lagstiftning och förfaranden har anpassats tillräckligt till gemenskapens och tillräcklig sakkunskap finns att tillgå.

ARTIKEL 76

Konsumentskydd

Parterna ska samarbeta i syfte att anpassa Bosnien och Hercegovinas normer på konsumentskyddsområdet till gemenskapens. Ett effektivt konsumentskydd är nödvändigt för en väl fungerande marknadsekonomi och förutsätter att det byggs upp administrativa strukturer som kan svara för marknadsövervakning och kontroll av lagstiftningens efterlevnad på detta område.

Parterna ska i det syftet och med hänsyn till sina gemensamma intressen främja och sörja för

¹ Den europeiska standardiseringsorganisationen, Europeiska kommittén för elektroteknisk standardisering, Europeiska institutet för telekommunikationsstandarder, det europeiska samarbetet för ackreditering, det europeiska samarbetet i fråga om legal metrologi samt den europeiska metrologiorganisationen.

a) en strategi för aktivt konsumentskydd i enlighet med gemenskapsrätten; hit hör ökad konsumentupplysning samt uppbyggnad av oberoende organisationer,

b) harmonisering av Bosnien och Hercegovinas konsumentskyddslagstiftning med gemenskapens,

c) ett effektivt rättsskydd för konsumenten i syfte att förbättra kvaliteten på konsumtionsvaror och upprätthålla godtagbara säkerhetsnormer,

d) övervakning genom behöriga myndigheter av att reglerna efterlevs samt möjlighet till rättslig prövning vid tvister.

ARTIKEL 77

Arbetsvillkor och lika möjligheter

Bosnien och Hercegovina ska gradvis harmonisera sin lagstiftning om arbetsvillkor (särskilt hälsa och säkerhet i arbetet) och lika möjligheter till gemenskapens.

AVDELNING VII

RÄTTVISA, FRIHET OCH SÄKERHET

ARTIKEL 78

Förstärkning av institutioner och rättsstat

I sitt samarbete i rättsliga och inrikes frågor ska parterna fästa särskild vikt vid att befästa rättsstaten och stärka institutioner på alla nivåer inom förvaltning i allmänhet och inom brottsbekämpning och rättsskipning i synnerhet. Samarbetet ska särskilt syfta till att stärka domstolsväsendets oberoende och öka dess effektivitet och institutionella förmåga, förbättra möjligheterna till rättslig prövning, utveckla lämpliga strukturer för polisens, tullens och andra brottsbekämpande organs verksamhet, tillhandahålla lämplig utbildning och bekämpa korruption och organiserad brottslighet.

ARTIKEL 79

Skydd av personuppgifter

Bosnien och Hercegovina ska vid avtalets ikraftträdande harmonisera sin lagstiftning om skydd av personuppgifter med gemenskapslagstiftningen och med annan lagstiftning på europeisk eller internationell nivå om personlig integritet. Bosnien och Hercegovina ska inrätta oberoende tillsynsorgan med tillräckliga ekonomiska resurser och personalresurser för att effektivt kunna övervaka och garantera att dess lagstiftning om skydd av personuppgifter efterlevs. Parterna ska samarbeta för att uppnå detta mål.

ARTIKEL 80

Visering, gränsförvaltning, asyl och migration

Parterna ska samarbeta om visering, gränskontroll, asyl och migration och fastställa en ram för detta samarbete, även på regional nivå; de ska därvid beakta och, där så är lämpligt, till fullo utnyttja andra befintliga initiativ på detta område.

Samarbetet i dessa frågor ska baseras på samråd och nära samordning mellan parterna och omfatta tekniskt och administrativt bistånd för

- a) informationsutbyte om lagstiftning och praxis,
- b) utarbetande av lagstiftning,
- c) effektivisering av institutioner,
- d) personalutbildning,
- e) säkerhet när det gäller resehandlingar samt avslöjande av falska handlingar,
- f) gränsförvaltning.

Samarbetet ska särskilt inriktas på följande:

- a) När det gäller asyl: tillämpning av nationell lagstiftning på ett sådant sätt att normerna i konventionen angående flyktingars rätts-

liga ställning som ingicks i Genève den 28 juli 1951 och protokollet om flyktingars rättsliga ställning som ingicks i New York den 31 januari 1967 uppfylls, för att därigenom sörja för att principen om att ingen som riskerar att utsättas för förföljelse ska avvisas (*non-refoulement*) och att andra rättigheter för asylsökande och flyktingar respekteras.

- b) När det gäller laglig migration: bestämmelser om rätt till inresa samt rättigheter och rättslig ställning för dem som tillåtits resa in i landet. I fråga om migration är parterna överens om att medborgare från andra länder som är lagligen bosatta på deras territorier ska behandlas rättvist; de är också överens om att främja en integrationspolitik som syftar till att bevilja dessa personer rättigheter och skyldigheter som är jämförbara med dem som deras egna medborgare har.

ARTIKEL 81

Förebyggande och stävjande av illegal invandring; återtagande

1. Parterna ska samarbeta i syfte att förebygga och stävja illegal invandring. För det ändamålet ska Bosnien och Hercegovina och medlemsstaterna återta alla sina medborgare som olagligen befinner sig på den andra partens territorium; de är också överens om att ingå och till alla delar genomföra ett avtal om återtagande som även omfattar en skyldighet att återta andra länders medborgare samt statslösa personer.

Medlemsstaterna och Bosnien och Hercegovina ska förse sina medborgare med lämpliga identitetshandlingar och låta dem få tillgång till de administrativa resurser som behövs för detta.

Särskilda förfaranden för återtagande av egna medborgare, tredjeländers medborgare samt statslösa personer ska fastställas i avtalet om återtagande.

2. Bosnien och Hercegovina samtycker till att ingå avtal om återtagande med övriga länder som deltar i stabiliserings- och associeringsprocessen och åtar sig att vidta alla nödvändiga åtgärder för att de avtal om åter-

tagande som avses i denna artikel ska genomföras snabbt och smidigt.

3. Stabiliserings- och associeringsrådet ska fastställa andra gemensamma insatser som kan göras för att förebygga och stävja illegal invandring, härunder även människohandel och nätverk för illegal invandring.

ARTIKEL 82

Penningtvätt och finansiering av terrorism

1. Parterna ska samarbeta i syfte att förhindra att deras finansiella system används för att tvätta intäkter från brottslig verksamhet i allmänhet och från narkotikabrott i synnerhet eller för att finansiera terrorism.

2. Samarbetet på detta område kan omfatta administrativt och tekniskt bistånd i syfte att främja tillämpningen av gällande regler och effektivt fungerande normer och metoder för att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism som är likvärdiga med dem som antagits av gemenskapen och internationella forum på detta område, särskilt arbetsgruppen för finansiella åtgärder mot penningtvätt (FATF).

ARTIKEL 83

Samarbete om narkotikabekämpning

1. Parterna ska, inom ramen för sina befogenheter och sin behörighet, samarbeta för att sörja för en balanserad och integrerad hållning i narkotikafrågor. Målet för narkotikapolitiken och åtgärder som vidtas inom dess ram ska vara att stärka strukturerna för narkotikabekämpning, minska tillgången till, handeln med och efterfrågan på olaglig narkotika, hantera de hälsomässiga och sociala följderna av narkotikamissbruk samt införa en effektivare kontroll av prekursorer.

2. Parterna ska komma överens om de samarbetsmetoder som är nödvändiga för att uppnå dessa mål. Åtgärder ska grundas på gemensamt överenskomna principer som är förenliga med EU:s narkotikakontrollstrategi.

ARTIKEL 84

Förebyggande och bekämpning av organiserad brottslighet och annan olaglig verksamhet

Parterna ska samarbeta för att bekämpa och förebygga brottslighet och annan olaglig verksamhet, organiserad eller inte, t.ex.

- a) människosmuggling och människohandel,
- b) olaglig ekonomisk verksamhet, särskilt valutaförfalskning, olagliga transaktioner med t.ex. industriavfall och radioaktivt material samt transaktioner med olagliga, varumärkesförfalskade eller piratkopierade varor,
- c) korruption, inom både offentlig och privat sektor, särskilt i samband med bristande insyn i administrativ praxis,
- d) skattebedrägeri,
- e) framställning av och olaglig handel med narkotika och psykotropa ämnen,
- f) smuggling,
- g) olaglig handel med vapen,
- h) förfalskning av dokument,
- i) olaglig handel med bilar,
- j) Internetrelaterad brottslighet.

Regionalt samarbete och iakttagande av erkända internationella normer vid bekämpning av organiserad brottslighet ska främjas.

ARTIKEL 85

Bekämpning av terrorism

Parterna är överens om att, i överensstämmelse med internationella konventioner i vilka de är parter och med sina respektive lagar och andra författningar, samarbeta i syfte att förebygga och bekämpa terroristhandlingar

och deras finansiering; de ska göra detta särskilt

a) inom ramen för ett fullständigt genomförande av Förenta nationernas säkerhetsråds resolution 1373 (2001) och andra relevanta FN-resolutioner, internationella konventioner och instrument,

b) genom informationsutbyte om terroristgrupper och deras stödnätverk i enlighet med internationell och nationell rätt,

c) genom erfarenhetsutbyte om medel och metoder för att bekämpa terrorism, även vad beträffar teknik och utbildning, och om förebyggande av terrorism.

AVDELNING VIII

SAMARBETE PÅ OLIKA OMRÅDEN

ARTIKEL 86

1. Gemenskapen och Bosnien och Hercegovina ska upprätta ett nära samarbete med syfte att bidra till Bosnien och Hercegovinas utveckling och tillväxtpotential. Samarbetet ska stärka nuvarande ekonomiska förbindelser på bredast möjliga grundval, till nytta för båda parter.

2. Strategier och åtgärder ska syfta till att få till stånd en hållbar ekonomisk och social utveckling i Bosnien och Hercegovina. Miljöaspekter ska redan från början till fullo integreras i strategierna och kraven på en harmonisk social utveckling ska beaktas.

3. Samarbetsstrategierna ska integreras i en regional samarbetsram. Åtgärder som kan främja samarbete mellan Bosnien och Hercegovina och dess grannländer, härunder medlemsstaterna, och därmed bidra till regional stabilitet måste ägnas särskild uppmärksamhet. Stabiliserings- och associeringsrådet får fastställa prioriteringar mellan och inom de nedan angivna samarbetsområdena i överensstämmelse med det europeiska partnerskapet.

ARTIKEL 87

Ekonomisk politik och handelspolitik

Gemenskapen och Bosnien och Hercegovina ska underlätta den ekonomiska reformprocessen genom att samarbeta för att förbättra förståelsen för grunddragen i deras respektive ekonomier och för hur den ekonomiska politiken utformas och genomförs i en marknadsekonomi.

På begäran av myndigheterna i Bosnien och Hercegovina får gemenskapen tillhandahålla bistånd som är utformat för att stödja Bosnien och Hercegovinas ansträngningar att inrätta en fungerande marknadsekonomi och gradvis närma sin politik till den stabilitetsinriktade politik som förs inom ramen för Europeiska ekonomiska och monetära unionen.

Samarbetet ska också syfta till ökad rättslig förutsebarhet för företagen genom införande av en stabil och icke-diskriminerande rättslig ram på handelns område.

Samarbetet på detta område ska omfatta ett informellt informationsutbyte om Ekonomiska och monetära unionens principer och funktionssätt.

ARTIKEL 88

Statistiksamarbete

Samarbetet mellan parterna ska främst inriktas på prioriterade områden med anknytning till gemenskapens regelverk på statistikområdet. Det ska särskilt syfta till att utveckla ett effektivt och hållbart statistiksystem som kan leverera jämförbar, tillförlitlig, objektiv och korrekt statistik av det slag som behövs för att planera och övervaka Bosnien och Hercegovinas övergångs- och reformprocess. Samarbetet bör också göra det möjligt för statliga statistikorgan och statistikkontor att bättre tillgodose behoven hos sina nationella och internationella avnämare (både den offentliga förvaltningens och den privata sektorns). Statistiksystemet ska vara förenligt med FN:s grundläggande principer för officiell statistik, uppförandekoden för europeisk statistik och europeisk statistiklagstiftning

samt utvecklas i riktning mot förenlighet med gemenskapens regelverk.

ARTIKEL 89

Bank- och försäkringstjänster och andra finansiella tjänster

Samarbetet mellan Bosnien och Hercegovina och gemenskapen ska inriktas på prioriterade områden med anknytning till gemenskapens regelverk om bank- och försäkringstjänster och andra finansiella tjänster. Parterna ska samarbeta i syfte att upprätta och utveckla en lämplig ram för främjande av sektorerna för bank- och försäkringstjänster och andra finansiella tjänster i Bosnien och Hercegovina.

ARTIKEL 90

Samarbete i fråga om revision och finansiell kontroll

Samarbetet mellan parterna ska inriktas på prioriterade områden med anknytning till gemenskapens regelverk om intern finansiell kontroll inom den offentliga sektorn och om extern revision. Samarbetet mellan parterna ska särskilt syfta till att det, genom att man utarbetar och antar relevant lagstiftning, införs system för intern finansiell kontroll inom den offentliga sektorn, härunder finansiell förvaltning och kontroll samt funktionellt oberoende intern revision, liksom oavhängiga system för extern revision i Bosnien och Hercegovina, vilka följer internationellt godtagna normer och metoder samt bästa praxis i EU. Samarbetet ska också inriktas på kapacitetsuppbyggnad och utbildning för institutionerna med målet att utveckla systemen för intern finansiell kontroll och extern revision i Bosnien och Hercegovina vilket även omfattar inrättande och förstärkning av centrala harmoniseringsenheter för finansiell förvaltning och kontroll och för intern revision.

ARTIKEL 91

Främjande och skydd av investeringar

Samarbetet mellan parterna på detta område, inom ramen för deras respektive behörig-

het, ska syfta till att skapa ett gynnsamt klimat för privata investeringar, både inhemska och utländska; sådana investeringar är nödvändiga för Bosnien och Hercegovinas ekonomiska och industriella återhämtning.

ARTIKEL 92

Industriellt samarbete

Samarbetet ska syfta till att främja en modernisering och omstrukturering av den bosniskhercegovinska industrin och enskilda sektorer av denna. Det ska också omfatta industriellt samarbete mellan ekonomiska aktörer, med målet att stärka den privata sektorn under betingelser som garanterar skyddet av miljön.

Initiativen för industriellt samarbete ska avspegla bägge parterns prioriteringar. Regionala aspekter av industriell utveckling ska beaktas och i relevanta fall ska transnationella partnerskap främjas. Strävan ska särskilt vara att genom dessa initiativ upprätta en lämplig ram för företag, förbättra kunskaperna om företagsledning och företagets know-how, samt främja marknader, öppenhet på marknaden och företagsklimat.

I detta samarbete ska vederbörlig hänsyn tas till gemenskapens regelverk på det industripolitiska området.

ARTIKEL 93

Små och medelstora företag

Parternas samarbete på detta område ska syfta till att utveckla och stärka små och medelstora företag inom den privata sektorn; i detta samarbete ska vederbörlig hänsyn tas till prioriterade områden med anknytning till gemenskapens regelverk om små och medelstora företag och till riktlinjerna i Europeiska stadgan för småföretag.

ARTIKEL 94

Turism

Parternas samarbete om turism ska främst syfta till att förbättra informationsflödet på

detta område (genom internationella nät, databaser, osv.), till att stärka samarbetet mellan turistföretag, experter på området, regeringar och deras behöriga organ samt till att överföra know-how (genom utbildning, utbyten och seminarier). I detta samarbete ska vederbörlig hänsyn tas till gemenskapens regelverk på detta område.

Samarbetet får integreras i en regional samarbetsram.

ARTIKEL 95

Jordbruk och den agroindustriella sektorn

Samarbetet mellan parterna ska inriktas på prioriterade områden med anknytning till gemenskapens regelverk på jordbruksområdet och det veterinära och fytosanitära området. Samarbetet ska i synnerhet syfta till en modernisering och omstrukturering av Bosnien och Hercegovinas jordbruk och agroindustriella sektor, särskilt för att uppnå förenlighet med gemenskapens veterinära och fytosanitära krav och stödja en gradvis tillnärmning av landets lagstiftning och praxis till gemenskapens regler och normer.

ARTIKEL 96

Fiske

Parterna ska undersöka möjligheterna att fastställa områden av gemensamt intresse inom fiskesektorn. I detta samarbete ska vederbörlig hänsyn tas till prioriterade områden med anknytning till gemenskapens regelverk på fiskeområdet; hit hör att fullgöra internationella skyldigheter som härrör ur internationella och regionala fiskeorganisationers bestämmelser om förvaltning och bevarande av fiskeresurser.

ARTIKEL 97

Tull

Parterna ska upprätta ett samarbete på tullområdet för att sörja för att de bestämmelser som kommer att antas på handelsom-

rådet efterlevs och få till stånd en tillnärmning av Bosnien och Hercegovinas tullsystem till gemenskapens; detta kommer att bana väg för de liberaliseringsåtgärder som planeras inom ramen för detta avtal och för en gradvis tillnärmning av Bosnien och Hercegovinas tullagstiftning till gemenskapens regelverk.

I detta samarbete ska vederbörlig hänsyn tas till prioriterade områden med anknytning till gemenskapens regelverk på tullområdet.

Regler för ömsesidigt administrativt bistånd mellan parterna i tullfrågor fastställs i protokoll 5.

ARTIKEL 98

Skatt

Parterna ska upprätta ett samarbete på skatteområdet som bland annat omfattar åtgärder för ytterligare reform av Bosnien och Hercegovinas skattesystem och omstrukturering av dess skatteförvaltning i syfte att sörja för effektiv skatteuppbörd och bekämpning av skattebedrägeri.

I detta samarbete ska vederbörlig hänsyn tas till prioriterade områden med anknytning till gemenskapens regelverk på skatteområdet och om bekämpning av skadlig skattekonkurrens. Skadlig skattekonkurrens ska undanröjas i enlighet med principerna i den uppförandekod för företagsbeskattning som antogs av Europeiska unionens råd den 1 december 1997.

Samarbetet ska också inriktas på att öka öppenheten och bekämpa korruption, och det ska omfatta ett informationsutbyte med medlemsstaterna för att försöka underlätta att åtgärder med syfte att förhindra skattebedrägeri, skatteundandragande och skatteflykt verkställs. Bosnien och Hercegovina ska också fullborda nätverket av bilaterala avtal med medlemsstaterna och då följa den senaste uppdateringen av OECD:s modell för skatteavtal beträffande inkomst och förmögenhet och OECD:s modellavtal om utbyte av information i skattefrågor, i den mån som den sökande medlemsstaten tillträtt avtalen.

ARTIKEL 99

Samarbete i sociala frågor

Parterna ska samarbeta för att underlätta en reform av Bosnien och Hercegovinas arbetsmarknadspolitik inom ramen för stärkt ekonomisk reform och integration. Samarbetet ska också syfta till att understödja en anpassning av Bosnien och Hercegovinas sociala trygghetssystem till nya ekonomiska och sociala krav; målet ska vara att sörja för lika tillgång för och effektivt stöd till alla sårbara befolkningsgrupper och kan omfatta anpassning av den bosnisk-hercegovinska lagstiftningen om arbetsvillkor och lika möjligheter för kvinnor och män, för funktionshindrade och för alla sårbara personer, även de som tillhör minoritetsgrupper, samt förbättrat skydd av arbetstagares hälsa och säkerhet med gemenskapens skyddsnivå som riktmärke.

I detta samarbete ska vederbörlig hänsyn tas till prioriterade områden med anknytning till gemenskapens regelverk på detta område.

ARTIKEL 100

Utbildning

Parterna ska samarbeta i syfte att höja nivån på allmän utbildning och yrkesutbildning i Bosnien och Hercegovina och stärka ungdomspolitik och strategier för ungdomars arbetsmöjligheter, även icke-formell utbildning. En prioritet ska vara att i systemen för högre utbildning förverkliga Bolognadeklarationens mål inom ramen för den mellanstatliga Bolognaprocessen.

Parterna ska också samarbeta i syfte att sörja för att tillträde till utbildning och yrkesutbildning i Bosnien och Hercegovina, på alla nivåer, ges utan diskriminering på grund av kön, hudfärg, etniskt ursprung eller religion. En prioritet bör vara att Bosnien och Hercegovina uppfyller de åtaganden som landet gjort inom ramen för relevanta internationella konventioner på dessa områden.

De relevanta gemenskapsprogrammen och gemenskapsinstrumenten ska bidra till en

modernisering av utbildningsstrukturerna och utbildningsverksamheten i Bosnien och Hercegovina.

I detta samarbete ska vederbörlig hänsyn tas till prioriterade områden med anknytning till gemenskapens regelverk på detta område.

ARTIKEL 101

Kulturellt samarbete

Parterna förbinder sig att främja kulturellt samarbete. Syftet med detta samarbete ska bland annat vara att öka ömsesidig förståelse och respekt mellan individer, samhällen och folk. Parterna förbinder sig också att samarbeta för att främja kulturell mångfald, särskilt inom ramen för Unescos konvention om främjande av och skydd för mångfalden av kulturella uttryck.

ARTIKEL 102

Samarbete på det audiovisuella området

Parterna ska samarbeta för att främja den audiovisuella industrin i Europa och uppmuntra till samproduktion på film- och televisionsområdet.

Samarbetet kan bland annat omfatta program och resurser för utbildning av journalister och personer inom andra medieyrken samt tekniskt bistånd till medier, både offentliga och privata, för att stärka deras oberoende och professionalism och deras kontakter med medier i EU.

Bosnien och Hercegovina ska anpassa sina riktlinjer för reglering av innehåll i gränsöverskridande radio- och televisionssändningar till gemenskapens och harmonisera sin lagstiftning med gemenskapens regelverk på detta område. Bosnien och Hercegovina ska ägna särskild uppmärksamhet åt frågor med anknytning till förvärv av immateriella rättigheter till program som sänds via satellit, kabel och marksändare.

ARTIKEL 103

Informationssamhället

Samarbetet ska främst inriktas på prioriterade områden med anknytning till gemenskapens regelverk om informationssamhället. Det ska framför allt inriktas på att understödja en gradvis anpassning av Bosnien och Hercegovinas politik och lagstiftning på detta område till gemenskapens.

Parterna ska också samarbeta i syfte att vidareutveckla informationssamhället i Bosnien och Hercegovina. De övergripande målen ska vara att förbereda hela samhället för den digitala tidsåldern, uppmuntra till investeringar och skapa driftskompatibilitet mellan nät och tjänster.

ARTIKEL 104

Nät och tjänster för elektronisk kommunikation

Samarbetet ska främst inriktas på prioriterade områden med anknytning till gemenskapens regelverk på detta område.

Parterna ska särskilt stärka sitt samarbete när det gäller nät och tjänster för elektronisk kommunikation så att Bosnien och Hercegovina kan anta gemenskapens regelverk på detta område ett år efter den dag då avtalet träder i kraft.

ARTIKEL 105

Information och kommunikation

Gemenskapen och Bosnien och Hercegovina ska vidta nödvändiga åtgärder för att stimulera ett ömsesidigt informationsutbyte. Program som syftar till att ge allmänheten grundläggande information om gemenskapen eller fackkretsar i Bosnien och Hercegovina mer specialiserad information ska prioriteras.

ARTIKEL 106

Transport

Samarbetet mellan parterna ska inriktas på prioriterade områden med anknytning till gemenskapens regelverk på transportområdet.

Samarbetet kan i synnerhet syfta till omstrukturering och modernisering av transportsätten i Bosnien och Hercegovina och till att främja fri rörlighet för passagerare och varor samt förbättrat tillträde till transportmarknaden och transportanläggningar, däribland hamnar och flygplatser; stöd till utbyggnad av multimodal infrastruktur med anknytning till de stora transeuropeiska näten kan också stödjas, särskilt i syfte att stärka regionala länkar i sydöstra Europa i linje med samförståndsavtalet om utveckling av sydöstra Europas huvudnätverk för regionala transporter; samarbetet kan vidare syfta till att införa driftsstandarder som är jämförbara med gemenskapens, utveckla ett transportsystem i Bosnien och Hercegovina som är förenligt med och anpassat till gemenskapens transportsystem och förbättra miljöskyddet på transportområdet.

ARTIKEL 107

Energi

Samarbetet ska inriktas på prioriterade områden med anknytning till gemenskapens regelverk på energiområdet, och kan vid behov även omfatta kärnsäkerhetsaspekter. Det ska grundas på fördraget om energigemenskapen och byggas ut med sikte på en gradvis integrering av Bosnien och Hercegovina i Europas energimarknader.

ARTIKEL 108

Miljö

Parterna ska bygga ut och fördjupa sitt samarbete på miljöområdet i den trängande uppgiften att hejda miljöförstöringen och börja förbättra miljösituationen med hållbar utveckling som mål.

Parterna ska särskilt upprätta ett samarbete för att stärka administrativa strukturer och förfaranden så att miljöfrågorna blir föremål för strategisk planering och samordning mellan de berörda aktörerna, och de ska i synnerhet koncentrera sig på att anpassa Bosnien och Hercegovinas lagstiftning till gemenskapens regelverk. Samarbetet kan också inriktas på att utarbeta strategier för en väsentlig minskning av lokal, regional och gränsöverskridande luft- och vattenförorening, även avfall och kemikalier, upprättande av en ram för effektiv, miljövänlig, hållbar och förnybar produktion och konsumtion av energi och genomförande av miljökonsekvensbedömningar och strategiska miljöbedömningar. Ratificering och genomförande av Kyotoprotokollet ska ägnas särskild uppmärksamhet.

ARTIKEL 109

Samarbete om forskning och teknisk utveckling

Parterna ska främja samarbete inom civil vetenskaplig forskning och teknisk utveckling på grundval av principen om ömsesidig nytta samt, med beaktande av tillgängliga resurser, adekvat tillträde till parternas respektive program, med förbehåll för att en tillräckligt hög grad av effektivt skydd för immateriella, industriella och kommersiella rättigheter garanteras.

I detta samarbete ska vederbörlig hänsyn tas till prioriterade områden med anknytning till gemenskapens regelverk på området forskning och teknisk utveckling.

ARTIKEL 110

Regional och lokal utveckling

Parterna ska sträva efter att stärka sitt samarbete om regional och lokal utveckling, i syfte att bidra till ekonomisk utveckling och minska regionala obalanser. Gränsöverskridande, transnationellt och interregionalt samarbete ska ägnas särskild uppmärksamhet.

I detta samarbete ska vederbörlig hänsyn tas till prioriterade områden med anknytning

till gemenskapens regelverk på området regional utveckling.

ARTIKEL 111

Reform av den offentliga förvaltningen

Samarbetet på detta område ska syfta till att främja utvecklingen av en effektiv och ansvarig offentlig förvaltning i Bosnien och Hercegovina med utgångspunkt i det reformarbete som hittills utförts på detta område.

Samarbetet på detta område ska främst inriktas på institutionell uppbyggnad i enlighet med de krav som fastställs i det europeiska partnerskapet och ska bl.a. omfatta sådana aspekter som utveckling och tillämpning av öppna och opartiska rekryteringsförfaranden, personalförvaltning och karriärutveckling inom offentlig förvaltning, fortbildning samt främjande av etiska principer inom offentlig förvaltning och förstärkning av den politiska beslutsprocessen. I reformarbetet kommer vederbörlig hänsyn att tas till finanspolitiska hållbarhetsmål, däribland till aspekter rörande budgetstrukturen. Samarbetet ska omfatta offentlig förvaltning på alla nivåer i Bosnien och Hercegovina.

AVDELNING IX

FINANSIELLT SAMARBETE

ARTIKEL 112

För att uppnå målen i detta avtal kan Bosnien och Hercegovina få ekonomiskt stöd från gemenskapen i enlighet med artiklarna 5, 113 och 115 i form av gåvobistånd och lån, även lån från Europeiska investeringsbanken. Gemenskapsstödet förutsätter att Bosnien och Hercegovina gör fortsatta framsteg i sina strävanden att uppfylla de politiska Köpenhamnskriterierna och i synnerhet att det gör framsteg när det gäller att uppfylla de specifika prioriteringarna i det europeiska partnerskapet. Hänsyn ska också tas till bedömningen i de årliga rapporterna om Bosnien och Hercegovinas framsteg. Gemenskapsstödet förutsätter också att villkoren i stabiliserings- och associeringsprocessen uppfylls,

särskilt stödmottagarnas åtagande att genomföra demokratiska, ekonomiska och institutionella reformer. Stödet till Bosnien och Hercegovina ska inriktas på konstaterade behov och överenskomna prioriteringar och anpassas efter landets förmåga att absorbera och återbetala stödet och efter de åtgärder som vidtas för att reformera och omstrukturera ekonomin.

ARTIKEL 113

Finansiellt stöd i form av gåvobistånd får ges i enlighet med den berörda rådsförordningen inom ramen för ett vägledande flerårigt program som baseras på årliga handlingsprogram som gemenskapen upprättar efter samråd med Bosnien och Hercegovina.

Det finansiella stödet får omfatta alla samarbetsområden, i synnerhet rättsliga och inrikes frågor, tillnärmning av lagstiftning samt ekonomisk utveckling.

ARTIKEL 114

För att tillgängliga resurser ska kunna utnyttjas optimalt ska parterna se till att gemenskapens bidrag nära samordnas med bidrag från andra finansieringskällor, till exempel medlemsstaterna, andra länder och internationella finansiella institut.

Parterna ska för det ändamålet regelbundet utbyta information om alla biståndskällor.

AVDELNING X

**INSTITUTIONELLA OCH ALLMÄNNA
BESTÄMMELSER SAMT SLUTS-
TÄMMELSER**

ARTIKEL 115

Härmed inrättas ett stabiliserings- och associeringsråd som ska ha till uppgift att övervaka tillämpningen och genomförandet av detta avtal. Det ska sammanträda på lämplig nivå med jämna mellanrum och när omständigheterna så kräver. Det ska behandla varje fråga av betydelse som aktualiseras inom ramen för avtalet samt varje annan bila-

teral eller internationell fråga av gemensamt intresse.

ARTIKEL 116

1. Stabiliserings- och associeringsrådet ska bestå av medlemmarna av Europeiska unionens råd och ledamöter av Europeiska kommissionen, å ena sidan, och medlemmar av Bosnien och Hercegovinas presidentråd, å andra sidan.

2. Stabiliserings- och associeringsrådet ska själv anta sin arbetsordning.

3. Medlemmarna i stabiliserings- och associeringsrådet får låta sig företrädas i enlighet med villkor som ska fastställas i arbetsordningen.

4. Ordförandeskapet i stabiliserings- och associeringsrådet ska växelvis innehas av en företrädare för gemenskapen och en företrädare för Bosnien och Hercegovina, i enlighet med bestämmelser som ska fastställas i arbetsordningen.

5. I ärenden som rör Europeiska investeringsbanken ska banken delta i stabiliserings- och associeringsrådets arbete som observatör.

ARTIKEL 117

För att målen i detta avtal ska nås ska stabiliserings- och associeringsrådet ha befogenhet att fatta beslut inom avtalets ram i de fall som föreskrivs i avtalet. Besluten ska vara bindande för parterna, som ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att verkställa dem. Stabiliserings- och associeringsrådet får vid behov också utfärda rekommendationer. Det ska utforma sina beslut och rekommendationer i samförstånd mellan parterna.

ARTIKEL 118

1. Stabiliserings- och associeringsrådet ska i sitt arbete biträdas av en stabiliserings- och associeringskommitté, som ska bestå av företrädare för Europeiska unionens råd och företrädare för Europeiska kommissionen, å ena

sidan, och företrädare för Bosnien och Hercegovinas presidentråd, å andra sidan.

2. Stabiliserings- och associeringsrådet ska i sin arbetsordning fastställa stabiliserings- och associeringskommitténs uppgifter, som bland annat ska vara att förbereda stabiliserings- och associeringsrådets sammanträden, och det ska också besluta om kommitténs arbetssätt.

3. Stabiliserings- och associeringsrådet får delegera sina befogenheter till stabiliserings- och associeringskommittén. Stabiliserings- och associeringskommittén ska i så fall fatta beslut i enlighet med villkoren i artikel 117.

ARTIKEL 119

Stabiliserings- och associeringskommittén får inrätta underkommittéer.

De underkommittéer som är nödvändiga för en korrekt tillämpning av avtalet ska inrättas före utgången av det första året efter den dag då avtalet träder i kraft.

En underkommitté för migrationsfrågor ska inrättas.

ARTIKEL 120

Stabiliserings- och associeringsrådet får besluta att inrätta andra särskilda kommittéer eller organ som kan biträda det i dess arbete. Stabiliserings- och associeringsrådet ska fastställa dessa kommittéers eller organs sammansättning, uppgifter och arbetssätt i sin arbetsordning.

ARTIKEL 121

Härmed inrättas en parlamentarisk stabiliserings- och associeringskommitté. Den ska vara ett forum för ledamöterna av Bosnien och Hercegovinas parlament och Europaparlamentet där de kan träffas och utbyta åsikter. Kommittén ska själv fastställa hur ofta den ska sammanträda.

Den parlamentariska stabiliserings- och associeringskommittén ska bestå av ledamöter av Europaparlamentet och ledamöter av Bosnien och Hercegovinas parlament.

Den parlamentariska stabiliserings- och associeringskommittén ska själv anta sin arbetsordning.

Ordförandeskapet i den parlamentariska stabiliserings- och associeringskommittén ska växelvis innehas av en ledamot av Europaparlamentet och en ledamot av Bosnien och Hercegovinas parlament, i enlighet med bestämmelser som ska fastställas i dess arbetsordning.

ARTIKEL 122

Inom ramen för detta avtal åtar sig vardera parten att se till att fysiska och juridiska personer från den andra parten, utan diskriminering i förhållande till de egna medborgarna, har tillgång till parternas behöriga domstolar och administrativa organ för att kunna försvara sina personliga rättigheter och sin äganderätt.

ARTIKEL 123

Inget i detta avtal ska hindra en part från att vidta åtgärder som:

a) den anser nödvändiga för att förhindra utlämnande av upplysningar som kan skada dess väsentliga säkerhetsintressen,

b) rör produktion av eller handel med vapen, ammunition eller krigsmateriel eller rör forskning, utveckling eller produktion som är oundgänglig för försvarsändamål, förutsatt att åtgärderna inte försämrar konkurrensvillkoren för produkter som inte är avsedda för särskilda militära ändamål,

c) parten anser väsentliga för sin egen säkerhet i händelse av allvarliga inre störningar som påverkar upprätthållande av lag och ordning eller under krig eller allvarlig internationell spänning som utgör ett krigshot, eller för att uppfylla förpliktelser som den har godtagit i syfte att upprätthålla fred och internationell säkerhet.

ARTIKEL 124

1. Inom de områden som omfattas av detta avtal ska, utan att detta påverkar tillämpningen av några särskilda bestämmelser i avtalet,

a) de arrangemang som Bosnien och Hercegovina tillämpar med avseende på gemenskapen inte ge upphov till någon diskriminering mellan medlemsstaterna, deras medborgare eller deras bolag eller andra företag,

b) de arrangemang som gemenskapen tillämpar med avseende på Bosnien och Hercegovina inte ge upphov till någon diskriminering mellan medborgare i Bosnien och Hercegovina eller bosnisk-hercegovinska bolag eller andra företag.

2. Punkt 1 ska inte påverka parternas rätt att tillämpa bestämmelser i sin skattelagstiftning som skiljer mellan skattebetalare som har olika bostadsort.

ARTIKEL 125

1. Parterna ska vidta alla generella eller särskilda åtgärder som krävs för att de ska fullgöra sina skyldigheter enligt detta avtal. De ska se till att målen i avtalet nås.

2. Parterna är överens om att, på begäran av någondera parten, snarast via lämpliga kanaler diskutera varje fråga om avtalets tolkning eller tillämpning eller andra relevanta aspekter av förbindelserna mellan sig.

3. Var och en av parterna ska till stabiliserings- och associeringsrådet hänskjuta varje tvist om avtalets tillämpning eller tolkning. I så fall ska artikel 126 och, i förekommande fall, protokoll 6 tillämpas.

Stabiliserings- och associeringsrådet får bilägga tvisten genom ett bindande beslut.

4. Om en part anser att den andra parten har underlåtit att uppfylla någon av sina skyldigheter enligt detta avtal får den vidta lämpliga åtgärder. Innan den gör det ska den, förutom i särskilt brådskande fall, förse stabiliserings- och associeringsrådet med alla upplysningar som krävs för att grundligt un-

dersöka situationen i syfte att finna en för båda parter godtagbar lösning.

Vid valet av åtgärder ska i första hand de åtgärder tillgripas som minst stör avtalets tillämpning. Åtgärderna ska omedelbart anmälas till stabiliserings- och associeringsrådet och på begäran av den andra parten bli föremål för samråd i stabiliserings- och associeringsrådet, stabiliserings- och associeringskommittén eller varje annat organ som inrättats med stöd av artiklarna 119 eller 120.

5. Punkterna 2, 3 och 4 ska inte på något sätt påverka eller hindra tillämpning av artiklarna 30, 38, 39, 40 och 44 eller protokoll 2.

ARTIKEL 126

1. Vid tvister mellan parterna om avtalets tolkning eller tillämpning ska endera parten inge en formell begäran till den andra parten och stabiliserings- och associeringsrådet om att den fråga tvisten gäller ska lösas.

Om en part anser att en åtgärd av den andra parten eller underlåtenhet från den andra partens sida att vidta åtgärder utgör ett brott mot den partens skyldigheter enligt avtalet, ska skälen för detta redovisas i den första partens formella begäran, där det i relevanta fall också ska anges att parten får anta åtgärder i enlighet med artikel 125.4.

2. Parterna ska försöka lösa tvisten genom att inleda samråd i god tro i stabiliserings- och associeringsrådet eller andra forum enligt punkt 3 i syfte att så snart som möjligt nå en för båda parterna godtagbar lösning.

3. Parterna ska förse stabiliserings- och associeringsrådet med alla upplysningar som krävs för att grundligt undersöka situationen.

Så länge tvisten inte är löst ska den diskuteras vid varje möte i stabiliserings- och associeringsrådet, såvida det inte har inletts ett skiljeförfarande enligt protokoll 6. En tvist ska anses vara löst när stabiliserings- och associeringsrådet har fattat ett bindande beslut enligt artikel 125.3 för att avgöra frågan eller har konstaterat att tvisten inte längre föreligger.

Om parterna kommer överens om det eller någon av dem begär det kan samråd om en tvist också hållas vid möten i stabiliserings- och associeringskommittén eller i någon annan relevant kommitté eller något annat relevant organ som inrättats med stöd av artikel 119 eller 120. Samråd får också äga rum i skriftlig form.

All information som lämnas ut under samrådet ska betraktas som konfidentiell.

4. Om parterna inte lyckas lösa tvisten inom två månader efter det att tvistlösningsförfarandet enligt punkt 1 inleddes och den fråga som tvisten gäller faller inom tillämpningsområdet för protokoll 6, får varje part hänskjuta tvisten till skiljeförfarande enligt det protokollet.

ARTIKEL 127

Detta avtal ska inte påverka de rättigheter som enskilda och marknadsaktörer garanteras genom befintliga avtal mellan en eller flera medlemsstater, å ena sidan, och Bosnien och Hercegovina, å andra sidan, förrän likvärdiga rättigheter för dessa har uppnåtts enligt detta avtal.

ARTIKEL 128

Bilagorna I–VII samt protokollen 1, 2, 3, 4, 5, 6 och 7 ska utgöra en integrerad del av avtalet.

Ramavtalet mellan Europeiska gemenskapen och Bosnien och Hercegovina om de allmänna principerna för Bosnien och Hercegovinas deltagande i gemenskapsprogram¹, undertecknat den 22 november 2004, och bilagan till detta ska utgöra en integrerad del av detta avtal. Den översyn som avses i artikel 8 i ramavtalet ska göras inom stabiliserings- och associeringsrådet, som ska ha befogenhet att vid behov ändra ramavtalet.

¹ EUT L 192, 22.7.2005, s. 9.

ARTIKEL 129

Detta avtal ingås på obestämd tid.

Vardera parten får säga upp avtalet genom en anmälan till den andra parten. Avtalet ska upphöra att gälla sex månader efter dagen för anmälan.

Vardera parten får med omedelbar verkan avbryta tillämpningen av avtalet om den andra parten underlåter att respektera någon av avtalets grundläggande delar.

ARTIKEL 130

I detta avtal avses med *parter* gemenskapen eller dess medlemsstater eller gemenskapen och dess medlemsstater, i enlighet med deras respektive befogenheter, å ena sidan, och Bosnien och Hercegovina, å andra sidan.

ARTIKEL 131

Detta avtal ska tillämpas på de territorier där fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen och fördraget om upprättandet av Europeiska atomenergigemenskapen är tillämpliga och i enlighet med de villkor som fastställs i dessa fördrag, å ena sidan, och på Bosnien och Hercegovinas territorium, å andra sidan.

ARTIKEL 132

Generalsekreteraren för Europeiska unionens råd ska vara depositarie för detta avtal.

ARTIKEL 133

Detta avtal är upprättat i två exemplar på bulgariska, danska, engelska, estniska, finska, franska, grekiska, italienska, lettiska, litauiska, maltesiska, nederländska, polska, portugisiska, rumänska, slovakiska, slovenska, spanska, svenska, tjeckiska, tyska, ungerska och på bosniska, kroatiska och serbiska, vilka alla texter är lika giltiga.

ARTIKEL 134

Parterna ska ratificera eller godkänna detta avtal i enlighet med sina egna förfaranden.

Ratificerings- eller godkännandeinstrumenten ska deponeras hos Europeiska unionens råds generalsekretariat.

Detta avtal träder i kraft den första dagen i den andra månaden efter den dag då det sista ratificerings- eller godkännandeinstrumentet har deponerats.

ARTIKEL 135

Interimsavtal

Om bestämmelserna i vissa delar av detta avtal, särskilt bestämmelserna om fri rörlig-

het för varor och de relevanta transportbestämmelserna, sätts i kraft genom ett interimsavtal mellan gemenskapen och Bosnien och Hercegovina i avvaktan på att de förfaranden som är nödvändiga för avtalets ikraftträdande avslutas, är parterna överens om följande: vid tillämpning av bestämmelserna i avdelning IV, artiklarna 71 och 73 och protokollen 1, 2, 4, 5, 6 och 7 samt relevanta bestämmelser i protokoll 3 ska med *den dag då avtalet träder i kraft* avses den dag då interimsavtalet träder i kraft beträffande de skyldigheter som fastställs i dessa bestämmelser.

FÖRTECKNING ÖVER BILAGOR OCH PROTOKOLL

BILAGOR

- Bilaga I (artikel 21) – Bosnien och Hercegovinas tullmedgivanden för industriprodukter med ursprung i gemenskapen
- Bilaga II (artikel 27.2) – Definition av ”baby beef” -produkter
- Bilaga III (artikel 27) – Bosnien och Hercegovinas tullmedgivanden för jordbruksråvaror med ursprung i gemenskapen
- Bilaga IV (artikel 28) – Tullar som ska tillämpas på import till gemenskapen av produkter med ursprung i Bosnien och Hercegovina
- Bilaga V (artikel 28) – Tullar som ska tillämpas på import till Bosnien och Hercegovina av produkter med ursprung i gemenskapen
- Bilaga VI (artikel 50) – Etablering: Finansiella tjänster
- Bilaga VII (artikel 73) – Immateriella, industriella och kommersiella rättigheter

Stabiliserings- och associeringsavtalets bilaga I–V och protokoll 1, 2 och 7 publiceras inte i bilagorna till denna proposition. Texterna är tillgängliga i Europeiska unionens råds offentliga register över rådets handlingar "<http://register.concilium.europa.eu>".

PROTOKOLL

- Protokoll 1 (artikel 25) – Om handel mellan gemenskapen och Bosnien och Hercegovina med bearbetade jordbruksprodukter
- Protokoll 2 (artikel 42) – Om definition av begreppet "ursprungsprodukter" och om metoder för administrativt samarbete vid tillämpningen av bestämmelserna i detta avtal mellan gemenskapen och Bosnien och Hercegovina
- Protokoll 3 (artikel 59) – Om landtransport
- Protokoll 4 (artikel 71) – Om statligt stöd till stålindustrin
- Protokoll 5 (artikel 97) – Om ömsesidigt administrativt bistånd i tullfrågor
- Protokoll 6 (artikel 126) – Tvistlösning
- Protokoll 7 (artikel 27) – Om ömsesidiga förmånsmedgivanden för vissa viner och om ömsesidigt erkännande och skydd och ömsesidig kontroll av benämningar på viner, spritdrycker och aromatiserade viner

ETABLERING: FINANSIELLA TJÄNSTER
(som avses i avdelning V kapitel II)

FINANSIELLA TJÄNSTER:
DEFINITIONER

En finansiell tjänst är varje tjänst av finansiell karaktär som tillhandahålls av ett företag från någon av de parter som tillhandahåller finansiella tjänster.

Finansiella tjänster omfattar följande verksamhet:

A. Alla försäkringstjänster och försäkringsrelaterade tjänster:

1. Direkt försäkring (innefattande koassurans):

- i) Livförsäkring.
- ii) Skadeförsäkring.

2. Återförsäkring och retrocession.

3. Försäkringsförmedling, såsom mäklari och agenturverksamhet.

4. Försäkringsrelaterade tjänster, såsom konsult-, aktuarie-, riskprovnings- och skaderegleringstjänster.

B. Banktjänster och andra finansiella tjänster (med undantag av försäkringstjänster):

1. Mottagande av insättningar och andra återbetalningspliktiga medel från allmänheten.

2. Utlåning av alla slag, inklusive konsumentkrediter, hypotekskrediter, lånekrediter, factoring och finansiering av affärstransaktioner.

3. Finansiell leasing.

4. Alla betalnings- och penningförmedlingstjänster, inklusive betal- och kreditkort, resecheckar och bankväxlar.

5. Garantier och åtaganden.

6. Handel för egen eller annans räkning, på en börs, på en OTC-marknad eller på annat sätt, med följande:

a) Penningmarknadsinstrument (checkar, växlar, bankcertifikat, osv.).

b) Utländsk valuta.

c) Derivatinstrument, innefattande, men inte begränsade till, terminer och optioner.

d) Valuta- och ränteinstrument, innefattande sådana produkter som svappar, ränteterminer (forward rate agreements) osv.

e) Överlåtbara värdepapper.

f) Andra överlåtbara instrument och finansiella tillgångar, inklusive guld- och silvertackor.

7. Medverkan vid emissioner av alla slags värdepapper, däribland emissionsgarantier och placering såsom mellanhand (offentligt eller privat) och serviceverksamhet i samband med sådana emissioner.

8. Penningmäklari.

9. Förvaltning av tillgångar, såsom kassa- eller portföljförvaltning, förvaltning av alla former av kollektiva investeringar, förvaltning av pensionsfonder, förvaring och förvaltning av anförtrodda medel.

10. Reglering och clearing av finansiella tillgångar, däribland värdepapper, derivat och andra överlåtbara instrument.

11. Tillhandahållande och överföring av finansiella upplysningar, finansiell databehandling och tillhörande programvara som andra leverantörer av finansiella tjänster tillhandahållit.

12. Rådgivnings- och förmedlingstjänster och andra till finansiella tjänster relaterade tjänster med avseende på all verksamhet enligt punkterna 1-11 ovan, däribland kreditupplysning och kreditanalys, undersökningar och rådgivning i samband med investeringar och portföljer, rådgivning om förvärv samt omstrukturering av företag och företagsstrategier.

Följande typer av verksamhet ska undantas från definitionen av finansiella tjänster:

a) Verksamhet som bedrivs av centralbanker eller någon annan offentlig institution inom ramen för penning- eller valutakurspolitik.

b) Verksamhet som bedrivs av centralbanker, statliga organ eller myndigheter eller offentliga institutioner för statens räkning eller med statlig garanti, utom i de fall då denna verksamhet kan bedrivas av företag som tillhandahåller finansiella tjänster i konkurrens med sådana offentliga organ.

c) Verksamhet som ingår i lagstadgade sociala trygghets- eller pensionssystem, utom i de fall då denna verksamhet kan bedrivas av företag som tillhandahåller finansiella tjänster i konkurrens med offentliga organ eller privata institutioner.

IMMATERIELLA, INDUSTRIELLA OCH
KOMMERSIELLA RÄTTIGHETER
(som avses i artikel 73)

1. Artikel 73.4 i detta avtal avser följande multilaterala konventioner som medlemsstaterna är parter i eller faktiskt tillämpar:

– Budapestkonventionen angående deponering av mikroorganismer för patentändamål (Budapest 1977, ändrad 1980).

– Haagöverenskommelsen om internationell registrering av industriella formgivningar (Genèveakten, 1999).

– Protokoll till Madridöverenskommelsen om internationell registrering av varumärken (Madridprotokollet, 1989).

– Varumärkesöverenskommelsen (Genève, 2000).

– Konventionen om skydd för framställare av fonogram mot otillåten kopiering av deras fonogram (Genève, 1971).

– Internationella konventionen om skydd för utövande konstnärer, framställare av fonogram samt radioföretag (Rom, 1961).

– Strasbourgöverenskommelsen om internationell patentklassificering (Strasbourg 1971, ändrad 1979).

– Wienöverenskommelsen om införande av internationell klassificering av figurelement i varumärken (Wien 1973, ändrad 1985).

– WIPO-fördraget om upphovsrätt (Genève, 1996).

– WIPO-fördraget om framföranden och fonogram (Genève, 1996).

– Internationella konventionen för skydd av växtförädlingsprodukter (UPOV-konventionen, Paris, 1961, ändrad 1972, 1978 och 1991).

– Konventionen om meddelande av europeiska patent (Europeiska patentkonventionen – München 1973, i dess ändrade lydelse, inbegripet ändringen år 2000).

– Varumärkesöverenskommelsen (Genève, 1994).

2. Parterna bekräftar den vikt de fäster vid de förpliktelser som följer av följande multilaterala konventioner:

– Konventionen om upprättande av Världsorganisationen för den intellektuella äganderätten (WIPO-konventionen, Stockholm, 1967, ändrad 1979).

– Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk (Paristexten 1971).

– Brysselkonventionen angående spridning av programbärande signaler som överförs via satellit (Bryssel, 1974).

– Locarnoöverenskommelsen om upprättande av en internationell klassificering för mönster (Locarno 1968, ändrad 1979).

– Madridöverenskommelsen om internationell registrering av varumärken (Stockholmsakten, 1967, ändrad 1979).

– Niceöverenskommelsen rörande den internationella klassificeringen av varor och tjänster för vilka varumärken gäller (Genève, 1977, ändrad 1979).

- Pariskonventionen för skydd av den industriella äganderätten (Stockholmsakten, 1967, ändrad 1979).
- Konventionen om patentsamarbete (Washington, 1970, ändrad 1979 och 1984).

PROTOKOLL 3

OM LANDTRANSPORT

ARTIKEL 1

Syfte

Syftet med detta protokoll är att främja samarbete mellan parterna om landtransport, i synnerhet transittrafik, och att för detta ändamål trygga en samordnad utveckling av transport mellan och genom parternas territorier genom fullständig och ömsesidig tillämpning av alla bestämmelser i detta protokoll.

ARTIKEL 2

Räckvidd

1. Samarbetet ska omfatta landtransport, särskilt väg- och järnvägstransport samt kombinerad transport och därtill hörande infrastruktur.

2. Detta protokoll ska härvid särskilt omfatta följande:

- Infrastruktur på transportområdet inom något av parternas territorier i den omfattning som är nödvändig för att syftet med detta protokoll ska uppnås.

- Ömsesidigt marknadstillträde vad gäller vägtransport.

- Grundläggande rättsliga och administrativa bestämmelser, däribland bestämmelser på handels- och skatteområdet samt sociala och tekniska bestämmelser.

- Samarbete för utveckling av ett transportsystem som uppfyller miljökrav.

- Ett regelbundet informationsutbyte om hur parternas transportpolitik utvecklas, sär-

skilt med avseende på infrastruktur på transportområdet.

ARTIKEL 3

Definitioner

I detta protokoll gäller följande definitioner:

a) *gemenskapens transittrafik*: ett inom gemenskapen etablerat transportföretags transitering av gods genom Bosnien och Hercegovinas territorium på väg till eller från någon av gemenskapens medlemsstater.

b) *bosnisk-hercegovinsk transittrafik*: ett i Bosnien och Hercegovina etablerat transportföretags transitering av gods från Bosnien och Hercegovina genom gemenskapens territorium på väg till tredjeland eller från tredjeland till Bosnien och Hercegovina.

c) *kombinerad transport*: godstransport, där transporten på den första och sista sträckan sker landvägen med lastbil, släpvagn, påhängsvagn, med eller utan dragbil, utbytescontainer eller med en container som är minst 20 fot lång, och på den övriga sträckan per järnväg, inre vattenväg eller till havs, om detta avsnitt är minst 100 kilometer fågelvägen och transportens första och sista avsnitt ligger

- mellan den plats där godset lastas och närmast lämpliga järnvägsstation för lastning när det gäller den inledande vägsträckan och mellan närmast lämpliga järnvägsstation för lossning och den plats där godset lossas för den avslutande vägsträckan, eller

- inom en radie av högst 150 kilometer fågelvägen från lastnings- eller lossningshamnen.

INFRASTRUKTUR

ARTIKEL 4

Allmän bestämmelse

De avtalsslutande parterna är överens om att vidta inbördes samordnade åtgärder för att utveckla ett infrastrukturnät för kombinerad transport såsom en väsentlig förutsättning för att lösa problem med transport av gods genom Bosnien och Hercegovina, särskilt längs den alleuropeiska korridoren V och förbindelsen mellan den inre vattenvägen Sava och korridor VII, som utgör en del av huvudnätverket för regionala transporter enligt definitionen i det samförståndsavtal som avses i artikel 5.

ARTIKEL 5

Planering

Utvecklingen av ett regionalt transportnät för kombinerad transport på Bosnien och Hercegovinas territorium, som uppfyller Bosnien och Hercegovinas och sydöstra Europas behov och omfattar de viktigaste väg- och järnvägssträckorna, inre vattenvägarna, hamnarna i inlandet, hamnarna, flygplatserna och andra relevanta knutpunkter i nätet, är av särskilt intresse för gemenskapen och Bosnien och Hercegovina. Detta nätverk fastställdes i det samförståndsavtal om utveckling av sydöstra Europas huvudnätverk för regional transportinfrastruktur som undertecknades av regionens ministrar och Europeiska kommissionen i juni 2004. Arbetet med att utveckla detta nätverk och fastställa prioriteringar äger rum inom ramen för en styrkommitté bestående av företrädare för båda avtalsparterna.

ARTIKEL 6

Ekonomiska aspekter

1. Enligt artikel 112 i detta avtal får gemenskapen bidra ekonomiskt till nödvändigt infrastrukturarbete enligt artikel 5 i detta protokoll. Detta ekonomiska bidrag kan ges i form av lån från Europeiska investeringsbanken och varje annan form av finansiering som kan tillföra ytterligare medel.

2. För att påskynda arbetet kommer Europeiska kommissionen att så långt det är möjligt verka för att det tillförs ytterligare medel, till exempel genom att vissa av medlemsstaterna investerar på bilateral basis eller investeringar finansierade av allmänna eller privata medel.

*JÄRNVÄGSTRANSPORT OCH
KOMBINERAD TRANSPORT*

ARTIKEL 7

Allmän bestämmelse

Parterna ska vidta de inbördes samordnade åtgärder som är nödvändiga för utveckling och främjande av järnvägstransport och kombinerade transport som ett sätt att för framtiden trygga att en betydande del av de bilaterala transporterna och transiteringarna genom Bosnien och Hercegovina sker under mera miljövänliga förhållanden.

ARTIKEL 8

Särskilda aspekter rörande infrastruktur

Som ett led i moderniseringen av järnvägarna i Bosnien och Hercegovina ska erforderliga åtgärder vidtas för att anpassa systemet till kombinerad transport, särskilt i fråga om upprustning eller byggande av godsterminaler, spårvidd i tunnlar och kapacitet, vilket kräver stora investeringar.

ARTIKEL 9

Understödjande åtgärder

Parterna ska vidta alla nödvändiga åtgärder för att främja utvecklingen av kombinerad transport. Syftet med sådana åtgärder ska vara att

- stimulera användare och avsändare att använda kombinerad transport,
- göra kombinerad transport konkurrenskraftig i förhållande till vägtransport, särskilt genom ekonomiskt stöd från gemenskapen

eller Bosnien och Hercegovina inom ramen för deras respektive lagstiftning,

– främja användningen av kombinerad transport på långa sträckor och att särskilt främja användningen av utbytescontainrar, containrar och obeledsagad transport i allmänhet,

– öka den kombinerade transportens snabbhet och tillförlitlighet, i synnerhet

– öka godstågens turtäthet för att tillgodose avsändarnas och användarnas behov,

– förkorta väntetiderna på godsterminalerna och öka deras produktivitet,

– på lämpligt sätt undanröja alla hinder från tillfartsvägarna för att förbättra tillgängligheten till kombinerad transport,

– där så är nödvändigt harmonisera vikter, mått och tekniska egenskaper för specialutrustning, framför allt för att garantera nödvändig överensstämmelse mellan spårvidderna, och vidta samordnade åtgärder för att beställa och ta i bruk den utrustning som krävs för att klara av trafikintensiteten,

– allmänt vidta varje annan lämplig åtgärd.

ARTIKEL 10

Järnvägarnas roll

Inom ramen för statens respektive järnvägsbolagens befogenheter ska parterna rekommendera sina respektive järnvägsbolag att för såväl person- som godstransporternas vidkommande

– stärka samarbetet inom alla områden såväl bilateralt som multilateralt och inom ramen för de internationella järnvägsorganisationerna, särskilt vad gäller förbättringar av transporttjänsternas kvalitet och säkerhet,

– gemensamt försöka organisera järnvägssystemet så att avsändarna uppmuntras att sända gods med järnväg i stället för på väg, särskilt vad gäller transittrafiken, på grundval

av principerna om sund konkurrens och valfrihet för användarna,

– förbereda Bosnien och Hercegovinas deltagande i genomförandet och den framtida utvecklingen av gemenskapens regelverk om utveckling av järnvägarna.

VÄGTRANSPORT

ARTIKEL 11

Allmänna bestämmelser

1. Vad gäller det ömsesidiga tillträdet till transportmarknaderna är parterna överens om att inledningsvis och utan att det påverkar tillämpningen av punkt 2, vidmakthålla sådana ordningar som härrör från bilaterala avtal eller andra gällande internationella bilaterala överenskommelser som har ingåtts mellan var och en av gemenskapens medlemsstater och Bosnien och Hercegovina eller, om sådana avtal eller överenskommelser inte finns, som härrör från den faktiska situationen 1991.

I avvaktan på att gemenskapen och Bosnien och Hercegovina ingår ett avtal om tillträde till vägtransportmarknaden enligt artikel 12 och ett avtal om vägskatter enligt artikel 13 ska Bosnien och Hercegovina samarbeta med gemenskapens medlemsstater för att ändra dessa bilaterala avtal så att de anpassas till detta protokoll.

2. Parterna är överens om att bevilja oinskränkt tillträde för gemenskapens transittrafik genom Bosnien och Hercegovina och för bosnisk-hercegovinsk transittrafik genom gemenskapen med verkan från och med den dag då avtalet träder i kraft.

3. Om, till följd av de rättigheter som ges enligt punkt 2, gemenskapsåkeriernas transittrafik skulle öka så mycket att den vållar eller riskerar att vålla allvarlig skada på väginfrastrukturen eller trafikflödet på de huvudvägar som anges i artikel 5, och om det på grund av samma omständigheter uppstår problem på gemenskapens territorium i närheten av gränsen till Bosnien och Hercegovina, ska ären-

det läggas fram för stabiliserings- och associeringsrådet i enlighet med ARTIKEL 117 i avtalet. Parterna får föreslå särskilda tillfälliga, icke-diskriminerande åtgärder som är nödvändiga för att begränsa eller lindra sådan skada.

4. Om gemenskapen fastställer regler i syfte att minska föroreningarna från tunga lastbilar som är registrerade i Europeiska unionen och för att förbättra trafiksäkerheten ska likvärdiga regler gälla för tunga lastbilar registrerade i Bosnien och Hercegovina som ska färdas genom gemenskapens territorium. Stabiliserings- och associeringsrådet ska besluta om de nödvändiga bestämmelserna.

5. Parterna ska avstå från att vidta ensidiga åtgärder som kan leda till diskriminering mellan gemenskapens och Bosnien och Hercegovinas transportföretag eller fordon. Varje avtalslutande part ska vidta de åtgärder som krävs för att underlätta vägtransporter till eller genom den andra partens territorium.

ARTIKEL 12

Marknadstillträde

Parterna ska, var och en inom ramen för sina respektive interna bestämmelser, lägga särskild vikt vid att samarbeta för att

– komma fram till tillvägagångssätt som kan främja utvecklingen av ett transportsystem som svarar mot parternas behov och som är förenligt med fullbordandet av gemenskapens inre marknad och genomförandet av den gemensamma transportpolitiken, å ena sidan, och Bosnien och Hercegovinas ekonomiska politik och transportpolitik, å andra sidan,

– uppnå ett slutgiltigt system som på ömsesidig grundval reglerar det framtida tillträdet till vägtransportmarknaden mellan parterna.

ARTIKEL 13

Beskattning, vägavgifter och andra avgifter

1. Parterna är överens om att beskattning av vägfordon, vägavgifter och andra avgifter

ska vara icke-diskriminerande hos båda parter.

2. Parterna ska inleda förhandlingar i syfte att nå en överenskommelse om vägskatt så snart som möjligt på grundval av gemenskapens bestämmelser på detta område. Syftet med överenskommelsen ska framför allt vara att trygga ett fritt trafikflöde över gränserna, successivt undanröja skillnader mellan de avtalslutande parternas vägskattesystem och undanröja konkurrensnedvridningar som uppstår på grund av sådana skillnader.

3. I avvaktan på att de förhandlingar som avses i punkt 2 har slutförts ska parterna undanröja diskriminering mellan gemenskapsåkare och åkare från Bosnien och Hercegovina med avseende på skatter och avgifter som tas ut för framförande eller ägande av tunga lastbilar samt skatter eller avgifter som tas ut för transport inom parternas territorier. Bosnien och Hercegovina ska på begäran underätta Europeiska kommissionen om de skatter, vägavgifter och andra avgifter som landet tillämpar, liksom om metoden för att beräkna dem.

4. Till dess att de överenskommelser som avses i punkt 2 och artikel 12 har ingåtts ska efter detta avtals ikraftträdande samråd i förväg äga rum om varje förslag till ändring av skattesatser, vägavgifter eller andra avgifter, inbegripet systemen för att ta ut avgifterna, vilka kan komma att tillämpas på gemenskapens transittrafik genom Bosnien och Hercegovina.

ARTIKEL 14

Vikt och mått

1. Bosnien och Hercegovina godtar att vägfordon som uppfyller gemenskapens normer vad gäller vikter och mått utan hinder fritt får framföras på de vägar som omfattas av artikel 5. Under sex månader efter detta avtals ikraftträdande får vägfordon som inte uppfyller gällande normer i Bosnien och Hercegovina beläggas med en särskild icke-diskriminerande avgift som motsvarar den skada som deras högre axeltryck vållar.

2. Bosnien och Hercegovina ska eftersträva att till utgången av det femte året efter detta avtals ikraftträdande harmonisera sina bestämmelser och normer för vägbygge med gemenskapens lagstiftning, och ska göra stora ansträngningar för att förbättra de vägar som omfattas av artikel 5 så att de uppfyller dessa nya bestämmelser och normer inom den föreslagna tiden, allt efter sina ekonomiska möjligheter.

ARTIKEL 15

Miljö

1. I syfte att skydda miljön ska parterna bemöda sig om att införa normer för avgas- och stoftutsläpp samt bullernivåer för tunga lastbilar som garanterar en hög skyddsnivå.

2. För att kunna ge industrin tydlig information och främja samordnad forskning, programplanering och produktion bör avvikande nationella normer undvikas på detta område.

3. Fordon som uppfyller normerna i internationella avtal på miljöområdet får användas på parternas territorier utan ytterligare restriktioner.

4. Vid införande av nya normer ska parterna samarbeta för att uppnå ovannämnda mål.

ARTIKEL 16

Sociala aspekter

1. Bosnien och Hercegovina ska harmonisera sina bestämmelser om utbildning av vägtransportpersonal, särskilt med avseende på frakt av farligt gods, med gemenskapens normerna.

2. Bosnien och Hercegovina, såsom avtalslutande part i Europeiska överenskommelsen om arbetsförhållanden för fordonsbesättningar vid internationella vägtransporter (AETR), och gemenskapen ska i största möjliga utsträckning samordna sina riktlinjer och bestämmelser om förarnas körtider, avbrott och viloperioder och om besättningarnas sammansättning, med beaktande av den

framtida utvecklingen av den sociala lagstiftningen på detta område.

3. Parterna ska samarbeta när det gäller genomförande och kontroll av efterlevnaden av social lagstiftning på vägtransportområdet.

4. Med sikte på ömsesidigt erkännande ska parterna se till att deras respektive regler om rätt att yrkesmässigt bedriva godtransport på väg är likvärdiga.

ARTIKEL 17

Bestämmelser om trafik

1. Parterna ska utbyta erfarenheter och sträva efter att harmonisera sin lagstiftning för att förbättra trafikflödet under trafikintensiva perioder (veckoslut, helger och semestertider).

2. Allmänt ska parterna stimulera införande, utveckling och samordning av ett informationssystem för vägtrafik.

3. Parterna ska sträva efter att harmonisera sin lagstiftning om transport av lättfördärvliga varor, levande djur och farliga ämnen.

4. Parterna ska också sträva efter att harmonisera den tekniska hjälp som ges till förarna, spridandet av väsentlig trafikinformation och annan information som kan vara av intresse för turister och räddningstjänst, däribland ambulanstransporter.

ARTIKEL 18

Trafiksäkerhet

1. Bosnien och Hercegovina ska före utgången av det tredje året efter detta avtals ikraftträdande harmonisera sin lagstiftning om trafiksäkerhet, särskilt med avseende på transport av farligt gods, med gemenskapens lagstiftning.

2. Bosnien och Hercegovina, såsom avtalslutande part i den europeiska överenskommelsen om internationell transport av farligt gods på väg (ADR-överenskommelsen), och gemenskapen ska i största möjliga utsträck-

ning samordna sin politik rörande transport av farligt gods.

3. Parterna ska samarbeta när det gäller genomförande och kontroll av efterlevnaden av trafiksäkerhetslagstiftning, särskilt beträffande körkort och åtgärder för att minska antalet trafikolyckor.

drar slutsatsen att andra åtgärder, som inte faller inom ramen för detta protokoll, skulle kunna gagna en samordnad europeisk transportpolitik och framför allt hjälpa till att lösa de problem som är förbundna med transittrafiken, ska den lägga fram förslag om detta för den andra parten.

FÖRENKLING AV FORMALITETER

ARTIKEL 19

Förenkling av formaliteter

1. Parterna är eniga om att förenkla godsflödet på väg och järnväg vad gäller såväl bilateral transport som transittrafik.

2. Parterna är eniga om att inleda förhandlingar i syfte att ingå avtal om underlättande av kontroller och formaliteter vad gäller godstransport.

3. Parterna är eniga om att så långt som det är nödvändigt vidta gemensamma åtgärder och verka för att ytterligare förenklande åtgärder vidtas.

SLUTBESTÄMMELSER

ARTIKEL 20

Utvidgning av protokollets räckvidd

Om någon av parterna på grundval av erfarenheter från tillämpningen av detta protokoll

ARTIKEL 21

Tillämpning

1. Samarbetet mellan parterna ska äga rum inom ramen för en särskild underkommitté som ska inrättas i enlighet med artikel 119 i detta avtal.

2. Underkommittén ska särskilt

a) upprätta planer för samarbete om järnvägstransport, kombinerad transport, transportforskning och miljö,

b) analysera tillämpningen av bestämmelserna i detta protokoll och vid eventuella problem ge stabiliserings- och associeringskommittén rekommendationer om lämpliga åtgärder,

c) två år efter avtalets ikraftträdande göra en utvärdering av situationen vad gäller förbättring av infrastrukturen och följderna av en fri transittrafik,

d) samordna övervakning av, prognoser för och annat statistiskt arbete kring internationell transport, särskilt transittrafik.

GEMENSAM FÖRKLARING

1. Gemenskapen och Bosnien och Hercegovina noterar att följande nivåer¹ för avgasutsläpp och buller för närvarande godtas i gemenskapen vad gäller typgodkännande av tunga lastbilar från och med den 9 november 2006²:

Gränsvärden vid ESC-prov (European Steady Cycle) och ELR-prov (European Load Response):

		Massa av kolmonoxid	Massa av kolväten	Massa av kväveoxider	Massa av partiklar	Rök
		(CO) g/kWh	(HC) g/kWh	(NOx) g/kWh	(PT) g/kWh	m ⁻¹
Rad B1	Euro IV	1,5	0,46	3,5	0,02	0,5

¹ Dessa gränsvärden kommer enligt vad som föreskrivs i de berörda direktiven att uppdateras mot bakgrund av att de kan komma att ändras i framtiden.

² Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/55/EG av den 28 september 2005 om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om åtgärder mot utsläpp av gas- och partikelformiga föroreningar från motorer med kompressionständning som används i fordon samt mot utsläpp av gasformiga föroreningar från motorer med gnisttändning drivna med naturgas eller gasol vilka används i fordon (EUT L 275, 20.10.2005, s. 1). Direktivet senast ändrat genom kommissionens direktiv 2006/51/EG (EUT L 152, 7.6.2006, s. 11).

Gränsvärden vid ETC-prov (European Transient Cycle):

		Massa av kolmonoxid	Massa av icke-metankolväten	Massa av metan	Massa av kväveoxider	Massa av partiklar
		(CO) g/kWh	(NMHC) g/kWh	(CH ₄) (a) g/kWh	(NOx) g/kWh	(PT) (b) g/kWh
Rad B1	Euro IV	4,0	0,55	1,1	3,5	0,03

^{a)} Gäller enbart naturgasmotorer.

^{b)} Gäller ej gasdrivna motorer.

2. Gemenskapen och Bosnien och Hercegovina ska sträva efter att i framtiden minska utsläppen från motorfordon genom att använda den allra senaste tekniken för kontroll av utsläpp från motorfordon tillsammans med förbättrad bränslekvalitet.

PROTOKOLL 4

OM STATLIGT STÖD TILL STÅLINDUSTRIN

1. Parterna erkänner att Bosnien och Hercegovina omedelbart behöver åtgärda sin stålsektors strukturella svagheter i syfte att säkerställa stålindustrins globala konkurrenskraft.

2. Utöver vad som fastställs i artikel 71.1 c i detta avtal ska bedömningen av huruvida statligt stöd som ges till stålindustrin enligt bilaga I till riktlinjerna för statligt stöd för regionala ändamål under perioden 2007–2013 är förenligt med avtalet göras på grundval av de kriterier som följer av tillämpningen av artikel 87 i EG-fördraget på stålsektorn, inbegripet sekundärlagstiftningen.

3. Vid tillämpning av artikel 71.1 c i avtalet på stålindustrin ska gemenskapen godkänna att Bosnien och Hercegovina under fem år efter avtalets ikraftträdande i undantagsfall beviljar statligt stöd för omstrukturering av stålproducerande företag som befinner sig i svårigheter, förutsatt att

a) stödet leder till att de stödmottagande företagen vid slutet av omstrukturingsperioden är långsiktigt lönsamma under normala marknadsförhållanden,

b) stödbeloppet och stödintensiteten är strikt begränsade till vad som är absolut nödvändigt för att återställa företagets långsiktiga lönsamhet, och att det där så är lämpligt gradvis minskas,

c) Bosnien och Hercegovina lägger fram ett omstrukturingsprogram inom ramen för en allmän rationalisering som bland annat inbegriper nedläggning av ineffektiv kapacitet. Varje stålproducerande företag som får omstrukturingsstöd ska, så långt det är möjligt, sörja för att det vidtas kompensationsåtgärder som uppväger den snedvridning av konkurrensen som stödet förorsakar.

4. Bosnien och Hercegovina ska för Europeiska kommissionens bedömning lägga

fram ett nationellt omstrukturingsprogram samt individuella verksamhetsplaner för vart och ett av de företag som tar emot omstrukturingsstöd, av vilka det ska framgå att de ovannämnda villkoren är uppfyllda.

Den offentliga myndighet som inrättas genom artikel 71.4 i detta avtal ska dessförinnan bedöma om de individuella verksamhetsplanerna är förenliga med punkt 3 i detta protokoll och godkänna dem.

Europeiska kommissionen ska bekräfta att det nationella omstrukturingsprogrammet uppfyller kraven i punkt 3.

5. Europeiska kommissionen ska övervaka genomförandet av planerna i nära samarbete med de behöriga nationella myndigheterna, särskilt den offentliga myndighet som inrättas genom artikel 71.4 i detta avtal.

Om övervakningen visar att det efter dagen för avtalets undertecknande har beviljats statligt stöd åt företag som inte godkänts i det nationella omstrukturingsprogrammet eller att omstrukturingsstöd har beviljats stålföretag som inte omfattas av det nationella omstrukturingsprogrammet, ska Bosnien och Hercegovinas myndighet för övervakning av statligt stöd se till att stödet återbetalas.

6. Gemenskapen ska på begäran ge Bosnien och Hercegovina tekniskt stöd för utarbetande av det nationella omstrukturingsprogrammet och de individuella verksamhetsplanerna.

7. Varje part ska garantera full insyn när det gäller det statliga stödet. Fullständiga upplysningar ska utbytas kontinuerligt i synnerhet när det gäller statligt stöd som beviljas för stålproduktionen i Bosnien och Hercegovina och genomförandet av omstrukturingsprogrammet och verksamhetsplanerna.

8. Stabiliserings- och associeringsrådet ska övervaka att de krav som fastställs i punkter-

na 1–4 ovan uppfylls. Stabiliserings- och associeringsrådet får för detta ändamål utarbeta genomförandebestämmelser.

9. Om någon av parterna anser att ett visst förfarande som tillämpas av den andra parten är oförenligt med bestämmelserna i detta pro-

tokoll, och om detta förfarande skadar eller riskerar att skada den andra partens intressen eller vållar eller riskerar att vålla dess inhemska industri väsentlig skada, får den vidta lämpliga åtgärder efter samråd i underkommittén för konkurrensfrågor eller trettio arbetsdagar efter det att samråd har begärts.

PROTOKOLL 5

OM ÖMSESIDIGT ADMINISTRATIVT BISTÅND
I TULLFRÅGOR

ARTIKEL 1

Definitioner

I detta protokoll gäller följande definitioner:

a) *tullagstiftning*: alla lagar och författningar som gäller på parternas territorier och som reglerar import, export och transitering av varor och hänförande av varor till alla andra slags tullordningar eller tullförfaranden, inbegripet åtgärder avseende förbud, begränsning och kontroll.

b) *begärande myndighet*: behörig administrativ myndighet som för detta ändamål utsetts av en part och som gör en framställan om bistånd på grundval av detta protokoll.

c) *anmodad myndighet*: behörig administrativ myndighet som för detta ändamål utsetts av en part och som tar emot en framställan om bistånd på grundval av detta protokoll.

d) *personuppgifter*: alla uppgifter avseende en identifierad eller identifierbar enskild individ.

e) *överträdelse av tullagstiftningen*: varje överträdelse eller försök till överträdelse av tullagstiftningen.

ARTIKEL 2

Räckvidd

1. Parterna ska inom ramen för sina befogenheter bistå varandra på det sätt och i enlighet med de villkor som fastställs i detta protokoll i syfte att sörja för en korrekt tillämpning av tullagstiftningen, särskilt genom att förebygga, utreda och beivra verksamhet som innebär överträdelse av denna lagstiftning.

2. Bistånd i tullfrågor i enlighet med detta protokoll ska vara tillämpligt på varje administrativ myndighet hos parterna som är behörig att tillämpa detta protokoll. Det ska inte påverka bestämmelserna om ömsesidigt bistånd i brottmål. Det ska inte heller tillämpas på information som erhållits med stöd av befogenheter som utövats på framställan av en rättslig myndighet, utom när överlämnandet av sådan information har godkänts av samma rättsliga myndighet.

3. Bistånd vid uppbörd av tullar, skatter eller böter ska inte omfattas av detta protokoll.

ARTIKEL 3

Bistånd på begäran

1. På framställan av den begärande myndigheten ska den anmodade myndigheten lämna alla relevanta upplysningar som kan göra det möjligt för den begärande myndigheten att sörja för en korrekt tillämpning av tullagstiftningen, inbegripet upplysningar om konstaterade eller planerade aktiviteter som innebär eller skulle kunna innebära en överträdelse av tullagstiftningen.

2. På framställan av den begärande myndigheten ska den anmodade myndigheten informera den begärande myndigheten om huruvida

a) de varor som har exporterats från den ena partens territorium på korrekt sätt har importerats till den andra partens territorium och, vid behov, ange vilket tullförfarande som har tillämpats på varorna,

b) de varor som har importerats till den ena partens territorium på korrekt sätt har exporterats från den andra avtalsslutande partens territorium och, vid behov, ange vilket tullförfarande som har tillämpats på varorna.

3. På framställan av den begärande myndigheten ska den anmodade myndigheten inom ramen för sina lagar och andra författningar vidta de åtgärder som är nödvändiga för att se till att särskild övervakning sker av

a) fysiska eller juridiska personer som skäligen kan antas vara eller ha varit inblandade i verksamhet som innebär överträdelse av tullagstiftningen, och

b) platser där lager av varor har inrättats eller skulle kunna inrättas på ett sådant sätt att det finns skäligen grund att anta att dessa varor är avsedda för verksamhet som innebär överträdelse av tullagstiftningen,

c) varor som är under transport eller som skulle kunna transporteras på ett sådant sätt att det finns skäligen grund att anta att de är avsedda för verksamhet som innebär överträdelse av tullagstiftningen, och

d) transportmedel som används eller kan komma att användas på ett sådant sätt att det finns skäligen grund att anta att de är avsedda för verksamhet som innebär överträdelse av tullagstiftningen.

ARTIKEL 4

Spontant bistånd

Parterna ska, på eget initiativ och i enlighet med sina lagar och andra författningar, bistå varandra om de anser detta vara nödvändigt för en korrekt tillämpning av tullagstiftningen, särskilt genom att tillhandahålla sådan information som de får om

a) aktiviteter som är eller som förefaller att vara en verksamhet som innebär överträdelse av tullagstiftningen och som kan vara av intresse för den andra parten,

b) nya medel eller metoder som används för att utföra en verksamhet som innebär en överträdelse av tullagstiftningen,

c) varor som enligt vad som är känt är föremål för en verksamhet som innebär en överträdelse av tullagstiftningen,

d) fysiska eller juridiska personer som skäligen kan antas vara eller ha varit inblandade i verksamhet som innebär överträdelse av tullagstiftningen, och

e) transportmedel som skäligen kan antas ha använts, användas eller komma att användas i verksamhet som innebär överträdelse av tullagstiftningen.

ARTIKEL 5

Överlämnande och meddelande

På framställan av den begärande myndigheten ska den anmodade myndigheten, i enlighet med de lagar och andra författningar som gäller för den, vidta alla nödvändiga åtgärder för att

a) överlämna alla handlingar, eller

b) meddela alla beslut,

som härrör från den begärande myndigheten och som faller inom detta protokolls räckvidd och är ställd till en mottagare som är bosatt eller etablerad inom den anmodade myndighetens territorium.

En framställan om överlämnande av handlingar eller om delgivning av beslut ska ske skriftligen på ett av den anmodade myndighetens officiella språk eller på ett språk som kan godtas av denna myndighet.

ARTIKEL 6

Form av och innehåll i en framställan om bistånd

1. En framställan om bistånd enligt detta protokoll ska göras skriftligen. Den ska åtföljas av de handlingar som behövs för att den ska kunna tillmötesgå. I brådskande fall kan en muntlig framställan godtas, men denna måste i så fall omgående bekräftas skriftligen.

2. En framställan enligt punkt 1 ska innehålla följande information:

a) Begärande myndighet.

- b) Den åtgärd som begärs.
- c) Syftet med och skälet till framställan.
- d) De lagar och andra författningar samt andra rättsliga bestämmelser som berörs.
- e) Så exakta och fullständiga upplysningar som möjligt om de fysiska eller juridiska personer
- f) som är föremål för undersökningarna. f) En sammanfattning av relevanta fakta och av de undersökningar som redan har gjorts.

3. En framställan ska vara avfattad på ett av den anmodade myndighetens officiella språk eller på ett språk som kan godtas av denna myndighet. Detta krav ska inte gälla sådana handlingar som åtföljer framställan enligt punkt 1.

4. Om en framställan inte uppfyller dessa formella krav får rättelse eller komplettering av den begäras; under tiden får försiktighetsåtgärder vidtas.

ARTIKEL 7

Handläggning av en framställan om bistånd

1. För att tillmötesgå en framställan om bistånd ska den anmodade myndigheten inom ramen för sin behörighet och sina tillgängliga resurser förfara på samma sätt som om den handlade för egen räkning eller på framställan av andra myndigheter hos samma part, och lämna den information som den redan förfogar över eller utföra eller låta utföra lämpliga undersökningar. Denna bestämmelse ska även gälla varje annan myndighet till vilken den anmodade myndigheten har lämnat en framställan när myndigheten inte kan handla på egen hand.

2. En framställan om bistånd ska handläggas i enlighet med den anmodade partens lagar och andra författningar.

3. En parts bemyndigade tjänstemän får, med den andra partens samtycke och på de villkor som denna ställer, infinna sig hos den anmodade myndigheten eller hos varje annan

myndighet som berörs i enlighet med punkt 1 för att från dessa erhålla sådan information om aktiviteter som är eller som skulle kunna vara verksamhet som innebär överträdelse av tullagstiftningen vilken den begärande myndigheten behöver för tillämpningen av detta protokoll.

4. En avtalsslutande parts bemyndigade tjänstemän får, med den andra partens samtycke och på de villkor som denna ställer, närvara vid undersökningar som utförs på den andra partens territorium.

ARTIKEL 8

Form för meddelande av information

1. Den anmodade myndigheten ska skriftligen till den begärande myndigheten översända resultatet av gjorda undersökningar tillsammans med relevanta handlingar, bestyrkta kopior och liknande.

2. Sådan information kan lämnas i datoriserad form.

3. Originalhandlingar ska överlämnas endast på framställan härom, när bestyrkta kopior är otillräckliga. Originalhandlingarna ska återlämnas så snart som möjligt.

ARTIKEL 9

Undantag från skyldigheten att lämna bistånd

1. Bistånd får vägras eller underkastas vissa villkor eller krav i de fall då en part anser att bistånd enligt detta protokoll

a) sannolikt skulle kränka Bosnien och Hercegovinas suveränitet eller om en medlemsstat har anmodats att lämna bistånd enligt detta protokoll, eller

b) sannolikt skulle skada allmän ordning, säkerhet eller andra väsentliga intressen, särskilt i de fall som avses i artikel 10.2, eller

c) skulle medföra att industri, affärs- eller yrkeshemligheter röjdes.

2. Biståndet får uppskjutas av den anmodade myndigheten om det skulle påverka en pågående undersökning, rättslig åtgärd eller annat förfarande. I så fall ska den anmodade myndigheten samråda med den begärande myndigheten för att fastställa om bistånd kan lämnas på de villkor som den anmodade myndigheten eventuellt kräver.

3. Om den begärande myndigheten söker sådant bistånd som den själv inte skulle ha kunnat tillhandahålla om den hade fått en sådan framställan, ska den ange detta i sin framställan. Det ankommer då på den anmodade myndigheten att avgöra hur den ska förhålla sig till en sådan framställan.

4. I de fall som avses i punkterna 1 och 2 ska den begärande myndigheten snarast underrättas om den anmodade myndighetens beslut och skälen för detta.

ARTIKEL 10

Informationsutbyte och konfidentialitet

1. All information som, oavsett i vilken form det sker, överlämnas i enlighet med detta protokoll ska behandlas som konfidentiell eller begränsad, beroende på vilka bestämmelser som tillämpas av respektive part. Den ska omfattas av de bestämmelser om sekretess och åtnjuta det skydd som gäller för liknande information enligt tillämplig lagstiftning hos den part som mottar informationen och enligt motsvarande bestämmelser som gäller för gemenskapens organ.

2. Personuppgifter får endast utbytas under förutsättning att den part som mottar uppgifterna åtar sig att tillämpa en skyddsnivå som minst motsvarar den som tillämpas av den part som lämnar uppgifterna. För detta ändamål ska parterna överlämna information till varandra om de bestämmelser som är tillämpliga hos dem, inbegripet, i förekommande fall, gällande rättsliga regler i gemenskapens medlemsstater.

3. Att i rättsliga eller administrativa förfaranden som inletts i fråga om verksamhet som innebär överträdelse av tullagstiftningen

använda information som har erhållits i enlighet med detta protokoll ska anses svara mot syftet med detta protokoll. Parterna får därför i uppteckningar av bevismaterial, rapporter och vittnesmål samt i mål inför domstol som bevis använda den information som de har erhållit och de handlingar som de har tagit del av i enlighet med bestämmelserna i detta protokoll. Den behöriga myndighet som har lämnat denna information eller gett tillgång till handlingarna ska underrättas om sådan användning.

4. Den information som erhållits får endast användas för de syften som anges i detta protokoll. Om någon av parterna önskar använda sådan information för andra syften, ska den inhämta ett skriftligt förhandsmedgivande från den myndighet som tillhandahöll informationen. Sådan användning ska då omfattas av de eventuella restriktioner som den myndigheten har fastställt.

ARTIKEL 11

Experter och vittnen

En tjänsteman vid en anmodad myndighet får bemyndigas att inom ramen för detta bemyndigande inställa sig som expert eller vittne vid rättsliga eller administrativa förfaranden rörande frågor som omfattas av detta protokoll och framlägga de föremål, handlingar eller bestyrkta kopior därav som kan behövas i förfarandena. I en framställan om inställelse ska anges inför vilken rättslig eller administrativ myndighet som denna tjänsteman ska inställa sig samt om vilka frågor och i vilken egenskap tjänstemannen ska höras.

ARTIKEL 12

Kostnader för bistånd

Parterna ska gentemot varandra avstå från alla krav på ersättning för kostnader som är en följd av tillämpningen av detta protokoll, förutom när det gäller kostnader för experter och vittnen samt för tolkar och översättare som inte är offentligt anställda.

ARTIKEL 13

Tillämpning

1. Bosnien och Hercegovinas tullmyndigheter, å ena sidan, och de behöriga avdelningarna vid Europeiska kommissionen och, i förekommande fall, medlemsstaternas tullmyndigheter, å andra sidan, ska ansvara för tillämpningen av detta protokoll. De ska besluta om alla praktiska åtgärder och arrangemang som är nödvändiga för tillämpningen och därvid beakta gällande bestämmelser, särskilt bestämmelserna om dataskydd. De får framföra förslag till de behöriga organen om ändringar som de anser bör göras i detta protokoll.

2. Parterna ska samråda med varandra och hålla varandra underrättade om de närmare genomförandebestämmelser som antas i enlighet med detta protokoll.

ARTIKEL 14

Andra avtal

1. Med beaktande av gemenskapens och medlemsstaternas respektive befogenheter ska bestämmelserna i detta protokoll

a) inte inverka på parternas förpliktelser enligt andra internationella avtal eller konventioner,

b) anses komplettera de avtal om ömsesidigt bistånd som har ingåtts eller kan komma att ingås mellan enskilda medlemsstater och Bosnien och Hercegovina,

c) inte inverka på gemenskapsbestämmelserna om överlämnande mellan de behöriga avdelningarna hos Europeiska kommissionen och medlemsstaternas tullmyndigheter av information som har erhållits inom ramen för detta protokoll och som kan vara av intresse för gemenskapen.

2. Utan hinder av bestämmelserna i punkt 1 ska bestämmelserna i detta protokoll ha företräde framför bestämmelser i sådana bilaterala avtal om ömsesidigt bistånd som har ingåtts eller kan komma att ingås mellan enskilda medlemsstater och Bosnien och Hercegovina i de fall då bestämmelserna i de senare är oförenliga med bestämmelserna i detta protokoll.

3. När det gäller frågor om tillämpligheten av detta protokoll ska parterna samråda för att lösa dessa inom ramen för den stabiliserings- och associeringskommitté som inrättats av stabiliserings- och associeringsrådet.

PROTOKOLL 6**TVISTLÖSNING**

KAPITEL I

SYFTE OCH RÄCKVIDD

ARTIKEL 1

Syfte

Syftet med detta protokoll är att undvika och bilägga tvister mellan parterna för att komma fram till ömsesidigt godtagbara lösningar.

ARTIKEL 2

Tillämpningsområde

Bestämmelserna i detta protokoll ska endast gälla för alla meningsskiljaktigheter när det gäller tolkningen och tillämpningen av följande bestämmelser, inbegripet när en part anser att en åtgärd som den andra parten har vidtagit, eller underlåtit att vidta, utgör ett brott mot den partens skyldigheter enligt dessa bestämmelser:

a) Avdelning IV (Fri rörlighet för varor), med undantag av artiklarna 31, 38 och artikel 39.1, 39.4 och 39.5 (om de avser åtgärder som har vidtagits enligt artikel 39.1) samt artikel 45.

b) Avdelning V (Arbetstagares rörlighet, etablering, tillhandahållande av tjänster, kapital).

– Kapitel II (Etablering) artiklarna 50–54 och artikel 56.

– Kapitel III (Tillhandahållande av tjänster) artiklarna 57 och 58 samt artikel 59.2 och 59.3.

– Kapitel IV (Löpande betalningar och kapitalrörelser) artiklarna 60 och 61.

– Kapitel V (Allmänna bestämmelser) Artiklarna 63–69.

c) Avdelning VI (Tillnärmning av lagstiftning, kontroll av lagstiftningens efterlevnad samt konkurrensbestämmelser).

– Artikel 73.2 (immateriella, industriella och kommersiella rättigheter) samt artikel 74.1 och 74.2 första stycket och 74.3–6 (offentlig upphandling).

KAPITEL II

TVISTLÖSNINGSFÖRFARANDEN

AVSNITT I

SKILJEFÖRFARANDE

ARTIKEL 3

Inledande av skiljeförfarandet

1. Om parterna inte har lyckats att lösa en tvist får den klagande parten genom en skriftlig begäran till den svarande parten och till stabiliserings- och associeringskommittén begära att en skiljenämnd tillsätts enligt artikel 126 i detta avtal.

2. Den klagande parten ska i sin begäran uppge föremålet för tvisten och, beroende på omständigheterna, vilken åtgärd som den andra parten har vidtagit eller underlåtit att vidta, och som den anser strider mot bestämmelserna i artikel 2 i detta protokoll.

ARTIKEL 4

Skiljenämndens sammansättning

1. En skiljenämnd ska bestå av tre skiljemän.

2. Parterna ska inom tio dagar efter det att begäran om tillsättande av en skiljenämnd har ingetts till stabiliserings- och associeringskommittén samråda i syfte att enas om skiljenämndens sammansättning.

3. Om parterna inte kan enas om nämndens sammansättning inom den tidsfrist som fastställs i punkt 2, får endera parten begära att stabiliserings- och associeringskommitténs ordförande eller hans eller hennes delegat utser alla tre ledamöterna genom lottning bland de personer som är upptagna på förteckningen enligt artikel 15, varav en bland de personer som den klagande parten föreslagit, en bland de personer som den svarande parten föreslagit och en bland de skiljemän som av parterna valts för att fungera som ordförande.

Om parterna enas om en eller flera av ledamöterna i skiljenämnden, ska de övriga ledamöterna utses genom samma förfarande.

4. Det val av skiljemän som görs av ordföranden för stabiliserings- och associeringskommittén eller hans eller hennes delegat ska göras i närvaro av en företrädare för båda parterna.

5. Skiljenämnden ska anses ha tillsatts den dag då skiljenämndens ordförande underrättas om att de tre skiljemännen har utsetts gemensamt av parterna, eller, i förekommande fall, den dag då de valts ut i enlighet med punkt 3.

6. Om en part anser att en skiljeman inte uppfyller kraven i den uppförandekod som avses i artikel 18, ska parterna samråda med varandra och, om de är överens om det, ersätta den skiljemannen och utse en ersättare enligt punkt 7 i den här artikeln. Om parterna inte kan enas om behovet av att ersätta en skiljeman, ska frågan hänskjutas till skiljenämndens ordförande, vars beslut ska vara slutgiltigt.

Om en part anser att skiljenämndens ordförande inte uppfyller kraven i den uppförandekod som avses i artikel 18, ska frågan hänskjutas till en av de övriga ledamöterna i den grupp av skiljemän som utsetts att fungera som ordförande och hans eller hennes namn

ska utses genom lottning av stabiliserings- och associeringskommitténs ordförande eller hans eller hennes delegat i närvaro av en företrädare för båda parterna, såvida inte parterna kommer överens om annat.

7. Om en skiljeman inte har möjlighet att delta i förfarandet, avsäger sig sitt uppdrag eller ersätts enligt punkt 6, ska en ersättare utses inom fem dagar i enlighet med samma urvalsförfarande som det som tillämpades när den första skiljemannen utsågs. Förfarandet i skiljenämnden ska vara avbrutet medan detta förfarande pågår.

ARTIKEL 5

Skiljenämndens avgörande

1. Skiljenämnden ska överlämna sitt avgörande till parterna och till stabiliserings- och associeringskommittén senast 90 dagar efter den dag då nämnden tillsattes. Om nämnden anser att denna tidsfrist inte kan hållas, ska nämndens ordförande skriftligen anmäla detta till parterna och till stabiliserings- och associeringskommittén och ange skälen till detta. Under inga omständigheter får avgörandet meddelas senare än 120 dagar efter den dag då nämnden tillsattes.

2. I brådskande fall, inbegripet fall som gäller lättförärliga varor, ska skiljenämnden göra sitt yttersta för att meddela sitt avgörande inom 45 dagar från den dag då nämnden tillsattes. Under inga omständigheter får avgörandet meddelas senare än 100 dagar efter den dag då nämnden tillsattes. Skiljenämnden får inom tio dagar från den dag då den tillsattes avkunna ett preliminärt utslag i frågan om huruvida fallet är brådskande.

3. Skiljenämnden ska i sitt avgörande redovisa sakförhållandena, de relevanta avtalsbestämmelsernas tillämplighet samt de viktigaste skälen till nämndens undersökningsresultat och slutsatser. Avgörandet får innehålla rekommendationer till åtgärder för att följa avgörandet.

4. Den klagande parten får, genom skriftlig anmälan till skiljenämndens ordförande, den

svarande parten och stabiliserings- och associeringskommittén, dra tillbaka sitt klagomål när som helst innan avgörandet överlämnas till parterna och till stabiliserings- och associeringskommittén. Ett sådant tillbaka-dragande ska inte påverka den klagande partens rätt att vid ett senare tillfälle inge ett nytt klagomål i samma sak.

5. Skiljenämnden ska, på begäran av båda parterna, när som helst avbryta sitt arbete under högst 12 månader. Om arbetet varit avbrutet längre än 12 månader ska bemyndigandet beträffande nämndens tillsättning förfalla, utan att detta påverkar den klagande partens rätt att vid ett senare tillfälle begära att det tillsätts en skiljenämnd i samma sak.

AVSNITT II

ÅTGÄRDER FÖR ATT FÖLJA UTSLAGET

ARTIKEL 6

Åtgärder för att följa skiljenämndens avgörande

Var och en av parterna ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att följa skiljenämndens avgörande, och parterna ska sträva efter att enas om vilken tidsperiod som är rimlig för att följa avgörandet.

ARTIKEL 7

Rimlig tidsperiod för att följa skiljenämndens avgörande

1. Den svarande parten ska inom 30 dagar från den dag då skiljenämndens avgörande överlämnades till parterna till den klagande parten anmäla den tidsperiod (nedan kallad "rimlig tidsperiod") som den kommer att behöva för att följa avgörandet. Båda parterna ska sträva efter att nå enighet om den rimliga tidsperioden.

2. Om parterna inte kan enas om vilken tidsperiod som är rimlig för att följa skiljenämndens avgörande, får den klagande parten begära att stabiliserings- och associe-

ringskommittén inom 20 dagar från den anmälan som avses i punkt 1 på nytt sammankallar den ursprungliga skiljenämnden för fastställande av den rimliga tidsperiodens längd. Skiljenämnden ska meddela sitt avgörande inom 20 dagar från den dag då begäran ingavs.

3. Om den ursprungliga skiljenämnden, eller några av dess ledamöter, inte kan sammankallas, ska förfarandena i artikel 4 tillämpas. Tidsfristen för meddelande av avgörandet ska alltjämt vara 20 dagar från dagen för nämndens tillsättning.

ARTIKEL 8

Översyn av åtgärder som har vidtagits för att följa skiljenämndens avgörande

1. Den svarande parten ska, före utgången av den rimliga tidsperioden, till den andra parten och till stabiliserings- och associeringskommittén anmäla vilka åtgärder som den har vidtagit för att följa skiljenämndens avgörande.

2. Om det råder oenighet mellan parterna huruvida en åtgärd, så som den anmäls enligt punkt 1 i den här artikeln, är förenlig med bestämmelserna enligt ARTIKEL 2, får den klagande parten begära att frågan hänskjuts till den ursprungliga skiljenämnden för avgörande. I begäran ska det anges varför åtgärden inte är förenlig med detta avtal. När skiljenämnden har sammankallats på nytt ska den fatta sitt avgörande inom 45 dagar från den dag då den återupprättades.

3. Om den ursprungliga skiljenämnden, eller några av dess ledamöter, inte kan sammankallas på nytt, ska förfarandena i artikel 4 tillämpas. Tidsfristen för meddelande av avgörandet ska alltjämt vara 45 dagar från dagen för nämndens tillsättning.

ARTIKEL 9

Tillfällig kompensation om skiljenämndens avgörande inte följs

1. Om den svarande parten underlåter att anmäla de åtgärder som har vidtagits för att

följa skiljenämndens avgörande innan den rimliga tidsperioden har löpt ut, eller om skiljenämnden fastställer att den åtgärd som anmälts enligt artikel 8.1 inte är förenlig med den partens förpliktelser enligt detta avtal, ska den svarande parten, om den klagande parten så begär, erbjuda tillfällig kompensation.

2. Om ingen överenskommelse om kompensation har kunnat träffas inom 30 dagar från utgången av den rimliga tidsperioden, eller från skiljenämndens avgörande enligt artikel 8 att en åtgärd som vidtagits för att följa avgörandet inte är förenlig med detta avtal, ska den klagande parten ha rätt att, genom anmälan till den andra parten och stabiliserings- och associeringskommittén, upphäva förmåner som beviljats enligt artikel 2 i detta protokoll motsvarande värdet av de negativa ekonomiska verkningar som orsakats av den bristande efterlevnaden. Den klagande parten får börja tillämpa upphävandet tio dagar efter den dag då anmälan gjordes, om inte den svarande parten har begärt skiljeförfarande enligt punkt 3 i den här artikeln.

3. Om den svarande parten anser att de upphävda förmånerna inte motsvarar värdet av de negativa ekonomiska verkningar som orsakats av den bristande efterlevnaden, får den inom den tiodagarsperiod som anges i punkt 2 inge en skriftlig begäran till den ursprungliga skiljenämndens ordförande om att den ursprungliga skiljenämnden ska sammankallas på nytt. Skiljenämnden ska underrätta parterna och stabiliserings- och associeringskommittén om sitt avgörande beträffande nivån på de upphävda förmånerna inom 30 dagar från den dag då begäran ingavs. Förmånerna får inte upphävas förrän skiljenämnden har fattat sitt avgörande, och upphävandet ska vara förenligt med nämndens avgörande.

4. Upphävandet av förmåner ska vara tillfälligt och ska tillämpas endast till dess att den åtgärd som konstaterats strida mot avtalet har undanröjts eller ändrats på ett sådant sätt att den blir förenlig med avtalet, eller till dess att parterna har enats om en lösning av tvisten.

ARTIKEL 10

Översyn av åtgärder som har vidtagits för att följa skiljenämndens avgörande efter upphävandet av förmåner

1. Den svarande parten ska underrätta den andra parten och stabiliserings- och associeringskommittén om alla åtgärder som den har vidtagit för att följa skiljenämndens avgörande och om sin begäran om att det upphävande av förmåner som tillämpas av den klagande parten ska upphöra.

2. Om parterna inte når en överenskommelse om den anmälda åtgärdens förenlighet med avtalet inom 30 dagar från den dag då anmälan ingavs, får den klagande parten skriftligen begära att frågan hänskjuts till den ursprungliga skiljenämndens ordförande för avgörande. En sådan begäran ska samtidigt anmälas till den andra parten och till stabiliserings- och associeringskommittén. Skiljenämnden ska anmäla sitt avgörande inom 45 dagar från den dag då begäran ingavs. Om skiljenämnden fastställer att en vidtagen åtgärd inte är förenlig med avtalet, ska den fatta ett beslut om huruvida den klagande parten får fortsätta upphävandet av förmåner på den ursprungliga nivån eller på en annan nivå. Om skiljenämnden fastställer att en vidtagen åtgärd är förenlig med avtalet, ska upphävandet av förmåner upphöra.

3. Om den ursprungliga skiljenämnden, eller några av dess ledamöter, inte kan sammankallas på nytt, ska förfarandena i artikel 4 tillämpas. Tidsfristen för meddelande av avgörandet ska alltså vara 45 dagar från dagen för nämndens tillsättning.

AVSNITT III

ALLMÄNNA BESTÄMMELSER

ARTIKEL 11

Öppna överläggningar

Skiljenämndens sammanträden ska vara öppna för allmänheten enligt de förfaranderegler som anges i artikel 18, om inte skilje-

nämnden, på eget initiativ eller på begäran av parterna, beslutar något annat.

ARTIKEL 12

Upplysningar samt råd i sakfrågor

På begäran av en part eller på eget initiativ får skiljenämnden inhämta upplysningar för förfarandet i nämnden från alla källor som den finner lämpliga. Nämnden ska också ha rätt att be om expertutlåtanden om den finner det lämpligt. Alla upplysningar som inhämtas på detta sätt ska delges båda parterna och synpunkter om dem ska kunna lämnas. Berörda parter ska ha rätt att i egenskap av sakkunniga (*amicus curiae*) informera skiljenämnden i enlighet med de förfaranderegler som anges i artikel 18.

ARTIKEL 13

Tolkningsprinciper

Skiljenämnden ska tillämpa och tolka bestämmelserna i detta avtal i enlighet med sedvanerättsliga regler för tolkning av folkrätten, inbegripet Wienkonventionen om traktaträtten. Den ska inte ge en tolkning av gemenskapens regelverk. Det faktum att en bestämmelse i huvudsak är identisk med en bestämmelse i fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskaperna ska inte vara avgörande för tolkningen av den bestämmelsen.

ARTIKEL 14

Skiljenämndens beslut och avgöranden

1. Skiljenämnden ska fatta sina beslut, inklusive beslutet om att anta avgörandet, med enkel majoritet.

2. Skiljenämndens avgöranden ska vara bindande för parterna. De ska delges parterna och stabiliserings- och associeringskommittén som ska göra dem allmänt tillgängliga, såvida den inte enhälligt beslutar något annat.

KAPITEL III

ALLMÄNNA BESTÄMMELSER

ARTIKEL 15

Förteckning över skiljemän

1. Stabiliserings- och associeringskommittén ska senast sex månader efter ikraftträdandet av detta protokoll sammanställa en förteckning över 15 personer som är villiga och har möjlighet att fungera som skiljemän. Var och en av parterna ska utse fem personer till skiljemän. Parterna ska också enas om fem personer som ska fungera som ordförande i skiljenämnden. Stabiliserings- och associeringskommittén ska se till att det alltid finns 15 personer i förteckningen.

2. Skiljemännen ska ha specialkunskaper och erfarenhet inom juridik, folkrätt, gemenskapsrätt och/eller internationell handel. De ska vara oberoende, uppträda i egenskap av enskilda individer och inte ha anknytning till eller ta emot instruktioner från någon organisation eller regering samt följa den uppförandekod som avses i artikel 18.

ARTIKEL 16

Förhållande till skyldigheterna enligt WTO

Vid Bosnien och Hercegovinas eventuella anslutning till Världshandelsorganisationen (WTO) ska följande gälla:

a) Skiljenämnder som upprättas i enlighet med detta protokoll ska inte besluta i tvistemål som rör parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet om upprättandet av Världshandelsorganisationen (WTO).

b) Parternas rätt att tillgripa bestämmelserna om tvistlösning i detta protokoll ska inte påverka någon åtgärd som vidtas inom ramen för WTO-avtalet, inbegripet ett förfarande för tvistlösning. Om en part emellertid har inlett ett tvistlösningsförfarande avseende en viss åtgärd, antingen i enlighet med artikel 3.1 i detta protokoll eller i enlighet med WTO-avtalet, får den inte inleda ett tvistlösningsförfarande avseende samma åtgärd i

något annat forum förrän det första förfarandet är avslutat. Vid tillämpning av denna punkt anses tvistlösningsförfaranden enligt WTO-avtalet ha inletts genom att en part begär att en panel ska tillsättas enligt artikel 6 i WTO-överenskommelsen om regler och förfaranden för tvistlösning.

c) Ingenting i detta protokoll ska hindra en part från att genomföra ett sådant upphävande av skyldigheter som godkänts av WTO:s tvistlösningsorgan.

ARTIKEL 17

Tidsfrister

1. Alla tidsfrister som fastställs i detta protokoll ska räknas i kalenderdagar från och med dagen efter den dag då den åtgärd eller händelse de avser inträffade.

2. Alla tidsfrister som nämns i detta protokoll får förlängas genom överenskommelse mellan parterna.

3. Alla tidsfrister som avses i detta protokoll får även förlängas av skiljenämndens ordförande på en motiverad begäran från någon av parterna eller på hans eller hennes eget initiativ.

ARTIKEL 18

Förfaranderegler, uppförandekod och ändring av protokollet

1. Stabiliserings- och associeringsrådet ska senast sex månader efter ikraftträdandet av detta protokoll fastställa förfaranderegler för skiljenämndens överläggningar.

2. Stabiliserings- och associeringsrådet ska senast sex månader efter ikraftträdandet av detta protokoll komplettera förfarandereglerna med en uppförandekod som garanterar skiljemännens oberoende och opartiskhet.

3. Stabiliserings- och associeringsrådet får fatta beslut om att ändra detta protokoll.